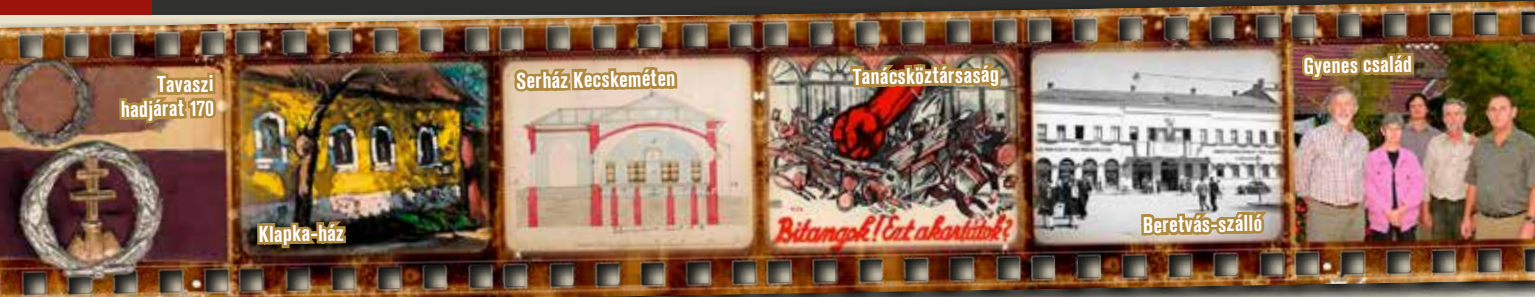

Históriák

A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

„JOGOS” SZTORIK:
BETYÁRGYILKOSSÁGOK
A KECSKEMÉTI PUSZTÁBAN

BÉRPALOTA | KERÉKPÁRBOLT | MÚZEUM
A Cifrapalota épületének története I.

150 éves a

KECSKEMÉTI LAPOK

800 milliárdos állami támogatás a Nagytemplomnak

Óriási érdeklődés a Múzej programjainak

Sportpark az egész városnak

Blaaszk és Kocsis dobogós az Eb-n

HIROS.HU
OLVASSA AZ INTERNETEN MINDEN NAP!

LAPUNK 40.000
PÉLDANYBAN JELENIK MEG!
KÖVETKEZŐ MEGJELENÉS: JÚLIUS 25.

BEKÖSZÖNTŐ

Amikor – lassan négy esztendővel ezelőtt – a Hírös Históriaák legelső számát tervezgettük, erősen reméltük, hogy Kecskemét történelme, eleink elmúlt századai bőséges kínálatot nyújtanak majd még néhány tetszetős, későbbi lapszám összeállításához is. Azt azonban talán magunk sem sejtettük, hogy az izgalmas, feldolgozandó történetek oly gazdag tárháza áll majd rendelkezésünkre, mint amiből azóta is kedvvel válogatunk.

Ehhez persze az is kellett, hogy nagyszerű szakértői, szerzői csapat álljon össze az elmúlt évek alatt. E csapat Hajagos Csaba barátom szervezőmunkájának köszönhetően ezúttal is újabb nagyszerű válogatást állított össze. Ifj. Gyergyádesz László a Cifrapalota történetéről írt alapos tanulmányt, ennek első részét közöljük most. Máday Norbert a közelmúltban elképesztő munkával tárta fel a legmagyarabb sportág, a vívás kecskeméti vonatkozásait; kötetek egész sorát jelentetve meg. Lapunk ezúttal Muraközy Jánosról és a Kecskeméti Jogászok Vívóköréről közöl tőle izgalmas cikket a témában. Bezsenyi Ádám egy másik, emblemikus kecskeméti épületről, a már rég nem látható Beretvás-szállóról írt nagyszerű tanulmányt. Nánási László főügyész úr lenyűgöző cikkben dolgozta fel a dél-alföldi betyárvilág felszámolásának eseményeit. Gallia Fülöp (aki a Kecskeméti Lapok egyik alapítója is volt) titokzatos öngyilkosságáról ír roppant izgalmasan Hlbocsányi Norbert. Az utolsó kecskeméti remetéről Tóth Szilárd, a Tanácsköztársaság véres, rossz emlékű hónapjairól Károlyfalvi József írt – utóbbi írásunkat azért is ajánljuk különösen figyelmükbe, mert szerzőnk igyekszik higgadt elemzéssel közelíteni a ma is heves indulatokat keltő témához.

Az 1848–49-es tavaszi hadjáratról Kenyeres Dénes, Klapka Györgyről és a Klapkaházi Kovács Ágnes tollából olvashatnak érdekes összeállítást. A Dutép és jogelődjeinek történetéről, a Dreher sör kecskeméti megjelenéséről Hajagos Csaba és Péterné Fehér Mária írt. A közismert Gyenes kertészdinasztiáról pedig Varga Géza gyűjtött össze számos tudnivalót és érdekes képeket.

Bármilyen észrevétele, ötlete, témajavaslat van, küldje el nekünk a ban.janos@hiros.hu e-mail-címre!

Bán János
főszerkesztő

A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

KECSKEMÉT
MEGYEI JOGÚ
VÁROS
ÖNKORMÁNYZATA

TARTALOM

KTV Kiemelő

„magyaros ízlésben s igen tetszetősen”

A Cifrapalota épületének története I. 5

Pillanatkép

Sorozat a kecskeméti vívás nagy alakjairól I.

Muraközy János és a Kecskeméti Jogászok Vívóköre 16

„Jogos” sztorik a híros város múltjából

Kecskeméti bűnbanda a dél-alföldi betyárvilág felszámolásában 18

Kecskeméti „nagyjaink”

A bécsi krach kecskeméti áldozata, öngyilkosság a kertben

Gallia Fülöp élettörténete 22

Értéktörzök

Kókai Benedek – Az utolsó kecskeméti remete 30

Ellentmondásos hónapok – A Tanácsköztársaság Kecskeméten 34

Évfordulók

Az 1848–49-es szabadságharc tavaszi hadjárata 42

Klapka Györgyről a Klapka-házban 48

Kecskeméti iparosok

Duna–Tisza közti Állami Építőipari Vállalat (DUTÉP) 52

A Dreher sör megjelenése Kecskeméten 54

KTV Tükör

Volt egyszer egy szálloda – A Beretvás alkonya 58

Kecskeméti dinasztiák

Gyenes család – 90 éve a Virágos Kecskeméért 64

Kecskeméti krónika, portrék

Színészóriás, aki Kecskeméten találta meg a helyét

– 100 éve született Gábor Miklós 68

Kossuth Lajos titkára és barátja

– 125 éve hunyt el László Károly 70

„Csendes múzeumfalak közül utazott el az ismeretlen földrészre”

– 50 éve hunyt el dr. Szunyogh János 72

Múlt és jelen az évfordulók tükrében 74

Jeles magyarok kecskeméti kötődései 75

Szerzők:

Bezsenyi Ádám

gyűjteménykezelő

(Kecskeméti Katona József Múzeum)

Hajagos Csaba

történész, osztályvezető

(Kecskeméti Katona József Múzeum)

Hlbocsányi Norbert

főlevéltáros (MNL BKML)

ifj. Gyergyádesz László

művészettörténész, osztályvezető

(Kecskeméti Katona József Múzeum)

Károlyfalvi József

történész

Kenyeres Dénes

hadtörténész

(Honvéd Hagományőrző Egyesület)

Kovács Ágnes

művészettörténész

(Bozsó Gyűjtemény)

Máday Norbert

magángyűjtő

Dr. Nánási László

főgyógyész

(Bács-Kiskun Megyei Főgyógyászség)

Péterné Fehér Mária

nyugalmazott főlevéltáros

(Kecskemét Írott Örökségéért

Alapítvány)

Dr. Tóth Szilárd

levéltáros (MNL BKML)

Varga Géza

újságíró (Híros Naptár)

A címlapon látható fotó: Rabbkísérő pandúrok a Vasárnapi Újság, 1868. évfolyamából.

HÍRÖS HISTÓRIÁK

A Kecskeméti Média centrum

helytörténeti magazinja

9. SZÁM (2019. NYÁR)

ISSN 2498-4957

KIADÓ:

Kecskeméti Televízió Nonprofit Kft.

6000 Kecskemét, Szabadság tér 2.

telefon: +36 76 570 440

e-mail: info@hiros.hu

FELELŐS KIADÓ,
FŐSZERKESZTŐ: BÁN JÁNOS
(ban.janos@hiros.hu)

FELELŐS SZERKESZTŐ:
HAJAGOS CSABA
(hajagos.csaba@kkjm.hu)

SZERKESZTŐ:
IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
(gyergyadesz@gmail.com)

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS:
EURO BIOINVEST KFT.

KORREKTOR:
VARGA GÉZA

MARKETINGMUNKATÁRS:
PIRÁNSZKINÉ SERES SÁRA
seres.sara@hiros.hu

NYOMDAI MUNKÁK:
LÓCZI ÉS TÁRSA NYOMDAIPARI KFT.

„magyaros ízlésben s igen tetszetősen”

A Cifrapalota épületének története I.

Kecskemét legismertebb építészeti emlékének bemutatását két részre bontottuk. Ebben a számban – a hagyományos építéstörténeten túl – elsősorban a Cifrapalota felépítésének funkcionális, gazdasági okait mutatjuk be, gazdag korabeli forrásanyag kíséretében, így külön is szót ejtünk például az üzletek első bérlőiről.

Kecskeméti városa 1902. április 30-i közgyűlésén határozott arról, hogy „az új sugárút főtér felőli nyitányaként, az 1864–1868 között emelt nagy neológ zsinagógával átellenben,” az egykori „Aradi- és Nagy-temető-utcák szögletén” lévő ún. „Engel-féle telken” építteti fel az első bérházat. A történet azonban még 1897 első hónapjaiban – a sugárút kialakításával és eleinte a polgári leányiskola új helyre való költöztetésével kapcsolatosan – kezdődött, melynek érdekében a város 14 ezer forintért megvette Engel Ferenc kereskedőtől az „Engel- (ezelőtt Fr.

Kiss János)-féle házat”. A városrendezési és fejlesztési szempontból kiemelkedő jelentőségű telek hasznosítása azonban öt éven át megoldatlan maradt. A Kecskeméti Lapok 1899. október 15-i vezércikkében (Városunk fejlődése érdekében I.) például a következőket olvashatjuk: „...a piac kikerekítése és szépitése céljából megvett, az egész piacot városunk nagy áldozatokkal létesített legszebb terét disztelenítő Engel és Adler házak célzafordításával miért késik a városi közönség? A városnak jó példával kell előljárni. Elhatározatot a Temető-nagy-útczának rendezése. Ha a

Mottó: „Van emeletes bérpalotánk, mely ha egy kissé furán akar is hatni az idegenre, de mégis a város »testbe-li« előnyeit pompásan fokozza.”
(Kecskemét, 1907. szeptember 15.)

város az Engel-féle telken például a városi múzeum s egyéb közintézmény céljára megfelelő modern palotát építtetne, az a Temető-nagy-útczának mielőbbi kiépítésére vezetne.” A megoldást sajátos módon a Kecskeméti Leszámitoló- és Pénzváltó-Bank Részvénytársaság anyagilag rendkívül előnyös vételi ajánlata kényszerítette ki. Az 1902. február 14-én tartott rendkívüli közgyűlésen ugyanis a

Képeslap, 1903 körül
(Kecskeméti Katona József Múzeum)

A főté a nagy neológ zsinagógával, s átellenben az egykori „Aradi- és Nagy-temető-utcák szögletén” lévő ún. Engel-féle telekkel és házzal egy 1899-ben feladott képeslapon (Kecskeméti Katona József Múzeum)

Kecskeméti Friss Újság (1902. február 15.) beszámolója szerint „Vámos főkapitány ezzel szemben egy határozati javaslatot terjesztett be. A határozati javaslatban az foglaltatott, hogy a város ne adja el az Engel-féle telket, hanem építsen ezen a helyen egy nagyszabású bérházat. [...] Rámutatott arra, hogy a Bank tulságosan előnyös ajánlata a Temető-utcai telkek rettenetes megrágulását fogja maga után vonni. A Bank előtt persze specialis értéke van a teleknek, hiszen a fölötté emelendő épület neki még reklámul is szolgálna a város legnagyobb forgalmu helyén, s amellet helyiségeinek bérbeadása folytán tetemes hasznot is hajtana. Ezt a hasznot nem kellene elszalasztania a városnak. Azután föltárta a főkapitány azt a gondolatot is, hogy e telek eladásával a város minden beltelkén tulaj. Holott szerinte arra kell törekednie a városnak, hogy éppen az Engel-féle háztól kezdve a Temető-utca nagy részét tulajdonává tegye, hogy ezen a részen a városias fejlődés, építkezés ügye a város kezében legyen. Benicky főispán javaslatára levették napirendről a tanácsnak idevonatkozó javaslatát, s egyuttal

Részlet az 1903-as panorámaképről az éppen átadott Cifrapalotával (Kecskeméti Katona József Múzeum)

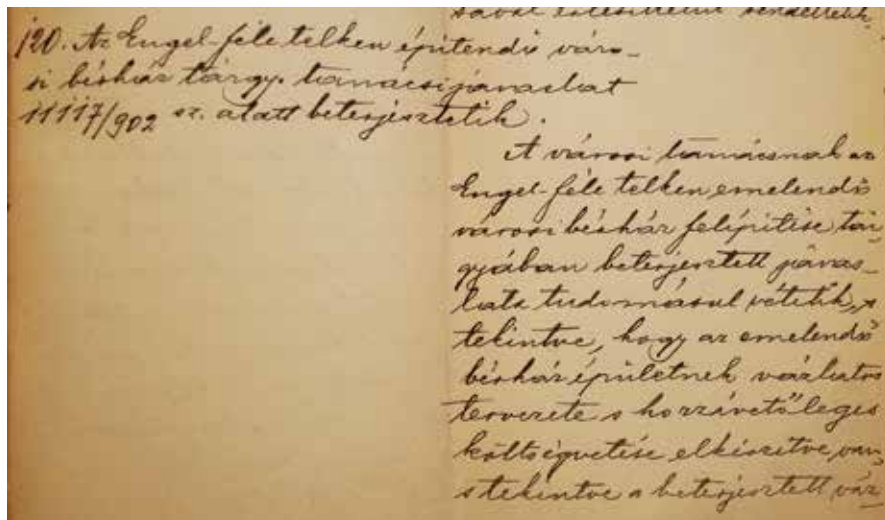

A főter a frissen megnyitott Rákóczi úttal, valamikor 1905–1909 között (Kecskeméti Katona József Múzeum)

utasították a tanácsot, hogy a Vámos által előterjesztettek megfontolásával új javaslatot készítsen az eladásra vonatkozólag." Az ülést követő hetekben komoly vita bontakozott ki a bank és a város között, melyből végül az utóbbi mellett érvelők – többek között közérdeket, szépészeti szempontokat emlegetve – jöttek ki győztesen. Ilyen előzmények után nem meglepő, hogy az április 30-i közgyűlésen a tanácsnak gazdasági számításokkal is alá kellett támasztania az építési szándékát, melynek eredményét rendkívül pozitívan fogadták a helyi újságok: „A bérház a telekkel együtt 190 ezer korona költségbe fog kerülni. Kéteemeletes lesz, s állandó helyiséget fog kapni benne többi között a Kereskedelmi Kaszinó is. A földszinten 6 bolti helyiséget terveznek. A bérház remélhető bevételeit a következőképen tervezik: A boltok után bejönné 6000 korona, a Kereskedelmi Kaszinótól 3200 korona, a második emeleti lakásoktól 1200 korona. Összesen 10,400 korona, a befektetett tőkének 5 és fél százaléká. Biztos kilátás lehet e minimális számítás mellett arra is, hogy ez az évi jövedelem a város fejlődésével tetemesen fog gyarapodni.” (Kecskeméti Friss Újság,

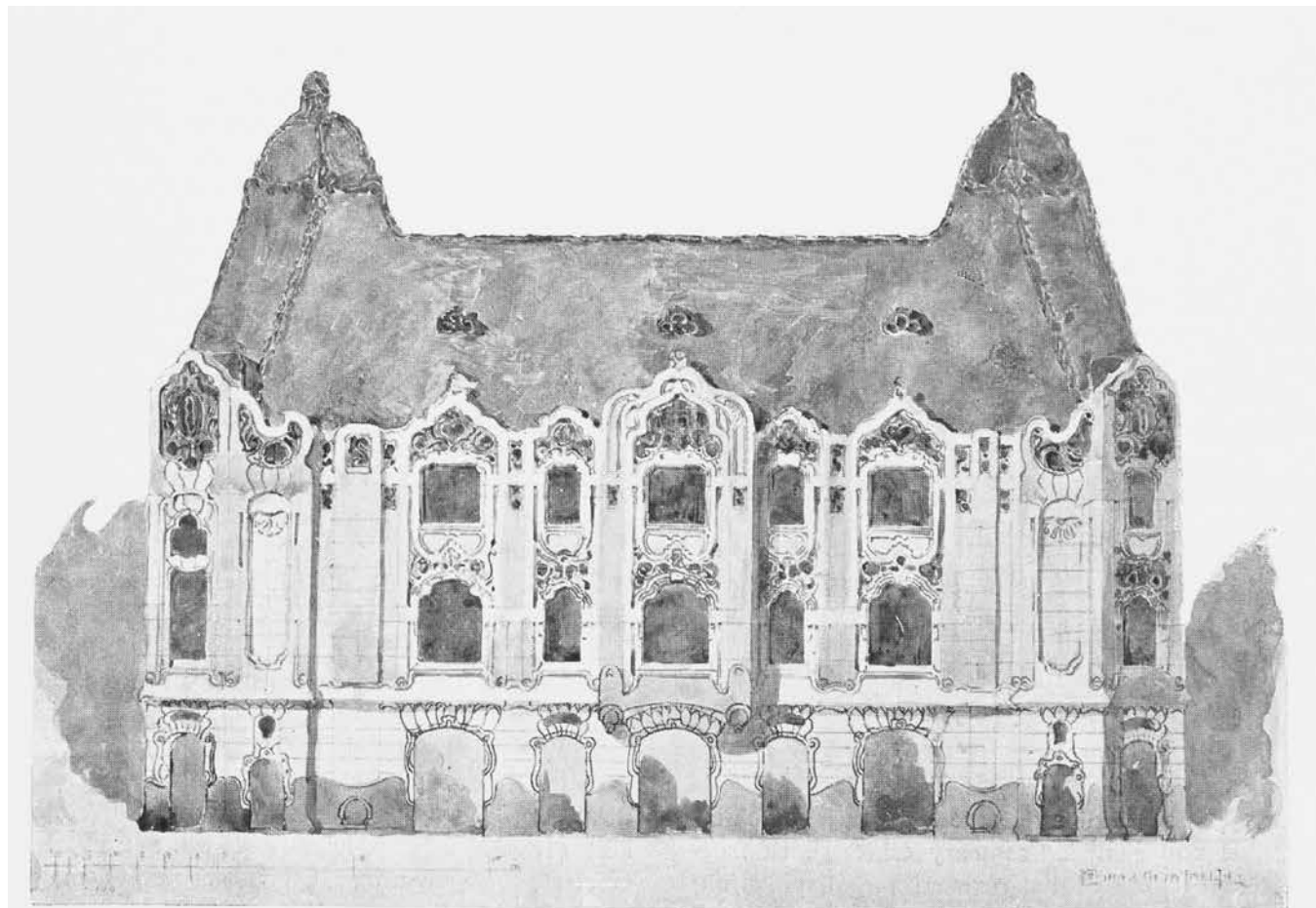
minthogy nevezett műépítész megbízhatósága s szakképzettsége ellen kifogás nem emelhető; ennél fogva a t. közgyűlés a tanács javaslata folytán nevezett műépítész a fenti munkálatokkal ajánlata értelmében megbízta, illetve ajánlatát elfogadja". Márkust felkéri, hogy „tekintve az idő rövidségét”, mindössze 30 nap alatt készítse el a kiviteli terveket a műleírással és a költségvetéssel együtt. A döntés alapját képező első tervvázlatot, melyet a helyi tudósító szerint (Kecskemét, 1902. június 1.) Márkus „magyaros ízlésben s igen tetszetősen” készített el, közölte az abban az évben induló *Művészet* című folyóirat (1/4. p. 293. oldal) is. „Kecskemét város bérpalotáját” a Rákóczi úti tengelyszimmetrikus főhomlokzata felől bemutatató vázlatához képest, elsősorban pénzügyi okok miatt, Márkus két jelentősebb módosítást volt kénytelen eszközölni: egyrészt le kellett mondania a főhomlokzat két sarkán emelendő – Gerle János szerint „boglyaformájú” – tornyokról, s helyette egyszerű nyeregvetős lezárást alkalmazni, másrészt pedig az épület részben kőből

Az 1902. április 30-i közgyűlés jegyzőkönyvének részlete (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára)

1902. május 1.) „Okos határozat, különösen mikor alacsonyabb kamaton hever a város kölcsönpénze.” (Kecskemét, 1902. május 4.)

1902. május 28-án már ezt olvashatjuk a közgyűlési jegyzőkönyvben: „Minthogy

pedig a tanácsi javaslat szerint Márkus Géza budapesti lakos műépítész a kiviteli részletes terveket, költségvetést, művezetést, részletrajzokat, műleírást, s a felülvizsgálatot az építési költségek 4,6 %-áért elkészíteni hajlandónak nyilatkozott s

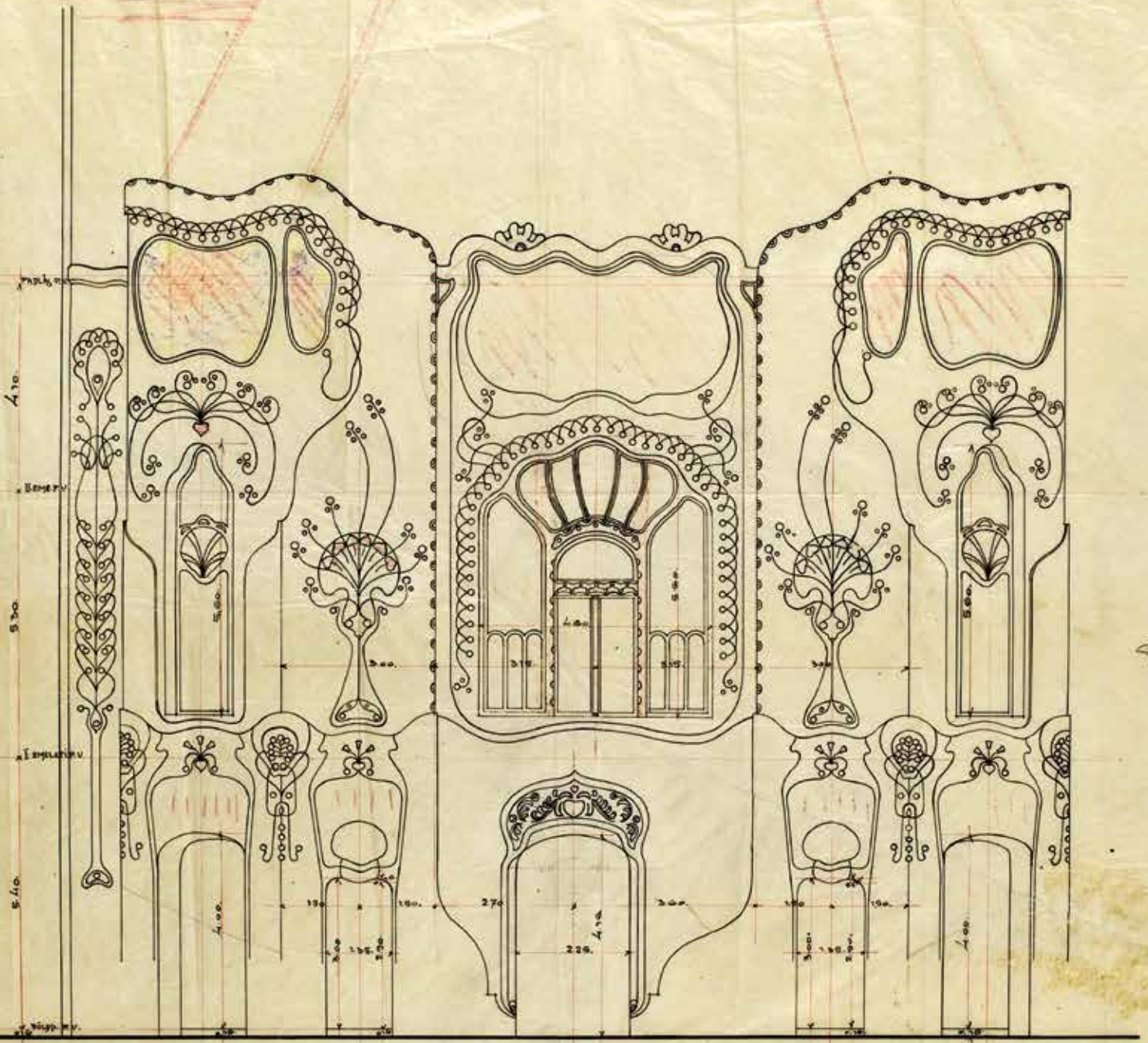
Márkus Géza: „Kecskemét város bérpalotájának” első tervvázlata (*Művészet*, 1902/4.)

ESKEMÉNY VÁROS-BÉRHÁZ ÉPÍTKEZÉSE.

A. HOMLOKZAT.

14.

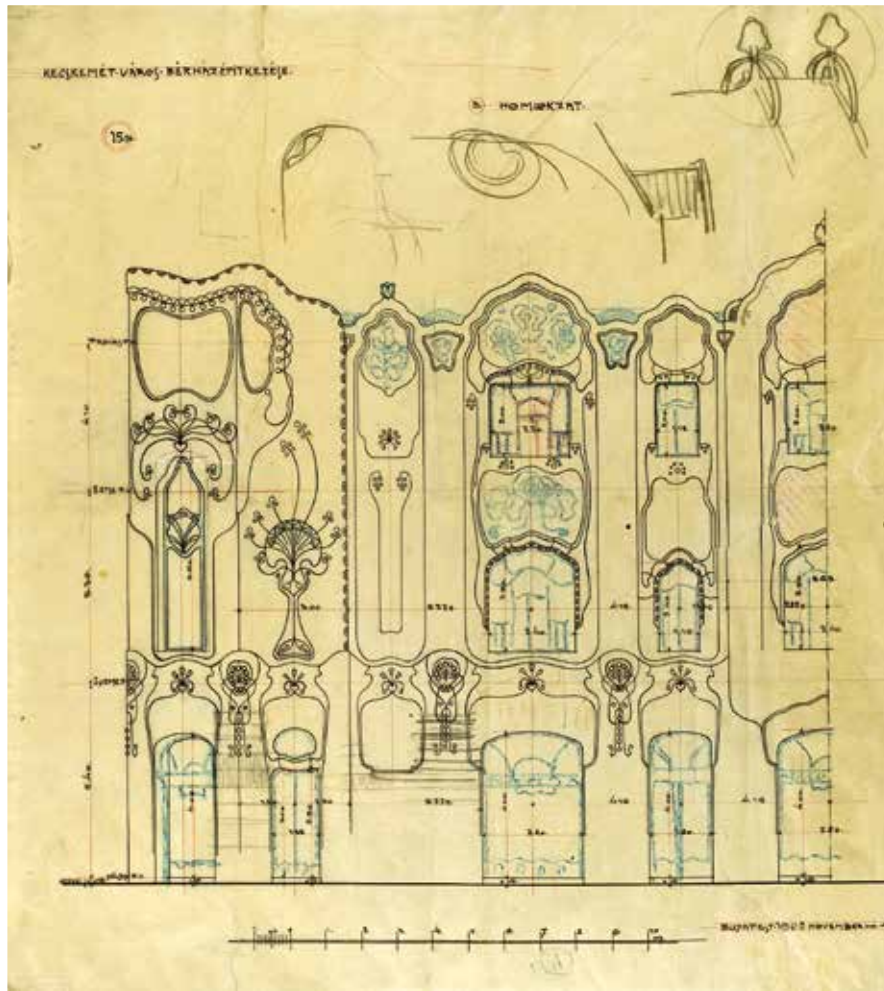

Márkus Géza tervrajza a Cifrapalota Klapka utcai homlokzatához, 1902. november 3. (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára)

BUDAPEST 1902. NOVEMBER 3.

tervezett lábazatát teljes egészében valóssal kellett megoldani. (Ez utóbbi később számos problémát okozott a Kecskemét belső területeire jellemző magas talajvíz miatt.) A változtatásokkal némileg egyszerűsödött, visszafogottabbá vált az épület külső hatása. Az első tervvázlatnak a két kupolával, az eredetileg bonyolultabb kiképzésű pártázattal, a gazdag stukkó- és kerámiadíszítéssel kiegészítve némi barokkos, rokokós reminiscenciái is voltak, megfelelve a korszak palotákról alkotott képének. Az „*V. tized 139. számú telken építendő városi bérház*” kiviteli terveit Márkus a július 15-re összehívott rendkívüli közgyűlésen mutatta be, ahol nagy sikert aratott velük: „*Pompás, szép tervek azok. Lechner Ödön műépítész ter- ven láttuk először a magyar motivumokat és azokat a terveket mindenütt örömmel fogadták el kivitelre. A mi díszes városi székházunk is Lechner tervei szerint készült. Tanítványai és követői fejlesztik ezt az irányt és Márkus műépítész igazán mesteri munkát végzett a tervekkel.*” (Kecskemét, 1902. július 16.)

Márkus Géza tervrajza a Cifrapalota Rákóczi úti homlokzatához, 1902. november 4. (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára)

A Leszámtoló Bank intézeti palotája, 1912 körül (Kecskeméti Katona József Múzeum)

Üzlet-áthelyezés.
 Tisztelettel értesitem a nagyérdemű közönséget, hogy
óras-üzletemet
 a Nagykovácsi utcáról augusztus hó 1-én a városi új bérpalotába helyeztem át s ez alkalommal raktáromat megnagyobbítva, új arukkal, a. m. legfinomabb hazai gyártású zsebórák, azonkívül mindenféle inga-, fali- és ébresztőórákkal szereltem fel továbbá raktáron tartok mindenféle optikai czikkeket.
 Óra javításokat jótállás mellett, jutányosan és pontosan eszközölök.
 A nagyérdemű közönség b. pártfogását továbbra is kérve, vagyok
 tisztelettel
Lustig M.,
 2384-10-6   0716

Az 1902. augusztus 6-i közgyűlésen már a július 31-én megtartott „*ajánlati versenytárgyalás*” eredményét veszik tudomásul, melyre összesen 33 pályázat érkezett be. A közgyűlés úgy döntött, hogy mellőzik az általános ajánlatokat, mert az építési munkálatok csoportonkénti kiadása további jelentős (5640 koronányi) megtakarítással jár. Egészen pontosan: a kivitelezés teljes összege így végül 14.224 koronával csökkenhet a 187.044 korona előirányzati összeghez képest. (A későbbiekben természetesen még többször módosult a költségvetés.) A kivitelezés legnagyobb összegű részét (107.886 korona) képező kőművesmunkákat Mészáros János építómesterre és társára bízták. Az építkezést hamarosan meg is kezdték, ugyanis a szeptember 30-i közgyűlésen már „*az építés alatt levő városi bérház*” került a napirendre. (Ezzel szinte egy időben kezdték el építeni a Leszámitoló Bank kései historizáló jegyeket mutató intézeti palotáját, bérházát is a Temető-Nagy utca másik oldalán található ún. Feuermann-féle

1903. július végén vagy augusztus elején készült felvétel a Cifrapalotáról (Művészet, 1903/5.)

A városi bérpalota egy 1904 júniusában feladott képeslapon (Kecskeméti Katona József Múzeum)

Korai képeslap az első városi bérházról (Kecskeméti Katona József Múzeum)

A szakszervezeti székházzá történt átalakítás során eltűntek a földszinti üzletportálok és kirakatok – a felvétel 1950 és 1957 között készült (Fortepan/Adamányozó, 115462)

telken.) Amint azt a jegyzőkönyvben olvashatjuk, az épület „majolika-munkálataira beadott ajánlatok elbírálása [...] függőben hagyatott, s minthogy a tanácsi javaslat szerint Vögerl Ignác ajánlattevőben sem kellő garancia nincs arra nézve, hogy az előírt művészi követelményeknek meg tudna felelni, sem pedig kellő szakavatottságot a munkálatok minősége iránt, alig tanusít, s habár nevezett cég, a Zsolnay-cég ajánlata között 8886 korona különbözet van is, de tekintve, hogy a majolika munkálatok tel-

jesítése végett a kellő garancia az utóbb nevezett cégnél feltalálható; ennélfogva [...] a majolika munkálatok elkészítésével nevezett céget bízva meg...”. Jelentős, valódi művészi igényességről tanúskodó határozatot hozott a közgyűlés. Arra ugyan nincs konkrét utalás, hogy ki terelte ilyen irányba a döntést, de feltehető, hogy Kada volt itt is a főszereplő, akit a tervező építész, illetve a mestereként emlegetett Lechner is befolyásolhatott e téren. S természetesen az utóbbihoz kapcsolódóan, a kecskeméti közvéle-

mény előtt, alig néhány évvel korábbi példaként ott volt maga a Városháza is.

A kecskeméti levéltárban őrzik Márkus Géza két homlokzati tervrajzát, melyek budapesti irodájában, a dátumuk (1902. november 3. és 4.) alapján, valószínűleg e döntés következményeként készültek. Ezeken jól látszik, hogy míg az első változaton a nagyméretű kerámiabetétek szinte kizárólag a korábban még osztottabb, csúcsosabb hatású, kevésbé lekerekítettre tervezett pártázat felületén koncentrálódtak (formailag is ahhoz igazodva), addig az

Meglepő olcsóság! 95 krajcárért árusítom. Nagyon kérem az érdeklődő közönséget, hogy kalapszükségletét jóval finnpelelőtt fedezze.

Tisztelettel értesítem a kalapvásárló közönséget, hogy abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy

KALAPOKAT

minden divatszínben és a legújabb divatformákban

Kiváló tisztelettel

KOVÁCS JENŐ

Kecskemét, Rákóczi-út 189. szám
(városi bérpalota).

NYOMATOTT G. FEKETE MIHALY KOVÁCSNYOMDAJÁBAN KECSKEMÉTEN

új rajzokon már az 1. és 2. emelet között is megjelennek. Márkus tehát néhány hónap után elvetette azt az ötletét, hogy az épület három utcára néző homlokzatán, alapvetően vakolatdíszítéssel próbálja megoldani a két ablakos közötti harmonikus formai kapcsolódást. Szintén újdonság a vakolatba rajzolt ornamensek, s az ahhoz kapcsolódó kisméretű pirogránit elemek megjelenése.

Az építkezés igen gyorsan haladt, ugyanis az építető város közgyűlése 1903. február 23-án és március 27-én már a II. emeleti lakások és a még kiadandó földszinti üzletek, raktárak bérbeadásáról hozott több határozatot is. (A mai főbejárat helyén lévő, főtérre néző helyiséget például már korábban, szeptember végén kiadták Kovács Jenő cipő-, kalap- és divatárú kereskedőnek.) Ezek alapján ismert, hogy a három lakás közül a négyszobás első bérlője Rósenberg Adolf bőrkereskedő, az Aradi utcai (ma Csányi János körút) kétszobásé Kőrösi János üveg- és edénykereskedő, míg a Temető-nagy utcai (ma Rákóczi út) háromszobásé Tárnok József városi mérnök volt. A „*Temető-nagy utcára nyíló két bolt helyiséget a hozzá tartozó mellék és pincze helyiségekkel*” a már

Tisztelettel van szerencsém a nagyérdemű közönség becses tudomására hozni, hogy úridivat-, kalap- és cipőraktáramat folyó évi augusztus hó 5-étől a városi új bérpalotába helyeztem át. — Amidőn a nagyérdemű közönség további b. pártfogásába ajánlom magamat, egyúttal felhívom b. figyelmét arra, hogy eddigi raktáramat csaknem teljesen kiürítettem és új üzletemet a legújabb divatú és legjobb anyagú árúccikkkel ósan berendeztem úgy, hogy a legkényesebb igényeket is kielégíthetem: pontos és szolid árak mellett kiszolgálással iparkodom t. vevőim teljes bizalmát és meglegedését kiérdemelni. — Cipőraktáramban ezentől kizárólag saját műhelyemben készült cipőárúkat tartok és mérték utáni megrendeléseket is jutányos árban elfogadok és a legnagyobb pontossággal teljesítek.

Tisztelettel: 2294-4-1

Kovács Jenő

férfi- és női-cipő-, kalap- és divatárú-kereskedő.

— **Mucaai divatok.** Büszkén emelkednek ég felé a Rákóczi ut hatalmas palotái. Amde lehetetlen meg nem ütközniük azon mucaai állapoton, amelyet a Rákóczi ut legszobor palotájánál, a városi bérháznál észleltünk. Kovács Jenő előkelő divatárú cég üzleti falán üres nadrágok, kiterjesztett ujjú kabátok meredeznek az ég felé, akárcsak Iszákon, vagy legalább is Muesán lennének. Egy eszeppet sem tűnne fel az a dolog nekünk, mert hiszen ez nálunk, sajnos, az üzletel csinálya. Amde arról értesülünk, hogy Kovács Jenő 4-5000 korona költséggel hatalmas portálét akart volna csinálni, de a tanács, avagy annak valamelyik tagja, állítólag — szépségteti szempontból — ellenezte. Mi nem jártunk még utána ennek az abszurdumnak, mert nem hihetjük el, hogy skadjon tanácsag, amely a nadrág és kabát szögreakkuszálását esztetikusanabbnak tartja, mintha azok gyönyörű portáléban, amely az épületet is díszítaná, — húzódnának meg szép szerényen. De nem lehetetlen, hogy ez így van. S ha csakugyan így volna, akkor azután ennek a kis hírnek hosszu — folytatása lenne! Ha csakugyan sikerült a zsidótemplomot is örök szegyonünkre úgy élesütni, hát ne eszálkozzunk, ha ez a hír is teljesen megfelel a valóságnak!

●● **CIPŐK.** ●●

Kovács Jenő a hírneves „Kovács cipők” készítője Kecskeméten.

Városi új bérpalota. RÁKÓCZI-UTON.

„Kovács Jenő előkelő divatárú cég üzleti falán üres nadrágok, kiterjesztett ujjú kabátok meredeznek az ég felé”
– A Rákóczi út páratlan oldala 1912-ben vagy az azt követő években (Kecskeméti Katona József Múzeum)

Gonda Izidor fűszer-, festék-
és kicsinybeni raktára.
Kávékülönlegességek nagy választékban.
Palackos bor, sör, csemege, ásványvizek. Naponta friss pártkőből készült élesztő és friss liszt könnyen kapható
Kecskemét, városi bérpalota. Telefon 55.

Alapítva 1840-ben. Alapítva 1840-ben.
ÜZLET-ÁTHELYEZÉS.
Van azonban a nagyszámú üzletig nem letelepedett kereskedőnek
mészárszékemet
megveszem 30.000 Ft-ért az új városi bérpalotába helyrehozva és
belső berendezéssel a régi épületnek teljesen megfelelő méretűben és
Bossa-palotával kérem, vegye
Brett Miksa.
Alapítva 1840-ben.

Zöldpor, Uránia és Schwen-
szőlőfűrtős, vagy olasz Montekatini 98-99 szá-
zalékos rézkénpor, kénpor, raffia, Dendria,
szappantörő szóda legerősebb, legolcsóbban
beszerezhető
KERTÉSZ DEZSÓ
gyarmatfű és szőlészeti cikkek nagykereskedésében Cifra-palota, zöldségpiac. 883

Körösi János üveg és porcellán raktára
Városi bérpalota. KECSKEMÉT. Városi bérpalota.
Ujdonság! Csak nálam kapható a duplaerős, patent, Ujdonság!
tiszta fehér befőttes és uborkás üveg.
Minden gazdaasszony nagy összeget takarít meg, ha nálam szerzi be befőttes és uborkás üveg szükségletét, mert a duplaerős, patent, tiszta fehér üveget nem kell neki jövőre ismét venni; mert a duplaerős, patent, tiszta fehér üveg nem törik és nem drágább, mint eddig a vékony zöld üveg volt.
A vékony zöld befőttes és uborkás üvegeket leszállított áron kiárusítom !!

Frommer-féle fegyverek gyári lerakata
BIMBÓ JÁNOS VASKERESKEDÉSÉBEN
Rákóczi-út 1. Cifrapalota. TELEFON 172.
Mindenféle vasárú, zománcedények, műszaki cikkek és gépszíjak nagy választékban. Kályhák és tűzhelyek gyártásban. Lőpor, vadászati cikkek, Moszerek és vadászóruzsák nagy raktára.

SZIVES FIGYELEMBE. Van szerencsém a n. é. közönség b. tudomására hozni, hogy az összes raktáromon levő cipőárúk saját műhelyemben készülnek.
Mérték szerint történt **megrendelések** bármily kivételben gyorsan és jutányos áron kaphatók.
A javításokat is elfogadom.
Tisztelettel **Kovács Jenő**
cipő, kalap- és ferfidivatáru-kereskedő
új bérpalotában.

1903 és 1942 között a Kecskemétben, a Kecskeméti Friss Újságban, a Függetlenségben, a Kecskemét és Vidékében, a Kecskeméti Ellenőrben, az Alföldi Híradóban és a Kecskeméti Lapokban megjelent hirdetések a Cifrapalotában árusító kereskedőktől

említett Körösi János bérelte ki, a Klapka utca és a Temető-nagy utca (ma Rákóczi út) sarkán lévő üzletet Goldberger (később Gonda) Izidor fűszer- és csemege kereskedő, az Aradi utcai két üzlethelyiséget pedig Brett Miksa mészáros, illetve Lusztig Lipót (fél évvel később, a boltjának címfelirata és augusztus elsejei beköltözésének apropóján megjelentetett újsághirdetése alapján, már Lustig M., azaz Mór) órás.

Az építkezéssel utoljára 1903. június 18-án foglalkozott a közgyűlés, amikor is a legkedvezőbb ajánlatot kiválasztva, megbízta Kalmár Imre helybeli szobafestőt „a városi bérház összes festési munkálatainak foganatosításával 1590 korona vállalati áron”. Az épület kivitelezése tehát mai mértékkel mérve is rendkívüli gyorsasággal zajlott. Az épületet, a fent említett bérlők közül többen is, már 1903 augusz-

tusában használatba vették, s valószínűleg ekkortájt, vagy esetleg még korábban, július végén készültek a Művészet folyóirat 1903/5. számában megjelent fényképek (köztük három részletfotó) is. „Kecskemét városának bérházát”, pontosabban annak Rákóczi úti homlokzatát a zsinagóga főhomlokzatának jobb oldali sarka felől fényképezte le a korabeli fotográfus. Az így elkészült felvételen még jól láthatóak az építkezéssel, de még inkább az előtte húzódoó útszakasszal kapcsolatos munkálatok nyomai, viszont az épületen már az összes díszítés a helyén van, sőt az üzletek, raktárak – többnyire kosárirés – bejárataihoz és kirakataihoz illeszkedő felirata is, így például: „KÉP TÜKÖR ÉS LÁMPA RAKTÁR”, „KÖRÖSI JÁNOS”, „ÜVEG ÉS PORCELLÁN RAKTÁR”, „SAJÁT KÉSZÍTÉSŰ CZIPŐK RAKTÁRA”, „KOVÁCS JENŐ”, „BRETT

MIKSA HUS CSARNOKA”, „LUSTIG M. ÓRÁS”. (Az üzletek „portálainak” kialakításával kapcsolatos legvitatottabb esetről 1910-ből tudunk, ami évekkel később sem oldódott meg. A *Mucsai divatok* címmel megjelent korabeli újságcikket mellékeljük is az illusztrációink között.) A földszinten az egykori üzletportálok, illetve kirakatok – számuk a korabeli fotográfiák és a tervrajzok alapján, eredetileg összesen 19 lehetett – helyén ma már többnyire ablakok vannak. Az egykori bejáratok számát a szakszervezeti székházra történő átalakítás során (1949. november 24. – december 31.) csökkentették le, először kettőre (Klapka utca és a mai Csányi János körút), majd ezt növelték háromra, amikor a 2004-es felújítás során – egy korábbi üzletportál helyén – új, főterre néző főbejáratot alakítottak ki.

Ha egy kicsit beleolvasunk a korabeli sajtóba, akkor kiderül, hogy nem volt azonnal sikertörténet az üzletek bérlése. A *Kecskeméti Ellenőr* 1905. május 14-i számában például arról olvashatunk, hogy a Rákóczi úti kereskedők (az aláírók Szígeti Lipót, Körösi János, Kocsis Elek, Kovács Jenő, Goldmann Ferenc, Fuchs Miklós, Somogyi Gyula, Gonda Izidor, Brett Miksa, Lusztig Lipót és Fekete Zsigmond voltak) egy héttel korábban – napjainkra is tanulságokkal szolgáló – kérvényt nyújtottak be a városi tanácshoz: „A Rákóczi-út körülbelül 1 1/2 éve azzal a szándékkal nyitották ki, hogy a város és érdekelt telektulajdonosok bérlőpalotákat építtessenek ezen bérlőpalotákba – igen helyesen – bolt-helyiségeket építtettek, mert csak az a város szép és gazdag, a melyben minél több a nyitott fényes üzlet, mi által városunk mielőbb a modern városok közé lesz számítható. – Ezen bolt-helyiségeket mi alulírott üzlettulajdonosok, – elég magas boltbérékért – azon reményben vettük ki, hogy ezen évben már a gyümölcs- és zöldség-piac

a Rákóczi-út közepére lesz áthelyezve s ennek következtében üzleti forgalmunk tetemesen emelkedvén, képesek leszünk a felcsigázott bolt-haszonbéréket létfenntartásunk megrázkódtatása nélkül pontosan megfizetni. Minthogy azonban a középső út kitegláztatásához a város mind ez ideig hozzá nem fogott, aggodalom fogott el bennünket, ennek a tervnek évek hosszú sorára való elődázása, vagy éppen teljes elmaradása miatt; miért is bizalommal fordulunk ezen tiszteletteljes kérvényünkkel a tekintetes Tanács elé, melynél fogva a Rákóczi-úton levő középső útvonalat, mely annak idején a közgyűlés által úgy is gyümölcs és zöldség piacnak volt szánva, e hó folyamán egyelőre a kisajátítandó házakig kitegláztatni és a jövő év június 1-től kezdve a gyümölcs és zöldség piacot oda áthelyezni méltóztassék. [...]”

Azonban a következő években sem működött minden tökéletesen, melyről a helyi közéletben igen sok szó esett. A kereskedők továbbra is panaszkodtak, miszerint nem áll arányban a tőkebefektetésük,

bérleti díjaik azzal a forgalommal, melyet korábban ígért nekik a város vezetése. Ennek kiváltó okaként legtöbbször a Rákóczi-út fejlesztési irányát kritizálták: „Egy utcának forgalmat csakis olyan épületek adhatnak, amelyekben laknak és amelyek üzletekkel ellátva kereskedelmileg is élénknek teszik. Ellenben olyan épületek, amelyekben üzlethelyiségek nincsenek s csupán hivatali helyiségek vannak – tehát lakatlanok, nemhogy megbénítják a Rákóczi-út fejlődési processusát, de lehetetlenné teszik és a szépen kövezett és kivilágított út mindig üres lesz és a forgalomnélküliség fogja mindenkor jellemezni a milliókba került, óriási áldozatok mellett készített Rákóczi-utat.” (A Rákóczi-út középületei. In: Kecskemét, 1907. dec. 1.) Végül a kereskedők részéről célba ért néhány kezdeményezésük, melyek közül a leglátványosabb bevételsterző sikerük az 1913. november hó 23–24-én – újdonságképpen részben Kecskemét belvárosában – megtartott országos vásár („gyalogvásár”) volt.

Ifj. Gyergyádesz László

Papp Dezső kerékpár szaküzlete, jobbra pedig Bimbó János vas- és fegyverkereskedésének kicsiny részlete a Cífrapalota Klapka utcai sarkán, a felvételt 1942–1945 között készítette Szabó Imre (Kecskeméti Katona József Múzeum)

MURAKÖZY JÁNOS ÉS A KECSKEMÉTI VÍVÁS

Muraközy János:
Önarckép

KEMÉTI JOGÁSZOK VÍVÓKÖRE

Hősünk 1824. február 8-án született Kecskeméten. Ősi református család leszármazottjaként, akik nyomai már a 17. századtól fellelhetőek városunkban. Apja Muraközy János, anyja Tomó Éva volt. Négyen voltak testvérek, Mária, János, László és Imre.

Iskoláit részben Pest-Budán, részben Kecskeméten végezte. A fővárosban ismerkedett meg a vívással, ahol a gróf Széchenyi István által alapított Pesti Nemzeti Vívóintézetbe iratkozott be. Ott a mestere Keresztessy József volt, akitől megtanulta a törvívás és a kardvívás fortélyait. Olyannyira szoros kapcsolatot alakult ki az évek során a mester és Muraközy között, hogy több évtizeddel később, Keresztessy 50 éves vívómesterei évfordulóján szervezett ünnepségén Muraközyt kérte fel egy bemutatóra, aki azt el is vállalta, de hirtelen bekövetke-

zett halála miatt már nem teljesíthette mestere kérését.

Kecskemétre visszakérülve a Református Kollégiumban folytatta felsőfokú tanulmányait. Az iskola berkein belül szervezte meg a Kecskeméti Jogásziifjak Vívókörét, melynek vívómestere lett. Első tanítványainak egyike Jókai Mór, aki a következő módon emlékezett vissza az akkori vívóórákra:

A vívóórákat a Mária-Kápolna közelében, Muraközyék szőlője mellett tartották, „...ahol Muraközy Jani volt a tornamester, ő trenírozta a többieket, a temetőben volt

Szobonya Mihály: Jókai Mór író

a tornahelyünk, a jó puha porondon. Ő tanított minket törrel és karddal vívni, mégpedig plastron nélkül. Hozzászólt a bőrünk a vágáshoz. Dicsekvés volt a kék, veres ütésfolt a karon és a mellen. Egyszer egyik társam puszta játszásból általmetszette négy ujjam.”

Részt vett az 1848–49-es szabadságharcban, előbb a kecskeméti nemzetőrség hadnagyaként, később szabadcsapat századosaként szolgált a hazát. A bukás után a császári hatóságok körözték és emiatt Fekete János álnéven bujdosni kényszerült. Bécsi rejtőzködése során egy társaságban egy bécsi vívómester a magyarokat gyalázta. Bár Muraközy a körözés miatt életét kockáztatta, de mégis párbajra hívta a gyalázkodó osztrákot.

A küzdelem során olyan súlyos sebesüléseket okozott ellenfelének, hogy Németországig kellett menekülnie az osztrák hatóságok üldözése elől.

1855-ben hazatért, de a császári hatóságok letartóztatták, és csak ügyvéd testvére közbenjárására engedték szabadon.

A kecskeméti honvédegyelet egyik vezetőjeként indította útjára a város első vívóegyletét, melynek felügyelőjévé választották. A város első vívómestere 1892. szeptember 2-án hunyt el Kecskeméten. Síremlékét minden nap friss virág díszíti.

Máday Norbert

KECSKEMÉTI BŰNB A DÉL-ALFÖLDI BETYÁRVILÁG FELSZÁ

150 évvel ezelőtt kezdte meg működését Szegeden a nemzeti tudatban a romantikus betyárvilágként elhíresült tettek felszámolására a gróf Ráday Gedeon által vezetett királyi biztosság. Az összeomlott közbiztosság helyreállítása során a nyomozások számtalan, a Dél-Alföldön történt bűncselekményt tártak fel. Az elkövetők egy részét akkoriban kecskeméti bűnbandaként tartották számon. Ennek és a térségben működött más bűnszervezeteknek a felszámolásával, tagjaik felelősségre vonásával megszilárdult a közbiztosság.

Magyarország egyes részein a kiegyezést követően jelentősen megromlott a közbiztosság. Az 1860-as évek egyébként sem jó helyzete az addigi rendfenntartó erő, a császári-királyi csendőrség 1867-es megszüntetésével súlyosbodott. A hagyományos magyar alkotmányos viszonyoknak megfelelően ismét az egymással kapcsolatban nem lévő autonóm törvényhatóságok kezébe került a közbiztonsági feladatok ellátása. Az egyes vármegyékben, kiváltságos kerületekben, városokban eltérően szabályozták

a csekély létszámú rendvédelmi szervek működését, más felszereléssel, javadalomzással működtek. A fizetések alacsonyága miatt elterjedt volt a korrupció. Az országban hiányzott a korszerű jogrendszer.

Ilyen viszonyok között napirenden voltak a súlyos bűncselekmények: útonállások, fosztogatások, lopások, rablások, a jelentős vagyont képező állatállomány elhajtása, az élet és a testi épség elleni tettek. Megjelentek az államot jelképező intézmények, a vasutak és a posták elleni támadások. A

későbbi perek ügyésze – a majdani kiváló jogtudós – Edvi Illés Károly ezt az állapotot úgy összegezte, hogy a „*városi lakos éppúgy, mint a pusztai és falusi gazda, a szegénység és a vagyonos osztály egyként védtelen állapotban látszottak lenni a tolvajok, rablók és rablóvilkosok ellen, kik egy egész nagy vidéket uraltak*”.

Az új polgári államszervezet építő Andrássy-kormány úgy értékelte e helyzetet, hogy a számtalan bűncselekmény „*végzetlen anyagi és erkölcsi kárt*” okoz, mely „*úgy az egyes polgárok, mint különösen a hazánkkal kereskedelmi összeköttetésben álló külföld előtt nemzetünket éri*”. Ezért a kormányzat erélyesen cselekedett a legveszélyeztetettebb vidékeket illetően. A kormány kezdeményezésére az országgyűlés 1868-tól kezdődően évről évre megadta a pénzügyi forrásokat a közbiztonsági kiadások fedezésére. Ez biztosította a rendkívüli felhatalmazással felruházott királyi biztosi tevékenységet, mivel a megingott személy- és vagyonbiztonság csak a legszigorúbb rendszabályokkal volt helyreállítható.

Az ekkoriban történt súlyos bűncselekmények után – amelyek csúcspontját a Pestről Szegedre közlekedő vonat Félegyháza melletti 1868. december 8-i megtámadása jelentette – a kormány – korábban a kecskeméti jogakadémián is tanult – gróf Ráday Gedeont, a Belügyminisztérium rendőri osztályának vezetőjét küldte ki mint „*az alsó-tiszai vidéken megzavart közbiztosság helyreállítása iránti intézkedések és az ezzel egybefüggő bűnügyi elővizsgálatok*” végzésére felhatalmazott királyi biztost.

Ráday részére az 1869. január 13-i belügyminiszteri rendelet Arad, Bács, Békés, Csanád, Csongrád, Pest és Torontál vármegyéket, a Jászkun Kerületet, valamint Szeged, Szabadka és Kecskemét szabad királyi városokat jelölte ki működési körzetül. A rendelet a legveszélyeztetettebbnek Szeged, Kecskemét, a Kiskunság, továbbá Csongrád és Csanád területét nevezte, ahol elsődlegesen kell a közbiztosságot helyreállítani. A felhatalmazás szabad kezet adott a királyi biztostnak a teendő intézkedéseket illetően.

Szegedi vár, a börtön belseje

ANDÁ

MOLÁSÁBAN

A kítűzött célt illetően meghatározta, hogy a közbiztonság helyreállítása akként érhető el, ha az „*elkövetett merényletek tettesei felfedeztetvén s elfogatván, haladéktalanul a büntető igazság kezeibe szolgáltatnak át, s ennek folytán további gonoszettek elkövetése ellen visszaretentő példák adatnak*”.

Ráday a polgári hatóságokon túl katonai erő alkalmazására is jogot kapván a működési területének központjában lévő Szegeden rendezte be főhadiszállását. Az itteni vár biztonsága, börtönhelyiségei, a szigorú fegyelem alatti lengyel katonák által adott körülmények között a királyi biztosság 1869 januárjában kezdte meg működését. A tisztes javadalmazású személyzet kiépítése után 35-37 fő tartozott az állományba. Maga a gróf a sikeres munkához szükséges feltételek biztosítását, a hatóságokkal való kapcsolattartást, az irányítást tartotta fenn magának, míg a nyomozásokat beosztottai végezték.

A sikeres bűnüldözés és megelőzés érdekében Ráday előírta a rendőri közegek (csendbiztosok, pandúrok) állandó járőrözését, az országutak, csárdák, hidak, a folyók átkelőinek ellenőrzését, a határőrizet megerősítését. A törvényhatóságok számára elrendelte a területükön tartózkodó idegen munkavállalók összeírását. Fokozott figyelmet fordított a közbiztonsági személyzet állandó ellenőrzésére.

A vizsgálók évekre visszamenőleg áttekintették a területen történt bűncselekmények korábbi nyomozási anyagait. Intézkedések történtek a gyanúval terheltek személyleírásának, lakóhelyének megismerésére. Ráday az eseményekről napi jelentések megtételét rendelte el, a felderítések érdekében jelentős összegű díjakat tűzött ki. A sikeres bűnüldözés érdekében nem álltak meg az egyes cselekmények elkövetőinél, hanem törekedtek a felbujtók, orgazdák és más segítők leleplezésére is, így „*új meg új, régen elkövetett s titokban maradt bűntény derült ki. Az egyszer megtalált fonalat csak gombolyítani kellett, hogy mindig több bűntény, s ezekkel együtt több bűnös derüljön ki*”.

Gróf Ráday Gedeon,
a Belügyminisztérium rendőri osztályának vezetője

Edvi Illés Károly kiváló jogtudós,
a perek ügyésze

A zsványok bekísértetése a szegedi várba

A terheltek jelentős része fogságba került a várba. Itt az addigi gyakorlattól eltérően törekedtek a bűntársak legnagyobb mértékű elszigetelésére, a kapcsolattartás megakadályozására. A vizsgálatok során a

cél a főbizonyítéknak tekintett beismerés megszerzése volt. Ezentúl tanúkihallgatások, szembesítések, helyszíni szemlék, lefoglalások, bűnfelek, boncolások, orvosi vélemények járultak hozzá a tényállások

BAJDOR JÁNOS,

Letzter L. fényképészete Szegeden.
rablógyilkosság rablások és lopások
miatt életfogytiglani börtön.

megállapításához. A királyi biztosság tekintélyes vagyont zárolt a kártérítések, büntetések érdekében.

A korabeli viszonyokhoz képest valamelyest jobb egészségügyi és ellátási körülmények közé kerültek a foglyok. Ennek ellenére jelentős volt az elhalálozás, amelyre legtöbbször tüdőbetegség miatt került sor. A várban a foglyok reggelit és ebédet kaptak, s „mindennap szigorú felügyelet alatt sétára vitetnek, azonban ilyenkor álarccal fedetnek el”. Zárkájukban lőszőr- és kenyérhaj munkákat csinálhattak, imakönyveket, olvasókat kaptak.

A felderítések és elfogások olyan sikeresek voltak, hogy a nyomozások nagy részének 1870 végéig való befejezéséig ismertté vált 2160 bűntény: 109 rablógyilkosság, 550 rablás, 1229 lopás és betörés, 166 hivatali hatalommal visszaélés. E bűncselekmények közül Kecskemét 394, a Kiskunság 110, Szeged 440, Szabadka 180, Bács megye 390 esettel szerepelt. A terület gazdálkodására is fényt vet, hogy 784 szarvasmarha, 1140 ló, 441 sertés és 6203 juh volt a bűncselekmények tárgya. A terheltek közül fogságba került 539, míg szabadlábon maradt 1459 fő.

A felderítések során az elfogottak vallomásait végiggörgetve 10-15 évvel korábbi esetekre is fény derült. A nyomozások során felderített bűnügyeket csoportosítva kezelték, s a meghatározott területekhez köthető bűnbandák tevékenysége együttesen nyert elbírálást: ilyen bűnszervezetekre derült fény pl. Kecskemét, Szabadka, a Rózsa Sándor nevével fémjelzett Szeged központokkal.

A törvényhatóságok bíróságainak befolyásoltsága miatt az igazságügy-miniszter 1869 nyarán Pest-Pilis-Solt vármegye törvényszékét küldte ki az igazságszolgáltatási feladatok ellátására, majd az állami igazságügyi szervezet létrehozása után 1872. március 1-jétől az aradi királyi törvényszék nyert felhatalmazást a királyi biztosság bűnügyeiben való ítélkezésre.

A delegált bíróság a nagy bűnbandák tárgyalását a kecskeméti ügyekkel kezdte. Az 1871-ben történt vádemelések következményeként az 1872 augusztus-szeptemberében folytatott perekben a korabeli sajtó szerint „tizenhárompróbás betyárhírben álló tettesek” szerepeltek. Az ítéletek 82 főbenjáró – vagyis halálbüntetéssel sújtható – 1855 és 1869 között elkövetett bűnesetet bíráltak el, pl. 8 rablógyilkosságot, 27 rablást, 39 tolvajlást.

A 36 terhelt Kecskeméten vagy a környező pusztákon, kisebb településeken élő, jellemzően egzisztenciával rendelkező (pásztor, kocsmáros) személy volt, akik összehangoltan, a szerepeket és a hasznot megosztva követték el bűntetteiket. Cselekményeikre a város széles térségében, számos településen, pusztán, jellemzően éjszaka, álarcban, lőfegyverekkel, juhászbotokkal felszerelve került sor.

Búnrajstromokban szerepelt pl. Akasztó, Dömsöd község házaira betörve, az ott talált személyeket durván bántalmazva a pénztárak elrablása, a pusztákon tartott állatállománynak a pásztorok elleni erőszakkal való eltulajdonítása. Számos esetben a tanyák vályog- vagy vert falait megásva hatoltak az épületekbe, az álmukból felriadt embereket megverve, kínozva – gyakran súlyos, életveszélyes sérüléseket okozva – kényszerítettek pénzüik és vagyontárgyaik átadására.

Legsúlyosabb tetteik közé tartozott a Kecskemét–Izsák között közlekedő posta kirablása 1863. augusztus 18-án éjjel, amikor a kocsi őrért lelőtték, egy utasát pedig agyonverték. Két rablógyilkosság pedig a magyar szépirodalom egyik remekének, Móricz Zsigmond 1932-ben megjelent *Barbárok* elbeszélésének alapja volt: Bajdor János és két társa tervüknek megfelelően 1864 tavaszán egy éjjel rárontottak a bugaci puszta Virágpap-erdei részén alvó ismerős Német György juhászra és bojtárjára. Néhány „súlyos ütést” mértek áldozataik fejére, majd kötőfékekkel megfojtották őket. A holttesteket a nyakukon hagyott kötelekkel a helyszínen eltemették, majd kb. 120 birkát és a szamarakat elhajtották, a kutyákat lelőtték. Mivel Bajdort rövidesen elfogták más bűncselekmény gyanújával, ezért az osztozkodásból kimaradt, de bűntársaitól ígéretet kapott a pótlására. Erre 1865 nyarán került sor, amikor megbeszélés szerint a három bűntárs a kecskeméti Vágójárásban megtámadták az ismerős Bodri Péter juhászt és 13 éves fiát. A gyermek a nyakszirtjére mért botütésbe halt bele, míg az ütésekől eszméletlen apját a nyakára kötött zsineggel fojtották meg. A holttestek helyszíni elföldelése után az elkövetők kb. 300 birkát és a szamarakat, kutyákat elhajtották, a juhászok felszerelését (suba, szolgálvas, fazék, ásó, zsák) elvitték, majd a zsákmányt felosztották. A két holttestet 1867 húsvét táján találta meg két juhász, s szemléjük megtörtént. A gyanúsíthatók elfogása után az első helyszínt Bajdor mutatta meg a vizsgálónak, ahol sor került az exhumálásra, a marad-

Ételosztás a rabok közt

ványok orvosi vizsgálatára, a kötőfékek bűnjeli lefoglalására.

A törvényszék a kecskeméti bűnbanda pereiben halálra ítélte 4, életfogytiglanra 2, 20 évi börtönre 6 elkövetőt, míg a többi vádlott 3-15 év közötti vagy enyhébb börtönbüntetést kapott. A főbűnös 59 büntetettel, köztük 2 rablógyilkossággal, 12 rablással a 37 éves Bajdor János volt. A jogorvoslatok eredményeként néhány ítélet megváltozott, de a királyi kegyelmek eredményeként kivégzések nem történtek. Az életfogytiglanra ítélték az illavai fegyházban töltötték büntetésüket.

A főbenjáró büntetteken túl számos lopásra és más cselekményre is fény derült. Addig kifogástalannak hitt életvitelű, módos, befolyásos emberről, hivatalos személyről derült ki, hogy kapcsolódott a bűnözők tevékenységéhez. Ilyen esetről történt, hogy 1871. június 23-án letartóztatásra került Kecskemét rendőrkapitánya, aki a szegedi várba szállítása után öngyilkos lett. Csendszabókat és a város 1865-ben volt főügyészét is felelősségre vonták bűnpártolásokról, megvesztegetések miatt. Az ítéletek a korrupciós pénzeket illetően a városi szegényalap részére való megfizetéséről rendelkeztek.

A szegedi várban tartott tárgyalások nyilvánosak voltak, hatalmas közönség- és sajtóérdeklődés mellett folytak. A lapok munkatársai rögzítették az elhangzottakat, tudósításaik napokon belül megjelentek az újságokban. A nyilvánosság felhasználása tudatosan történt, hiszen a vádlevelek közzlése, a bűnesetek leírása, az ítéletek ismertetése hozzájárult az elrettentéshez, a közbiztonság erősítéséhez.

A királyi biztosság 1872. október 30-án, míg a delegált aradi törvényszék 1873. április 30-ával fejezte be a működését. A Ráday Gedeon nevéhez fűződő tevékenység eredményeként a közbiztonság addig nem látott módon szilárdult meg a térségben. A bűnözést életformának tekintő személyekkel szemben fellépve, a bűnkapcsolati hálókat felszámolva megszűnt a nemzeti emlékezetben nem kevés romantikával övezett betyárvilág, s „most már nyugodtan alhatott az alföldi gazda. A kapukat nem kellett idő előtt becsukni, a lovakat éjen át is őrizetlenül hagyhatta künn a legelőn. Háznak, lónak és tanyának nem kellett külön őr. Megőrizte azt Ráday”.

Nánási László

A BÉCSI KRACH KECSKEMÉTI Á ÖNGYILKOSSÁG A KE

Egy nyári nap kora reggelén a Kecskemét belvárosában lévő egyik ház udvarából fegyverdurranás hallatszott. A házban lakók és a cselédség felébredtek és azon gondolkodtak, hogy melyik szomszéd lőhetett ilyen korán. Nem gondoltak semmi rosszra, majd néhány perces csönd után újabb lövés hallatszott. Ekkor a házban lévők sejtették, hogy nagy baj van. Schlesinger Vilmos kereskedő szaladt ki először a kert hátsó részében lévő kis lugasba, ahol megtalálta a földön, a vérében fekvő vejét, Gallia Fülöpöt. Ennyi volt az élet? Ki volt az a tragikus sorsú ember, miért vetett végett az életének?

Gallia Fülöp (Fábián) életének első kettő évtizedéről nem sok mindent tudunk a levéltári források hiánya miatt. 1821-ben a morvaországi Ostraban (ma Ostrava) született egy német nyelvű askenáizsidó családban. Édesapját Gallia Sámuelnek hívták, édesanyjáról, testvéreiről és iskoláiról nem tudunk semmit. Jókai Mór Életemből című munkájában írja róla, hogy „...igen sokoldalú műveltséggel bíró

diplomás férfi” volt. Miért hagyta ott a szülőföldjét? Erről szintén nincs információnk. Csak feltételezni tudjuk, hogy kalandvágy, az új lehetőségek keresése miatt indult útnak.

Az 1840-es évekbeli Kecskeméten egy erős 400-450 fős zsidó közösség élt, akik elsősorban kereskedéssel foglalkoztak, kiszorították a korábban igen erős gazdasági befolyással rendelkező görög (balkáni)

kereskedőket, és ezzel a város komoly gazdasági tényezőivé váltak. A „Zsidó Községnek” (hitközségnek, közösség) 1774 óta temetője, 1818-tól zsinagógája volt, de állandó iskolája sokáig nem. Az erősödő, gyarapodó zsidó közösség gyűlése a Városi Tanács beleegyezésével 1840. december 28-án határozta el egy nyilvános „iskola” létrehozását, mert a „...nevendék gyermekeink minden tanulás nélkül növekednek fel, a magányos tanítók pedig olly sokba kerülnek, hogy azokat a kevesebb tehetséggel bírók meg sem bírhatván gyermekeik minden vallási, iskolai, s erkölcsi nevelés nélkül maradnak – de szívünkön viselvén azt is, hogy az Országos törvény szerint, már jövendőben, azok a kik irni s olvasni nem tudnak, még csak rendes kereskedők

Gallia-féle üzlet a régi Kaszinó földszintjén, MNL BKML XV. 5. a

LDOZATA, RTBEN

sem lehetnek”. A zsidó hitközség előjárói az új intézményben vallás, magyar és német nyelvek oktatására, illetve elemi iskolások nevelésére tanárokat, tanítókat kerestek, akiket Pesten március 19-én a régi hagyományú József napi vásár idején fogadtak fel. Az éppen Pesten tartózkodó Gallia Fülöp kapott az alkalmon, jelentkezett német nyelvű tanárnak és hét évig viselte a „tanítói hivatal”, majd négy évig pedig magántanítóként tevékenykedett Kecskeméten.

Fiatalemberként kereste korosztályának társaságát, multságait és szabadidős tevékenységeit. 1842 táján találkozott a fiatal Jókai Mórral (1825–1904) és jó ismeretségbe került vele, aki „a zsidókkal igen jó pajtáságot” tartott. Jókai a helyi református főiskola (kollégium) joghallgatója volt éppen. Összekötötte őket, hogy nem kecskeméti származásúak, a művészetek, az irodalom és a zené iránt rajongtak. Az író visszaemlékezéséből tudjuk, hogy a jogász-fiúkkal egy műkedvelői hangversenyt rendezett az ifjúsági könyvtár megalapításának a céljából. A zenekar megvolt, de képzett énekes nem volt közöttük. Jókainak eszébe jutott a művelt, szép hangú zsidó vallású Gallia Fülöp, akit bevont a műsorba. Gaetano Donizetti (1797–1848) olasz zeneszerző 1836-os Belizár című operájából énekelt egy részt, amelynek szövegét éppen maga Jókai fordította le. Gallia kilépett a színpadra, hátulról egy ismeretlen igen trágár módon, – Jókai megfogalmazásában „ökörhajcsári hang” – bekiabált – „Nincs itten lúbór? Mit keres itt a zsidó?” – az énekes zsidó származására utalva. „Hanem azt az egy szál felkiáltót” – meséli tovább Jókai –, „amilyen hirtelen kiröpítette a nézőtérről a tisztelt publikum maga, az egy olyan rövid pillanat műve volt, hogy még csak félbe sem szakította az áriát.” Jókainak ez volt az egyik motívuma az első történelmi drámájának, az 1842–1843-ban íródott Zsidó fiúnak.

A korabeli Kecskemét városába való legális letelepedésre – „lakosítás” – engedélyhez volt kötve, amelyről a Városi

Gallia Fülöp síremléke a kecskeméti zsidó temetőben, a szerző felvétele

Tanács megfelelő feltételek (például jó magaviselet, szakképzettség, lakosi díj befizetése) figyelembevételével mellett döntött a keresztények és zsidók részére. Volt egy jogszabály is, ami segítette a letelepedést. Az 1840-as zsidókról szóló törvény (XXIX. tc.) megengedte a szabad lakhatást, foglalkozás gyakorlását (kereskedést, mesterség gyakorlását), a fent említett tanácsi szabályok mellett a zsidók könnyebben telepedhettek le Kecskemétre, a zsidókat tiltó korábbi jog- és helyi szabályok ekkor már kezdtek háttérbe szorulni. Gallia Fülöp gyorsan megszerette Kecskemétet, megtanulta a magyar nyelvet és elhatározta,

hogy itt fog letelepedni, és kérvényezte a türelmezett lakosok sorába való felvételt. A magaviseletéről a Kecskeméti Izraelita Községi Előjáróság bizonyítványt adott és így írt róla: „...tanítói hivatala viselén, nyilvános sikerét mindég bebizonyítván, köz tetszést s elégedést annyira megnyert legyen, minélfogva az illető tisztelt iskolai Választmány mindég azon leend, hogy említett Gallia Fábíán urat – kinek nem különben a vallás és erény tekintetében is kitüntetett dicső jeleme lévén – minél tovább, lehetőképen hivatalában megtarthassa.” 1847. április 19-én 5 forint díj ellenében a türelmezett lakosok közé

felvették. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc alatti tevékenységéről nem sok mindent tudunk, nem volt nemzetőr, nem volt honvéd, nem ismerjük a politikai nézeteit. Az 1851-es magaviseletéről és politikai jelleméről szóló bizonyítványban békeszerető, becsületes egyénként volt jellemezve.

Az 1852 előtti Kecskeméten nem létezett könyvesbolt, az olvasó és író közönség „kultúrcikkeket” (könyv, kalendárium, kotta, újság, térkép, írószerek) a könyvkötőtől, kereskedőtől és a város egyetlen nyomdájától, Szilády Károlytól szereztek be. Az első könyvesbolt (és zenemű, szép-mű, kölcsönkönyvtár) alapításával 1845-ben Ascher Enoch rabbi, 1848-ban pedig Salamon Antal könyvkötő próbálkozott sikertelenül. Az itteni „kultúrcikk” hiányra lett figyelmes Gallia Fülöp és 1852-ben könyv- és műkereskedés (írószer) nyitását folytatódt a városhoz, amit a Városi Tanács meg is adott, ekkor a könyveinek felbecsült értéke 2400 pengő forint volt. Ez volt Kecskemét első olyan könyves- és írószerboltja (bizománya), amely legjelentősebb és leghosszabb ideig tudott működni. Kecskemét legfontosabb részén, a belvárosban, a Piac tér egyik legfontosabb épületében, a Kaszinóban (ma a Lördök Háza áll a helyén), annak „napkeleti sarkán lévő” földszinti üzlethelyiségeiben helyezkedett el, egykor a Zrínyi-kávéház működött itt. Kezdetben egy, majd 1857-ben özvegy Rosenthal Lipótné boltját szerezte meg, ettől kezdődően kettő üzlettel rendelkezett. Az épület és a helyiségek a város tulajdonában voltak és időközönként árverésre bocsátotta kecskeméti kereskedőknek, akik közül a legtöbbet ígérőnek adtak ki haszonbérbe. Gallia 1855-ben évi 100 forintért kapta meg, majd folyamatosan emelkedett a bérleti díj, 1859-ben 154 forint, majd 1868-ban 300 forint lett. A bérleti szerződésben rögzítették a bérleti időt, ami kezdetben hat, majd három év lett. A város előírta, hogy időközönként a bolt „külső és belső részén” a haszonbérletnek saját költségén javításokat kell végeznie, illetve a bérleti szerződés lejártakor jó állapotban kellett visszaadnia. A kereskedése mellett nyilvános kölcsönkönyvtárat szeretett volna 1852-ben felállítani, amit egy igen hosszú bürokratikus úton tudott csak megnyitni 1854-ben. Működése engedélyhez volt kötve, amit a császári és királyi Helytartótanács olyan feltételekhez kötött, hogy az ott lévő könyvekről jegyzéket kellett összeállítani, amit be kellett

mutatni cenzúrázás céljából. Gallia Fülöp kölcsönkönyvtára (nyilvános) az első volt Kecskeméten. 1868-ból tudjuk, hogy 7500 kötetből állt, a Kaszinó könyvtára pedig 678 kötetből. Gallia könyvtárát leginkább a helyi „tanuló ifjúság” használta. Gömör Frigyes (1813–1901) városi tisztviselő, író, költő így írt erről 1852-ben: „Ifjú barátunk Gallia Fülöp, kit kölcsönkönyvtáráról már több ízben dicséretesen említék, most egy

nyilvános könyvkereskedést nyitand, mely által nem kis hiányt pótoland városunkban, főként, ha kölcsönkönyvtára az olvasó közönség számára még ezután is fenttartatik ismételve”. Igen nagy forgalmat bonyolított le, ellátta a Városházát, magánembereket írószerekkel (különféle levélpapírosok, borítékok, tinták, pecsétviaszok és írótollak), nyomtatványokkal, különféle újságokkal (napi-, hetilapok, közlönyök), térképekkel

Főtér 1872-ben, háttérben az új zsinagóga, MNL BKML XV. 5. a

és képekkel. 1853 szeptemberében Ferenc József császár és király és akkor még jegyesének, Wittelsbach Erzsébet bajor hercegnőnek propaganda célú arcképeit árusította kereskedésében. 1872 júliusában pedig a város egy Magyarország térképét és 1873. januárban öt darab városról készült képet rendelt Galliától. Kereskedés mellett könyvkiadással is foglalkozott, például az ő nevéhez fűződött Hornyik János

Kecskemét története című négykötetes munkájának megjelentetése 1860–1862 között, majd 1866-ban.

Hogy történt a kereskedés? Üzleti kapcsolatban volt a nagy pesti kereskedőkkel, kiadókkal, nyomdákkal, papírgyártókkal, akiknek bizományosa és területi képviselője volt. A kecskeméti Szilády nyomdával szintén jó üzleti kapcsolatban volt, vállalta a termékeik eladását, terjesz-

tését. Kisebb vásárlásnál azonnal fizetett az ügyfél, nagyobb tételnél előre hitelezte Gallia és utólag történt meg a kifizetése, például a város negyedévenként a számla bemutatása után fizetett. A pontosan vezetett számlák és szállítási szerződések biztosították a szabályos kereskedést, ez biztosítékot jelentett a részére és vitás kérdésekben perdöntő volt. 1858 februárja és novembere között Sánta József posta-

mesternek különféle cikkeket szolgáltatott 152,12 forint értékben. A tételben volt Petőfi Sándor verseskötete, imakönyv, ezüsttükör, ezüst gyertyatartó és olvasási díj és tűzkár elleni biztosítás is. Sánta nem fizetett, Gallia pedig bíróság elé vitte az ügyet és jogi úton hajtotta be az elmaradt jussát.

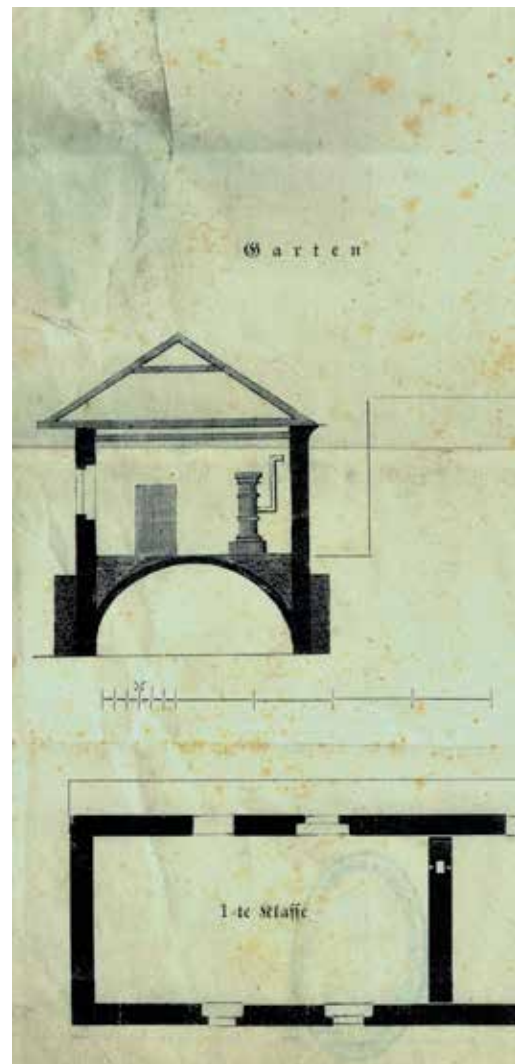
1867 előtt nem volt pénzügyi intézete a városnak, a hitelgényeit és megtakarításokat a kecskeméti polgár vagy a város nehezen tudta elintézni. A pénzügyeket a Pesten működő intézetekben vagy a kecskeméti egyházi testületeknél, személyeknél, esetleg temetkezési alapítványoknál vagy kereskedőkhöz fordulva intézhettek. Gallia Fülöp is hitelezett magánszemélynek és a városnak, utóbbinak késedelmi kamat nélkül több ezer forintot is. Magánembereknek kamattal adott kölcsön, akik meghatározott idő után kötelesek voltak visszafizetni. Voltak olyanok, akik nem fizettek, ilyenkor a jogszolgáltatás segítségével hajtotta be a kintlévőségeket. Foglalkozott hazai és külföldi (osztrák, német, török) értékpapírok (állampapírok, részvények, sorsjegyek) adásvételével és leszámítolással (váltók vásárlásával). Az értékpapírokat 5-20 forintos havi részlet fejében meg lehetett szerezni. Kapcsolatban volt a pesti és a bécsi tőzsdékkel, illetve bankházakkal.

Vállalkozása sikerének elérésében a kecskeméti és a pesti újságokban hirdetések tett fel. 1853. szeptember 20-án jelent meg az első hirdetés az országos lapban, majd a Kecskeméti Lapok 1868. december 19-i számában pedig az első kecskeméti hirdetése, melyben így hirdette az áruit: „*Alólírt könyvkereskedésében minden és belföldi politikai, szépirodalmi és divatlapokra elő lehet fizetni.*”

Mennyi jövedelemmel és vagyonnal rendelkezett, a források hiányossága miatt csak töredékes információk állnak rendelkezésre. 1851-ben 50 forint bevallott jövedelemmel rendelkezett, ami után 2,30 forint adót fizetett, majd 1858-ban már megötszöröződött a bevétele és ez által többet, 15,50 forint úgynevezett jövedelmi adót fizetett. Önálló házzal nem rendelkezett, felesége családjánál lakott, saját üzlethelyisége sem volt, hanem a várostól bérelt, de 24 kataszteri holdas földbirtokkal rendelkezett. Ebben a korszakban jelentek meg az első bankok és részvénytársulatok Kecskeméten. A részvényesek listájában ott szerepelt a neve. Vett a Kecskeméti Takarékpénztár Egyesületnél

egy darab részvényt, a Kecskeméti Gazdasági Gőzmalom Részvénytársulatnál pedig három darabot birtokolt. Gallia Fülöp megpróbált gondoskodni a feleségéről és gyermekeiről is, ha valami történne vele. 1863. február 19-én a felesége és lánya részére 10 ezer forintos életbiztosítást kötött a bécsi Anker Élet- és Járadék Biztosító Társaságnál, de „*nem természetes halállal hunyt el*”, emiatt csak az addig befizetett 3495,34 forintnyi összeg harmadára, 1165,11 forintra tarthatott igényt a család.

A város első újsága, a Kecskeméti Lapok 1868. október 3-ától jelent meg heti egy alkalommal, kezdetben ismeretterjesztő lapként. Az első felelős szerkesztője és egyúttal kiadója Madarassy László (1840–1895), főmunkatársa pedig Hornyik János (1812–1885) városi főjegyző lett. Az összhang nem sokáig tartott, a nézeteltérések, politikai támadások miatt félév múlva Madarassy lemondott, és 1869. március 13-án „*Előfizetési fölhívást*” tettek fel a szerkesztők, hogy áprilistól kezdődően Gallia Fülöp látja el a kiadói feladatokat. Így írnak erről: „*... pártmozgalmas idők daczára, miket lapunknak félév alatt át kellett élnie, oly szép számra szaporodtak előfizetőink, hogy »Kecskeméti Lapok« kiadását – Gallia Fülöp könyvkereskedő vezetése mellett – egy részvénytársulat késznek nyilatkozott magára vállalni, s így fennállása jövőben is biztosítva van.*” Gallia hozzájárult a kiadói tevékenységhez, április 20-án Madarassy helyett Horváth Döme (1819–1899) országgyűlési képviselőt kérte fel szerkesztőtársává. A lap szerkesztésébe és a sajtóhírekbe nem szólt bele, ez a szerkesztők feladata lett, egyedül a hirdetési, előfizetési és pénzügyi tevékenységet irányította. Meghatározta a hirdetési tarifákat, egyszeri hirdetésnél 5 krajcárt, többszörösnél és terjedelmesnél pedig árengedményt adott, „*nyílttérben való közleményben*” 10 krajcárt kért. A Kecskeméti Lapokat elsősorban Kecskeméten lehetett olvasni, de Gallia jóvoltából a székesfővárosba is felkerült, és valószínűleg a kapcsolatai révén a Király utcában lévő M. Zeisler hirdetési irodában is lehetett feltenni hirdetést. 1869 októberében Horváth megvált a szerkesztőségtől és Gallia visszahívta Madarassyt, aki csak 1871-től töltötte be újból az állást. 1870-ban nyomdát váltott, korábban a Szilády Károly nyomdánál nyomtatták ki az újságot, majd a Tóth László-féle nyomda

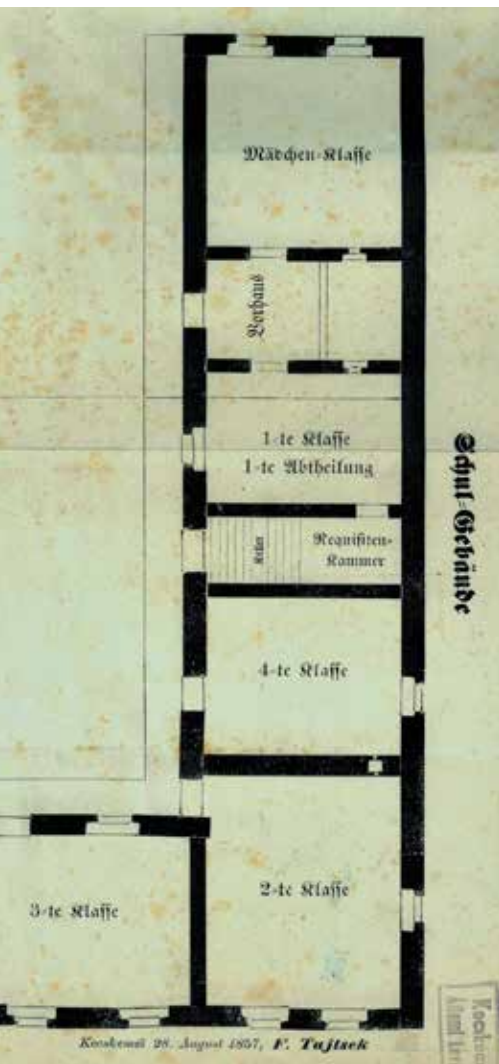

Israhelita iskola tervrajza 1857-ből, MNL BKML

vállalta ezt a feladatot. Hogy miért történt a váltás, erről nem maradt fenn forrás.

Gallia Fülöp 1858. november 8-án vette feleségül Schlesinger Vilmos kereskedő lányát, az akkor 21 éves Schlesinger Emmát (1837–1916) a régi zsinagógában. A rabbi, aki összeadta őket Fischmann Simon Henrik (1821–1879) volt, a kecskeméti zsidóság meghatározó személyisége. Házasságukból kettő gyermek született, Augusztia 1859-ben és 11 évvel később pedig, 1870-ben Béla. Augusztia dr. Szemző Sándor (1846–1919) ügyvédhez ment férjhez és igen magas kort megélve 1942-ben halt meg. Béla bíróként tevékenykedett Budapesten. A holokausztot túlélve 1945-ben a Kúria tanácselnöke lett és 1954-ben halt meg. A családi otthonuk Gallia Fülöp felesége családjánál, Schlesingeréknél volt a Széchenyi tér 8. szám (3. tized) alatt. A telek kettő lakóházból, udvarból és egy

kertből állt, utóbbiban volt a lugas, az 1873-as tragédia helyszíne. A Schlesinger-ház (Schlesinger–Gallia-ház) jobb oldali telekszomszédja a görögkeleti egyház volt. Ma már a ház és a kert nem áll, a kiskörűt kiépülésének áldozata lett, jelenleg a Hornyik János körút megy át rajta.

Gallia Fülöp foglalkozott vallási ügyekkel is, olyan korszakban, amikor a zsidó származású emberek a város legfontosabb gazdasági tényezőivé váltak, kiszorították a görög kereskedőket. Elindult egy teljes beolvadás a magyarságba, ami egy zsidó vallási ellentétet is hozott, ennek következtében létrejöttek a különféle irányzatok. A legfontosabb, Kecskeméten is meghatározó irányzat a reform (neológ) volt a Helsing, Schweiger családok vezetésével. Ez az oldal a magyarságba valló teljes beolvadást, emancipációt (polgári és politikai egyenjogúsítást) támogatta, fontos szerepet

játszottak a kereskedelemben és a vallási normákat egyre kevésbé követték, és vallási modernizációt követeltek, például a magyar nyelvű prédikáció bevezetését és az egyházi szervezet létrehozását. A másik oldalon a kereskedésből, a vagyonszerzésből egyre jobban kiszoruló szegényebb zsidók helyezkedtek el, Goldberger Salamon (1795–1872) „liqueur készítő” köré csoportosultak és sokkal jobban kapcsolódtak a vallási hagyományokhoz (ortodox). Végül az 1867-es kiegyezés elhozta az emancipációs törvényt (1867. XVII. tc.), ami hatályon kívül helyezett minden korábbi zsidókkal kapcsolatos törvényt, rendeletet és jogszokást. 1868 előtt nem létezett országos hatókörű zsidó egyházi szervezet, ezt a zsidóság és kormányzati kezdeményezésre a Pesten összeülő izraelita kongresszus hozta létre. A kongresszuson résztvevő képviselőket a helyi hitközségek tagjai közül választották meg. Itt jött a képbe Gallia Fülöp, aki elnöke lett a kecskeméti választóbizottságnak. A választás előtti napon 1868. november 18-án egy fényes választói lakoma során Gallia buzdító és lelkes beszédet tartott a helyi zsidó közösség tagjainak, melynek során dicsérte báró Eötvös Józsefet, aki az izraeliták mellett állt ki „a sötét előítéletekkel telt 30-as években, elnyomott népünk joga mellett bátran és nyíltan föllépett”. – Gallia nyíltan vállalta a zsidóság neológ irányzatának támogatását, mint lapkiadó, fel is használta a Kecskeméti Lapokat nézeteinek és eszméinek népszerűsítésére. Később a Pesten elfogadott reformhatározatokat Gallia Fülöp és a zsidó közösség nagyobb része elfogadta, és létrehozták az új neológ hitközséget. A zsidó közösség ekkor már 1500-1550 főből állt, a klasszicista stílusú régi zsinagóga kicsinek bizonyult, ahová csak 400 ember fért el szűkösen. A problémát látva a reformirányzatú vezetőség már 1864-ben elhatározta, hogy épít egy nagyobbat. A finanszírozás előteremtésére az előjáróság megbízható, pénzügyekben jártas embereket bízott meg, az egyikük Gallia Fülöp volt. A megbízottak feladata volt a finanszírozás előteremtése és az ezzel kapcsolatos tárgyalások végrehajtása. A finanszírozás többféle módon történt: hitelből (pesti pénzintézet, országos izraelita iskolai alap) és magán „sorsjátékkal” (sorsjegyhúzással, ma tombolának hívják), melynek egyik kecskeméti kitalálója Gallia lehetett, mert igen jól ismerte ezt a pénzügyi módszert. Minisztériumi hatósági engedélyvel 30 ezer darab egyforintos

sorsjegyet készítettek és forgalomba hoztak, melyet meglehetősen venni és egy „politikai hivatalnok” jelenlétében történt meg a húzás, aki felügyelte a törvényességet, illetve a befolyt nyereség felhasználását a zsinagóga finanszírozására. Mit volt a nyeremény? Nem pénz, nem értékpapír, hanem különféle tárgyak.

1873. május 1-jén Bécsben megnyílt a világkiállítás (Expo), az Osztrák–Magyar Monarchia dicsőségesen mutatta be gazdasági és kulturális hatalmát a világ felé, ekkor még senki sem gondolta, hogy pár nap múlva, május 9-én, „fekete pénteken” kitor a bécsi krach, melynek során bankok, vállalatok és kereskedők mennek tönkre sorozatban, az egyik intézmény magával rántja a másikat. A gyorsan létrejövő gyárak és bankok korszaka (Gründzeit) lezárult, melyek az 1860-as években gyorsan jöttek létre hitel segítségével, kevés pénzzel. A nagy haszon reményében a pénzeket befektették különféle részvényekbe, sorsjegyekbe és egyéb értékpapírokba, és hirtelen nagy mennyiségben árasztotta el a gazdaságot, majd a nagy kereslet folytán azonnal eufóriához, vagyis túlspekulációhoz vezetett, mint egy lufi, egyszer csak kidurrant. A korabeli Kecskeméten még nem sok modern vállalkozás létezett, a gründolás (alapítás) időszakára előtt egy gőzmalom, a gründolás 1867 és 1873 közötti időszakában már kettő takarékpénztár, egy bank és egy újabb gőzmalom jött létre helyi tőke segítségével, a nagy pesti és külföldi befektetők nélkül, ez volt az oka, hogy nem mentek tönkre és túléltek könnyedén az 1873-as gazdasági válságot. Nem úgy, mint Gallia Fülöp, aki a könyvkereskedése mellett tőzsdézett, értékpapírokat forgalmazott és a pesti Fischer M. L. bankhazzal volt üzleti kapcsolatban, ami magával rántotta Gallia „vakmerő üzletét”, ő pedig Paszkesz Adolf és Steiner Márton kecskeméti kereskedőket tette tönkre. Adóssága 100-150 ezer forint lehetett, a kintlévősége, hitelei szintén ennyit tett ki. Mit csinált, próbálta a károkat enyhíteni, nem tudjuk, valószínűleg igen nyugtalan napjai lehettek három hónapon keresztül, majd 1873. augusztus 6-án úgy döntött, 52 évesen „...pisztoly lövéssel kivégezte magát...”. A Kecskeméti Lapokban így írtak a tragédiáról: „A bécsi krach végre nálunk is kivetette a maga áldozatát.” A Kecskeméti című hetilap pedig „...szédelgés áldozataként...” mutatta be Gallia Fülöpöt, illetve a gazdasági katasztrófát „recksként” említette, a lőfényver reccsené-

sére utalva. A városi rendőrséget értesítették, akik a Városháza épületéből Bódor Sándor rendőr vezetésével hivatalosan megjelentettek a Schlesinger–Gallia-házban, ahol megszemléltek, megvizsgálták és jegyzőkönyvet vettek fel a tragikus esetről. Bódorék Gallia Fülöpöt már „... holt állapotában...” találták meg, már nem az öngyilkosság helyszínén a kertben, hanem egy szobában, padlóra hanyatt fektetve, zsidó vallási szertartás szerint lepellel letakarva, fejénél égő gyertyával. A rendőrök a hallott Gallia homlokán középpüti és a mellkas alsó részén kettő kerek sebet láthattak, amik a kérésük idejére a vértől meg voltak tisztítva. Bodor kikérdezte a cselédeket, hogy mi is történt, a vallomásokból az derült ki, hogy Gallia Fülöp „... pisztoly lövéssel vetett véget életének, még pedig oly módon hogy 1/2 6 órakor egy pongyola öltözékben kiment az udvar kertjébe s ott két lövést tett, az

egyiket figyelmen kívül hagyták, gondolván hogy valaki a szomszédban lőtt, mindez 5-6 percnyi időközbe újra lőtt, s ekkor már sejték hogy mi történik s hozzátartozóihoz kik még ágyban voltak hírt adtak és Schlesinger Vilmos úr szaladt ki először; hol is a kert hátsó részében levő kis lugasba vérében fekvő találták mellette egy kisdéd revolver hevert, melyben hat éles töltés és kilőtt vagyon.” A jegyzőkönyvből az is kiderült, hogy augusztus 6-a előtt „...pár nap óta folyamatosan zavartnak látszott,” és augusztus 5-én este meg „...feltűnően zilált elmebeli állapotra mutatott.” A tragikus esetet tovább nem vizsgálta a rendőrség és gyorsan lezárta, elfogadott tényként kezelte az öngyilkosságot. Honnan szerezte be a pisztolyt, ha nem volt katona és nem vett részt a háborúban? Erre szintén nem tudunk választ adni, de egy 1856-os iratból tudjuk, hogy fegyvertartási engedéllyel rendelkezett és lőfegyvereket birtokolt az

otthonában, illetve 1860-ban fegyverárulásra engedélyt kért a megyehatóságtól.

Gallia Fülöp halála napján az özvegye – akit ekkor már Gallia Emma néven ismertek a kecskemétiak – azonnal csődjelzést kért a Kecskeméti Királyi Törvényszéktől a férje „megbukott” vállalkozása ellen, mert tudta, hogy a vállalkozás vagyona nem elegendő az összes tartozás fedezésére, fizetéseképtelenné vált. A „csődületről” szóló törvény (1840. XXII. tc.) és az 1853-as ideiglenes osztrák csődrendtartással kapcsolatos rendelet értelmében a törvényszék a hitelezők „összejövetelére” (tanácskozáására), illetve a csőd és igénykeresetek beadására határidőnek 1873. október 20–22. közötti napokat tűzte ki, perfelügyelőnek, ideiglenes tömeggondnoknak Papp Sándor helybeli ügyvédet jelölt ki. Október végén össze is ültek a hitelezők és megválasztották a néhai Gallia Fülöp vagyonának, mint csődtömegének kezelésére az állandó tö-

Társas-játék kamatszelvényekkel

és egy

húzott 1839-es sorsjegysorozat, — jutalmul.

E hó végéig nálam a következő társas-játékokban lehet résztvenni:

- a) { 10 darab ötödrész 1839-es Rothschild-sorsjegy;
10 „ teljesen befizetett 400 frankos Török állam-sorsjegy;
1 „ húzott sorozatú ötödrész 1839-es Rothschild-sorsjegy — jutalmul.
Egy részvénytársaság áll 10 tagból, 12 frt. havi részletfizetéssel.

- b) { 10 darab Magyar állam-kölcsön-sorsjegy;
10 „ teljesen befizetett 400 frankos Török állam-sorsjegy,
1 „ húzott sorozatú ötödrész 1839-es Rothschild-sorsjegy — jutalmul.
Egy részvénytársaság áll tíz tagból, 10 frt. havi részletfizetéssel.

Az a) betűvel számozott társaságnál, az utolsó részlet lefizetése után, minden részvényes **egy darab ötödrész 1839-es Rothschild, egy 400 frankos Török állam-sorsjegyet** kap és még azonkívül minden 6 hónapban 6 frankot aranyban mint kamatot. A b)-vel jegyzett társaságnál, az utolsó részlet lefizetése után, minden részvényes **egy darab egész magy. állam-kölcsön, egy darab 400 frankos Török-állam-sorsjegyet** és azonkívül minden 6 hónapban 6 frankot aranyban mint kamatot.

Továbbá az ezen társas-játék mindegyikéhez mellékelte húzott sorozatú **ötödrész 1839-es Rothschild-sorsjegy nyereménye**, a Szeptember hó 1-én törtéendő szám-húzás után, a tíz részvényes közt egyenlően felosztatik.

Az 1839-es Rothschild-sorsjegyeknek még csak 5 húzásuk lesz. — A magyar állam-kölcsön-sorsjegyek 250,000, 200,000 stb. nyereményekkel, évenként **négyszer** húzatnak. — A Török állam-sorsjegyeknek 600,000, 300,000 stb. frankos nyereményekkel, évenként **6 húzásuk** van és évenként 12 frankot aranyban kamatoznak.

GALLIA FÜLÖP.

megmondnokokat (felszámoló biztosokat), melléjük pedig egy válaszmányt, melynek tagjai helyi ügyvédek és kereskedők voltak, feladatuk pedig a csódtömegmondnok tevékenységének ellenőrzése volt. A csódeljárás során a vagyon lefoglalták, zár alá vették, melynek része volt a Gallia-féle bolt is, ami három hónapig kényszerűen nem is működött. Hirdetményeket tettek közzé a korabeli újságokban (Kecskeméti Lapok, Budapesti Közlöny), melyekben a hitelezők és a károsult ügyfelek jelentkezését várták, majd az árverések időpontja jelent meg. A Gallia-féle vagyonról leltárt készítettek, ami sajnos nem maradt meg. A hitelezők szerették volna teljes egészében megkaparintani a nyereséges bolt bérletét, mert így látták esélyét a hitelek visszaszerzésére, de végül a Városi Tanács közbeavatkozott és másként döntött. Az özvegy, Gallia Emma is folytatni szeretne volna a kereskedést, ezt előbb a nevére kellett „átruházni” (átírtatni). A Városi Tanácshoz a következőt írta augusztus 26-án: „Mint hogy pedig egy nagyobb kiterjedésű városnak mint a milyen Kecskemét is könnyű és papír kereskedésre csak nem elkerülhetetlenül szüksége van, ugyanazért én ezen szempontból, de meg azért is mert ez által reményben az annyira szerencsétlenül járt családomat eltűrhetőbb anyagi helyzetre vezethetni elhatároztam hogy férjemnek könyv és papír kereskedési üzletét azon a helyiségen, ahol az addig létezett fentartom.” A város megengedte és haszonbérbe adta, de feltételeket szabott, hogy ki kellett fizetni az elmaradt 283 forint 80 krajcár hátralékot és előre be kellett fizetni a következő év (1873. augusztus 1-től 1874. október 30-ig) 417 forint bérleti díját is. Gallia Emma azonnal letette a hátralékot készpénzben, a következő évi haszonbért értékpapírban fizette meg, utóbbi esetben az értékpapír három darab gazdasági gőzmalom részvény volt, amit ideiglenesen letétbe helyezett a város részére, majd 1874. szeptember végére készpénzben ki tudta váltani. Gallia Emma a nehéz helyzetet végül sikeresen megoldotta úgy, hogy 1873. novemberben elárvereztette az üzletben lévő „kereskedelmi tárgyakat” és 1874 októberében a férje földbirtokát, és a befolyt pénzből fizette ki és rendezte a hitelezők követeléseit, majd behajtotta a polgári peres eljárások során a kintlévőségeket is, mert Galliáéknak is igen sokan tartoztak. A levéltári források szükségessége miatt 150 és 200 fő között lehet tippelni a hitelezők számát, az adósokét

Alolirt a tisztelt Közönséget ezennel ismételvebátor-
kodik figyelmeztetni, mikép nálla a következő sorsjegyek
havi részletfizetések mellett megszerezhetők, u. m.

- 1) **Hitel-sorsjegyek**, 10 frtos havi részletfizetés mellett.
- 2) **1864-es Államsorsjegyek**, 8 frtos havi részletfize-
tés mellett.
- 3) **M. k. Állam-sorsjegyek**, 6—8 frtos havi részlet-
fizetés mellett.
- 4) **1839-es Rothschild-sorsjegyek**, 6 frtos havi rész-
letfizetés mellett.
- 5) **400 frank Török-sorsjegyek**, 6—8 frtos havi
részletfizetés mellett.

Az első részlet lefizetése után az „Eredeti
sorsjegy” azonnal a vevő birtokába megy át és minden
sorsjegy lefizetése alatt netalán történendő nyereség
a vevőé.

Mindezen sorsjegyekből vannak egyenként 10 darab-
ból álló játék-társaságok rendezve, melyeknél minden
fizető tag egyszersmind 10 darab sorsjegyen játszik és
mind a 10 darab sorsjegy nyereségében részesül.

Különösen ajánlhatók az **1839-es Rothschild-
sorsjegyek**, melyeknél csak hat húzás van még
hátra és 5 év múlva minden sorsjegynek ki kell hú-
zatnia. — Továbbá a 400 frank török-sorsjegy. Ez egyike
a legelőnyösebb játék-papíroknak, miután évenként hat-
szor **600,000—300,000 frank** nyereségekkel hú-
zatik, a legkisebb nyereség 400 frank aranyban, min-
den adólevonás nélkül és azonkívül minden évben
3% tehát 12 frankot aranyban hoz.

GALLIA FÜLÖP.

Hirdetés, Kecskeméti Lapok 1871. április 29., 17. szám

pedig nem lehet meghatározni. A feleség folytatta a kereskedés és a kölcsönkönyvtár üzemeltetését, amit nem kellett a csódeljárás ellenére sem végleg bezárni. Gallia Emma valószínűleg nagy forgalmat bonyolíthatott le a kereskedésében – kiskereskedelem körét meghaladva –, a korszakra jellemzően a vállalkozását 1874 májusában egyéni céggé alakította át, neve alapján hivatalosan Gallia E. néven működött, amit hétköznapi életben egyszerűen Gallia-féle könyvkereskedésnek hívták a kecskeméti emberek. Eközben 1873-ban a Gallia halála után kényszerűségből bezárt üzlet mellett újabb konkurens könyvesboltok nyíltak meg, a tragédiából eredő úrben új lehetőségeket láttak más kereskedők is.

Kevés információ áll rendelkezésre a cégről, Gallia Emma folytatta a régi Kaszinó épületében a kereskedést, megmaradt a városházával a jó üzleti kapcsolat, melynek során különféle irodaszerekkel látta el. 1891-ben váratlanul, ismeretlen ok miatt Gallia Emma eladta a kereskedését Metzger Bélának, majd hosszú özvegyiség után 1916-ban halt meg Kecskeméten. A Gallia-féle könyvkereskedés 1902-ben még egy utolsó tulajdonváltáson esett át, ekkor Komor Gyula kezébe került, aki 1934-ig üzemeltette, amikor végleg megszűnt. Ezzel teljesen a feledés homályába került a Gallia családi név Kecskeméten.

Hlbocsányi Norbert

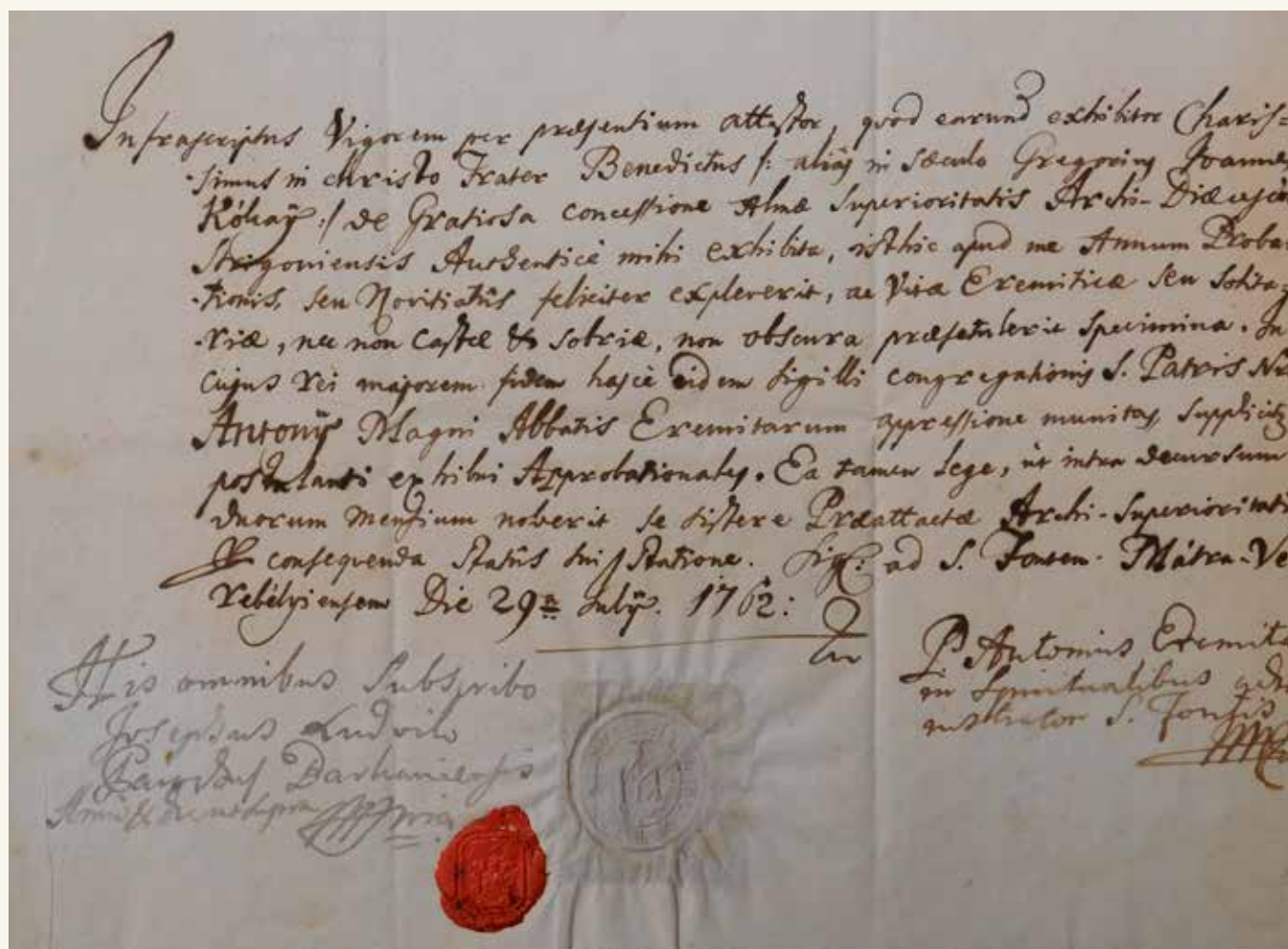
AZ UTOLSÓ KECSKEMÉTI

Kecskemét örök emlékezetében él Kókai Benedek remete, aki 1733-ban született Kecskeméten. Fiatal koráról, korábbi körülményeiről nem sokat tudunk, 1761-ben novícius remeteként csatlakozott a mátraverebély-szentkúti remetékhez. Kókai Benedek személyes sorsának ismertetése előtt néhány szóban térjünk ki a korabeli magyar remeteség és Mátraverebély történetére az 1750-es évektől.

A XVIII. században Magyarországon ismételten tért hódított a remeteélet szokása. A remetéknek nem voltak közös szabályai, a hívek alamizsnájából tartották fenn magukat. A remetelakba történő letelepedés egyházmegyei engedélyhez volt kötve, általában hosszú szőrcsuhában jártak, csuklyával és övvel. Mária Terézia idején 191 remete élt az országban. II. József 1782-ben törölte el a remeteség intézményét. Fontos tehát elkülöníteni a szerzetességet

a remeteségtől, a szerzetesek valamilyen regula szerint általában kolostorokban vagy monostorokban éltek, míg a remeték magányosan vagy társas remeteségben a természetben, pl. barlangban vagy külön erre a célra kialakított remetelakban. A mátraverebély-szentkúti kegyhely az Árpád-korban a Verebi család birtoka volt. E család egyik Imre nevű fia Remete Szent Pál szabályai szerint élő remete volt, vélhetően neki alakították ki a remetebanlangokat a

kegyhely feletti hegyoldalon a XIII. században. Tekintettel arra, hogy Kókai Benedek Szentkúton volt novícius remete, be kell illeszteni a korszakba Szentkút vonatkozó történetét. A kegyhely 1733-ban a ciszterciek kezébe került, majd 1758. január 1-től majdnem 200 éven át az Almássy család tulajdona. 1757-ben bekövetkezett haláláig Benkovits Miklós ciszterci páter igazgatta a kegyhelyet és látta el a hívek lelki gondozását. Az Almássy család birtokba lépésével párhuzamosan 1757 és 1765 között Bellák Antal volt aldebrői plébános egyházmegyei engedéllyel Szentkútra vonult remetének. Az itt talált két remetével, Paigler Elekkel és Dobák Jozafáttal rendbe hozták a XIII. századi remetebanlangokat lakhatásuk céljából.

Bellák Antal atya, a szentkúti remeteség lelki igazgatója igazoló oklevele arról, hogy Kókai Benedek novícius remete a mátraverebélyi remeteségben próbaévet kitöltötté

REMETE

A remetékre azért is szükség volt, mert az Almássy család akarata ellenére évtizedekig elhúzódott a ferences szerzetesek Szentkútra települése. A remeték, bár csak Bellák Antal volt közöttük felszentelt pap, ellátták a hívek lelki gondozását, gyóntatását, illetve a kegyhely fenntartását. Az Almássy család támogatásával és Bellák Antal irányításával épült meg és került átadásra a szentkúti kegytemplom is 1763-ban.

A szentkúti remeték hovatartozása, így Kókai Benedeké is nagyon érdekes kérdéseket vet fel. Okiratokkal igazolható, hogy az itt élő remeték Remete Szent Pál testvérrendjének, az első betegápoló rend, az antoniták, vagy eredeti nevén Remete Szent Antal Ispotályos Rendjének, az Ordo Hospitalarius Sancti Antonii remeteágához tartoztak, Remete Szent Antal regulája szerint éltek. Remete Szent Antal időszámításunk után 250 körül született és 356-ban elhunyt közép-egyiptomi remete volt. Ereklýei a 11. században Franciaországba kerültek, itt alapította meg 1095-ben egy Gaston nevű francia nemes Remete Szent Antal Ispotályos Rendjét, miután Ő és fia kigyógyultak az úgynevezett „*Szent Antal Tüze*” elnevezésű betegségből. Ez a betegség valójában egy idült mérgezés volt, amelyet egy, az anyarozs kalászában megbújó gomba alkaloidja okozott. Úgy vélték, a Remete Szent Antalhoz való fohászkodás segíthet a gyógyulásban. Az e betegségben szenvedők gyógyítása volt a rend fő hivatása is. Remete Szent Antalt a betegek patrónusának ábrázolták, kezében a T alakú kereszttel, más néven tau vagy antalkereszttel, mely az antoniták legfőbb jelképévé vált. Magyarországon 1288-ban a szepességi Darócon létesítettek ispotályt, konventjük 1538-ig működött. A betegség ritkulása, kórokozójának XVIII. századi feltárása és a szerzetesek létszámának csökkenése miatt 1776-ban VI. Pius pápa beolvasztotta rendjüket a Máltai Lovagrendbe.

Az antoniták magyarországi szerzetesi ága, a daróci konvent 1538-ban megszűnt. Így rejtély, hogy működhetett az antoniták remete ága 1757-től Szentkúton, azzal a megjegyzéssel, hogy erre lehetőség volt, ugyanis a fentiek szerint az antoniták rendjét 1776-ban olvasztották be a Máltai

Zeller Sebestyén 1763-as Máttraverebély-Szentkútr elkészített metszete

Lovagrendbe, II. József pedig 1782-ben szüntette meg a remeteség intézményét. Bellák Antal 1765-ben, az utolsó szentkúti antonita remete 1767-ben halt meg, sírköve az 1763-ban átadott templomban található.

Kókai Benedek az okiratok tanúsága szerint 1761 és 1762 között volt a mátraverebélyi antonita remeteközösség tagja, Bellák Antal remetetársaként része lehetett a fenti szentkúti történetekben, a hívek gondozásában, a templom építésében, s vélhetően ő is a remetebarlangokban lakott. Novíciusi évének kitöltéséről Bellák Antal adta ki azt az oklevelet, amelynek magyar fordítása az alábbiak szerint hangzik: „*Alulírott jelen irat erején keresztül tanúsítom, hogy ezen irat felmutatója, a Krisztusban szeretett Benedek testvér (más, még világi nevén Kókay Gergely János) az esztergomi főegyházmegye éltető főségétől nekem adott kegyes engedélyből itt nálam áldásosan eltöltötte novíciusi próbaévet, és a remete- vagy magányos, nem különben tiszta és józan életéről nem kétséges jeleket mutatott. E dolog nagyobb hitelére az esdekelve kérelmezőnek kiadtam eme jóváhagyást, melyet szent atyánk, nagy Remete Szent Antal apát gyűlésének pecsétjének rányomásával erősítettünk meg – de azzal az előírással, hogy tudjon arról, hogy két hó elteltével a fent említett*

főegyházmegyei főség elé álljon saját helyzetének bevezésére (?). Pecsételve a mátraverebélyi Szentkútnál 1762. július 29-én Antal remeteatya, Szentkútlelki igazgatója s.k.”

Bellák Antal atya, a szentkúti remeteség lelki igazgatója igazoló oklevele arról, hogy Kókai Benedek novíciusi remete a Máttraverebélyi remeteségben próbaévet kitöltötte

Az oklevél felnagyított pecsétjén jól látható a fent részletezett T kereszt. A pecsét felirata az alábbi: „*Szent Antal apátság pecsétje. Remeték Rendje*”.

Ugyancsak az említett pecsét szerepel Zeller Sebestyén 1763-as Máttraverebély-Szentkútról elkészített metszetén is, melynek felirata az alábbi: „*Az Istenszülő Dicsőséges Szűz Mária, a mátraverebélyi Szent Kútnál lévő remeteség templomában*”. A kép alsó középső vonalában található pecsét teljesen megegyezik a fent ismertetett Kókai Benedek kapcsán kiadott oklevélén találhatóival: „*Szent Antal apátság pecsétje. Remeték Rendje*”.

A levéltárunkban fellelhető oklevelek szerint Kókai Benedek 1762 júliusa és 1763 májusa között az ország több remetelakában megfordult, ezt követően 1763. május 13-án oklevéllel neveztek ki a kecskeméti Mária-kápolna remetéjévé.

Az oklevél magyar fordítása az alábbi: „*Kérelmed sorai azt tartalmazták, hogy*

Kókai Benedeknek a Mária-kápolna remetéjévé történő kinevezéséről szóló oklevél

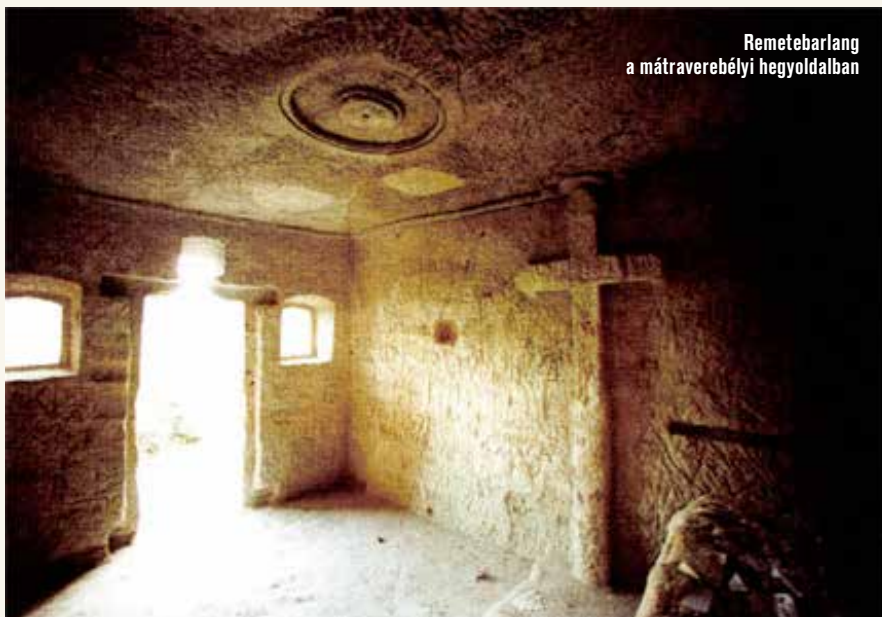
méltóztassunk neked remeteséget engedni ezen váci egymázmegyéhez tartozó, a Kecskemét városán kívül fekvő Sarlós Boldogasszony-kápolnánál. Megtekintve tehát hiteles tanúsítványodat, melyből

egyértelmű, hogy derék és a keresztény erkölcsökkel átitatott ember vagy, jelen levelünk erejénél fogva téged a mondott kápolna őrévé állítunk és teszünk, úgy, hogy engedelmességgel tartozz azon hely

plébániájának adminisztrátora felé; s hogy az ő engedélye nélkül ne távozhass el innen. Kelt Vácott, a püspöki városban, 1763. május 13-án Carolus de Salbeck s.k. „Kossuth János, a püspöki konzisztorium esküdt iktatója”.

Kókai Benedek az utolsó kecskeméti remeteként maradt meg a város emlékeztetőben, aki mindig segítségére volt a hozzá forduló híveknek. Amellett hogy antonita remete volt, a rá vonatkozó oklevelek tanúsága szerint harmadrendi ferences is volt. Nagy teológiai műveltségű ember volt, a kecskeméti ferencesek könyvtárában fennmaradt egy könyve Nagy Ferenc, az Egy igaz és boldogító hitnek elei címmel, melynek fotói itt láthatók –a fotókat Fáy Zoltán, a Magyar Ferences Levéltár munkatársa bocsátotta rendelkezésemre, a kötet eredetijét ma is a Magyar Ferences Levéltár őrzi.

A könyv szennylapján látható saját kezű bejegyzése: „Kókai Benedek volt Remete Könyve 1784”. Itt meg kell jegyezni, hogy a legtöbb szakirodalom szerint Kókai pálos volt, ám ez nem fedi a valóságot. Az, hogy 1784-ben volt remeteként jellemzi magát,

Remetebanlang a mátraverebélyi hegyoldalban

teljesen helytálló a történeti adatok ismeretében, hiszen 1782-ben II. József megszüntette a remetesség intézményét, illetve 1776-ban az antonita rendet beolvasztották a Máltai Lovagrendbe a fentiekben ismertettek szerint.

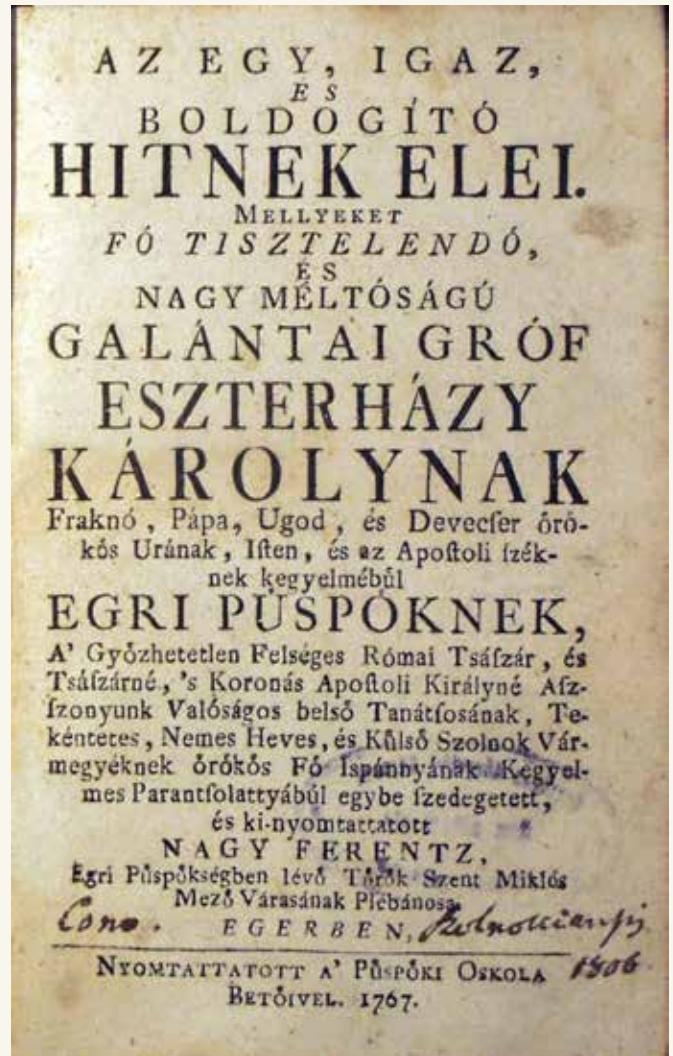
E könyv nagy népszerűségnek örvendett a korabeli Magyarországon, hisz az 1784-es eredeti kiadáson túl az 1805-ös, 1821-es, 1827-es, 1832-es, 1845-ös, 1851-es, 1855-ös, 1859-es, 1868-as és még az első kiadást követő 130 évvel későbbi 1915-ös kiadás is ismert.

Kókai Benedek 1763-tól egészen 1802 decemberében bekövetkezett haláláig a Mária-kápolna remetelakában élt. Halálát követően Ladányi Gergely akkori főbíró az alábbi szavakat jegyezte latinul a remete Kecskeméten, 1800. június 29. napján kelt végrendeletére: „1802. december 16-án a Sarlósboldogasszony-kápolna remetelakában, miután ott krisztusi tökéletességben szinte 40 évig szolgálta Istent, meghalt és a kereszten s a kápolnán belül el lett temetve.”

Szintén néhány végrendeletéből vett mondattal zárnam írásmat. Ezek Kókai Benedek saját gondolatai, tömören összefoglalják az életéből előadottakat, említést nyer Remete Szent Antal apát rendje, mátraverebélyi remetésege, valamint Bellák Antal és sza-

Kókai Benedek által kiadott imakönyv

Nagy Ferenc, az Egy igaz és boldogító hitnek elei című kötet borítólapja

vai gyönyörűen visszaadják a kecskeméti Mária-kápolna és környékének talán ma is érezhető hangulatát: „...*Én Kókai Benedek, aki 1733dik Esztendőben e gyarló emberi érzékenséggel a világra születvén, minekutána fiatalabb koromban a valóságos boldogságnak el nyeresére vezető útról való gondolkozás eszembe ötlőlvén, az ember élete végső pillantásától függő boldog vagy boldogtalan sorsának el multhatatlan következtését megfontoltam volna, arra határoztam magamat, hogy 1761dik esztendőben az úgynevezett Mátra Verebélyi Sz. Kútnál tiszteltetett Boldog Aszszony Egyháznál Remete Sz. Antal Atya által felállított Rendibe Vice-Esperes Belák Antal Tisz. Atya Kormányozása alatt bé' iktattatván fogadást tennék magános életem további folytatásának az Isteni bölcs gondviselés jó tetszése alá való rekesztésérül; ki is az után 1763dik esztendőben szülött földemre vissza térvén, ezen Ns Ketskeméth Várossának Nap Nyugotra helyeztetett Boldog Aszszony látogatása tiszteletére fel szentelt Kápolnához vévén lakásomat, e mai napig az Isteni Kegyes Gondviseléstől tápláltatván ezen kies tsendességben, melyet a Teremtőnek dicséretére fel ébresztő Nap sugárait meg előző madarakk zengedezései kellemessé tesznek töltöm napjaimat...*”

Dr. Tóth Szilárd

ELLENTMONDÁSOS HÓNAPOK

A Tanácsköz

Az előző lapszámban felvázoltuk az őszi rózsás forradalomtól, azaz 1918. október 31-től, 1919 áprilisáig lezajlott történelmi eseményeket Kecskeméten, természetesen az országos történelmi események összefüggésrendszerében.

Az október 31-én hatalomra jutott polgári-szociáldemokrata koalíció, a Nemzeti Tanács-kormány nem tudta megoldani a szociális és gazdasági problémákat, a területvédelem feladatait.

Amikor az 1919. márciusi Vyx-jegyzék lehetetlenné tette működését, szétzilálta perspektíváit, az MSZDP-nek adta át a hatalmat, mely a február 20-i Népszava-székház előtt lezajlott lövöldözés miatt betiltott Kommunisták Magyarországi Pártja irányába kereste a kapcsolatokat, a börtönből kihozott kommunistákkal egyesült pártot hoztak létre, kikiáltották a Magyarországi Tanácsköztársaságot, mely megkezdte programja érvényesítését: a tanácsrendszer kiépítését, a szocializálásokat. E folyamatot a Tanácsköztársaság állami jogi rendszerét kiépítő 1919. április 7-i tanácsválasztásokig már felvázoltuk az előző számban.

Ma a magyar sajtóban, történettudományban elkeseredett viták zajlanak a Tanácsköztársaság megítélése kapcsán. E tanulmány szerzője még emlékezik a

70-es és 80-as évtized sokszor bosszantó és nevéstéves egyoldalúságaira, amikor a magyar kommun oldalán minden szép, jó, erkölcsileg emelkedett volt, a fehérek, az ellenforradalom oldalán pedig csak a gonoszság, az árulás, a terror stb. volt a jellemző.

Ma szinte megfordulni látszik az értékelés, amikor csak az egyoldalú jelzők: paktányforradalom, vörös terror stb. tűnnek dominánsnak a kérdés megítélésében.

E megközelítésben visszatekintve, 1919 márciusában nem volt más rendszer, politikai erő, tényező, mely átvette volna az ország vezetését, vállalva a világforradalomra építve az ellenállást, mint adott pillanatban a Magyarországi Szocialista Párt és a Magyar Tanácsköztársaság voltak. Azt senki nem vitatja, hogy az anorganikus, szertetlen berendezkedés gyors, kapkodó intézkedések sorozatának eredménye volt. A diktatórikus jelleg eltért a vidéki magyar közélet eddigi alkotmányos formáitól, viszont bizonyos naiv szociális törekvések mögött lévő esetleges társadalomjavító

A Vörös Hadsereg bevonulása Kassára

szándékokat sem vitathatjuk. Az antant és a környező államok hitszegő területrelbő céljaival szemben – a magyar hadsereg sajnálatos és szándékos leépítése miatt – a magyar kommun vállalhatta a konfliktust. Ennek volt betudható, hogy a francia sajtó március-április fordulóján sorban hozta le „Románia veszélyben” című vezércikkeit.

Az viszont tény, hogy az említett, gyorsan kialakított belső berendezkedés távol állt a magyar közélet eddig működő, viszonylagosan alkotmányos formáitól.

1919. április 16-án a román királyi hadsereg a Tiszántúlon felzárkózó alakulatai – északon a 6., 7. és a 16. hadosztály,

Társaság Kecskeméten

a Tisza vonalát, ahol azonban megálltak. A Tanácsköztársaság vezetésén pánik lett úrrá, azonban a május 1-ji országos nagyszabású ünnepségek után a Budapesti Munkástanács a mozgósítás és a védekezés mellett döntött.

Mint az előző számban kimutattuk, a Kecskeméten, az április 7-i tanácsválasztásokon rendkívül alacsony részvételi aránnyal megválasztott, lényegi társadalmi támogatottságot nélkülöző munkástanács, de inkább a direktórium az országos átlagnál jóval erőszakosabb és radikálisabb megoldásokat és intézkedéseket akart érvényesíteni.

Vezetője, dr. Buday Dezső pécsi származású jogakadémiai tanár magatartásában a korábbi évekhez képest gyors és érthetetlen változás történt. Két évvel azelőtt, még a magyarság közép-európai vezető szerepéről érkezett, 1919 áprilisában pedig kijelentette: „...a kommunizmus útja...összegyűjteni mindent és közösen elosztani.”

A jogász Budaynak, akit zsidó származása ellenére példaként foglalkoztatták a századelő keresztényszocialista társadalmopolitikai törekvései is, minimálisan a személyes tulajdon szentségét figyelembe kellett volna vennie.

Ez is közrejátszott abban, hogy április 18-án a Héjjas-tanyán, Héjjas Iván és Aurél vezetésével, antikapitalista elemeket tartalmazó programot fogadtak el, majd a szervezkedés útjára léptek. Ők, valamint Raád Árpád, Haág Ágoston, Homonnay

valamint a 2. lovashadosztály, délen pedig az 1. és 2. vadász hadosztály, valamint a 18. hadosztály – megindították a támadást a magyar vörös hadsereg két gyalogos hadosztállyal és egy önálló dandárral rendelkező erői ellen. A románok közel háromszoros tüzérségi fölényvel rendelkeztek. A Csucsá–Szilágysomlyó–Técső vonalon áttörték a 39. dandár és a Székely Hadosztály védelmét. A magyar csapatok folyamatos visszavonulásba kezdtek, április 23-án a román északi csoportosítás elfoglalta Debrecent, a déli pedig Gyulát. A támadás tovább folytatódott, a túlerőben levő románok április 30-án elérték

1919. május 1. Budapesten

Landler Jenő belügyi és kereskedelmi népbiztos

A Kiskunfélegyházán meggyilkolt Návay Lajos országgyűlési képviselő

A Cserny-különítmény.
A képen Cserny József (balra) és csoportja látható 1919-ben

Tibor és dr. Liszka Béla tervei szerint a Ferenc József és a Rudolf laktanyákban levő bizalmas embereik segítségével beengedik az említett kaszárnyákba a környékbeli tanyákról összevont, főként gazdákból álló felkelő csoportokat, és rájuk, illetőleg az átállt katonai alakulatokra támaszkodva átveszik a hatalmat a városban. A terv azonban kiszivárgott, április 22-én a direktórium túsznak minősített 68, tekintélyesebb kecskeméti polgárt, értelmiségit, gazdát, közöttük Bagi László helyettes polgármestert, Beretvás István és Bodri Benő birtokosokat, Bóka Péter tanárt, dr. Daróczy József bírót, dr. Farkas Béla gyógyszerészt, Héjjas Elek és István birtokosokat, dr. Jámbor József és dr. Kiss Endre ügyvédeket, Kecskeméti Géza szőlőtelepi igazgatót, dr. Kováts Andor egyetemi

tanárt, Mintsek Géza drogériást, Móczár Gábor birtokost, dr. Szabó Iván bankelnököt, dr. Iványosi Szabó László ügyvédet és Szappanos Géza birtokost. Kecskemét történetében a mai napig ismert családnevek... Erre Héjjasék leállították az akciót. Ezt a szentkirályi gazdák nem tudták, elindultak a város felé, azonban a kecskeméti munkásszázad és a Szegedi Terror Brigád az úrréti laponnál géppuskatűzzel szétszórta őket. Itt Csorba József és Csík János gazdálkodót agyonlőtték, majd a tanyák átfésülése közben megölték dr. Kiss Béla ügyvédet, mintegy 100 főt fogházba vittek, őket igen brutális vattatásnak vetették alá. Ezért Hajnal Hamar János gazdálkodó és felesége az öngyilkosságba menekültek.

Megállapíthatjuk, ez volt a Tanácsköztársaság elleni első felkelési kísérlet az országban. Ugyanis Budapesten, a Nikolényi-Stenczel-féle szervezkedést már a kezdeti stádiumában felszámolta a Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztálya, vezetőit kivégezték.

A következő két hét meglehetősen kaotikusan alakult Kecskeméten, de országosan is. A katonai helyzet alakulása, miszerint a román hadsereg elérte a Tiszát, pánikot váltott ki a vidéki direktóriumok vezetésében. Talán itt csak két példát érdemes említeni, Szolnokot és természetesen Kecskemétet.

Szolnokról visszavonult a Vörös Hadsereg, elmenekült a direktórium, a kialakult hatalmi vákuumban a régi közigazgatási és katonai vezetőkől szerveződött fehér

csoportok vették át a hatalmat a városban. Azonban kiderült, hogy a románok nem szándékoznak átlépni a Tiszán, elérték a tervezett Nagy-Románia nyugati határát, ezért megálltak. A helyzet ilyen alakulása miatt a Vörös Hadsereg kisebb harcokat követően elfoglalta a várost a fehérektől, majd a beérkező, Szamuely Tibor vezette Lenin-fiúk megtorolták a hatalomátvételi kísérletet. Ekkor végezték ki Majthényi Pál hadnagyot, a Kecskeméti Felsőkereskedelmi Iskola 1915-ben végzett diákját is.

Minden bizonnyal hasonló pánik jelenthetett meg a direktórium vezetésében

Kecskeméten is. Május 1-jén még nagyméretű ünnepség, felvonulás zajlott le a város központjában, melyet propagandisztikus népszerű, ökörsütés követett a KTE-pályán, másnap azonban a direktórium és az intézőbizottság vezetői és családtagjaik gépkocsival Budapestre menekültek.

Berkes Ferenc, újságíró

A Vörös-kormány tagjai

Minden bizonnyal a román hadsereg beérkezése rémhírétől tartottak. A városban hatalmi vákuum keletkezett, ezt kihasználva a lakosság bizonyos csoportjai fosztogatásba kezdtek egyes kerületekben, például Máriavárosban. Hunyetz csendőr alezredes fehér jelzést kítűző „vörösörei” helyreállították a rendet, majd 3-án körbevették a Városházát.

A Forradalmi Kormányzótanács a kecskeméti helyzetre reagálva katonai diktatúrát vezetett be a városban május 4-től június 3-ig, melynek élére Sinkó Ervint nevezte ki. A szegedi Terror Brigád és a Budapestről érkezett katonai alakulatok május 5-én lefegyverezték a Vörös Őrség gyanánt működő csendőrséget, ennek az akciónak során lőtték le Vén András csendőr-segédfelügyelőt.

Sinkó Ervin új, tíz ügyosztályból álló közgazgatási szervet nevezett ki a város élére. Sinkó reálisabban mérte fel a helyzetet, példaként megszüntette a piaci áruhiányt előidéző ármaximálást. Több kortárs és szerző egybehangzó véleménye szerint

A millenniumi emlékmű bevont vörös drapériával

Vörösterror Dunapatajon

az „Optimisták” írójának volt köszönhető, hogy meglehetősen enyhe ítélet született a szentkirályi felkelési kísérlet résztvevőinek ügyében. Talán ez is igazolja, a magyar kommun esetében is több árnyalatról beszélhetünk, lehetett értelmesen és emberséggel is vezetni egy egyébként a kényszerű helyzetből következő rendszert.

Május 1-jén az egész országban, de elsősorban Budapesten nagyszabású ünnepek zajlottak le, majd másnap, május 2-án a Budapesti Munkástanács és a Forradalmi Kormányzótanács a katonai ellenállás mellett döntöttek. Erre már korábbiakban is történtek előkészületek, április 19-én a Budapesti Munkástanács – Garbai Sándor és Kun Béla beszédeit követően – a budapesti munkásság Magyar Vörös Hadseregbe történő mozgósítása mellett döntött. Megkezdődött a vasas-, postás- és vasutaszerek szervezése. A Tiszántúlról mintegy 15-20.000 fiatalember állt be a Vörös Hadseregbe. Nem feltétlenül osztályöntudatból, mint ezt a pártállam korában írták, hanem mert el akarták kerülni a besorozást a román hadseregbe. Fialat vezérkari tisztek vették át a magasabb egységek irányítását. Ezt már megelőzte a Hadügyi Népbiztosság Kecskeméti is érintő, 7848/el. 32. számú rendelete, mely alapján 8 repülőszázadot szerveztek, ebből az 5. Kecskeméten lett elhelyezve.

A régi hadsereg tisztjei, altisztjei nemzeti érzéseit, önérzetét sérthette, hogy április 22-én rendeletileg bevonták a korábbi nemzeti és csapatzászlókat, és a vörös zászlók kizárólagos bevezetéséről intézkedtek, majd megszüntették a korábbi rendfokozatokat. Ettől függetlenül kötelességüknek érezték a Vörös Hadsereg támogatását. Példaként Schreiner Károly ezredes, a Vörös Hadsereg tüzérségének vezetője a következőképp nyilatkozott: *„A forradalom eddigi menete engem nem tudott lelkesíteni. Egy olyan országnak, amelynek nincs hadserege, el kell pusztulnia. A Károlyi-kormány pacifizmusból szétverte nemcsak a régi hadsereget, de egy új hadsereg felállításának lehetőségét is. Május 2-ig a tanácskormány is folytatta ezt... de én most komoly fordulatot látok... Látom, hogy a kommunisták a tömegeket a honvédelemre mozgósítani tudták, és hadsereget tudtak teremteni.”*

A két héttel azelőtti bomlás állapotával szemben a Magyar Vörös Hadsereg május 15-i hadrendje a következő erővel számolhatott: 115 zászlóalj, 84 géppuskás század, 8 lovas század, 14 ágyús üteg, 20 tarackos üteg, 2 hegyi ágyús üteg, 3 nehéz üteg, 8 repülőszázad, 16 műszaki század. Stromfeld Aurél vezérkari főnök támadó hadműveleteket tervezett.

A Forradalmi Kormányzótanács

A megerősített, Landler Jenő hadtestparancsnok és Julier Ferenc ezredes vezérkari főnök irányította III. hadtest május 30-án indult el Miskolcra, június 6-án Kassát, majd 9-én Eperjest, 10-én Bártfát szabadította fel. A Kassára bevonuló 6. hadosztály a nemzeti zászlót tűzte ki. Érsekújvár június 3-i elfoglalását követően a csehszlovák hadügyminiszter a menekülést ajánlotta kormányának Pozsonyból. Clemenceau két jegyzéke azonban megévesztette a magyar kommünt, a Felvidék kiürítését nem követte a Tiszántúl átadása.

A határok ismertté válása, a védelmi szerep megszűnése a kommün társadalmi támogatottságát ásta alá. Június közepétől tehát megszűnt a rendszer létalapja. Az erőltetett kényszersorozások, a fővárosi élelmiszerellátást biztosítani hivatott vidéki rekvirálások ellenérzéseket váltottak ki, melyek felkelésekben nyilvánultak meg. Június 24-én Lemberkovits Jenő százados által vezetve a Ludovika Akadémián és a dunai monitorok részéről kezdődtek az elszánt és hősi ellenforradalmi mozgalmak, majd június 19. után az egész Duna mentét

A Székely Hadosztály

elárasztotta a felkelési hullám. A szerepét vesztett kommün már csak kegyetlen megtorlással tudott reagálni ezekre a jelenségekre, példaként Kalocsán és Dunapatajon, végül is terrorba fulladt. Hiába sürgették a mérsékelt, jobboldali szociáldemokraták a diktatúra és a terror megszüntetését, a rendszert már csak a nehézségi erő működtette. Ha az irodalomhoz fordulunk, az 1919. júniusi helyzetet már nem a Várnai Zseni, Szilágyi Jolán rajzaival illusztrált „Örömök kertje” című kötettel, hanem Babits Mihály: Szíttál-e lassú mérgeket? című versével minősíthetjük:

*Mert minden édenek neve
vad poklokat bűvöl...*

*Ó, varázs van a szavakon,
hogy a Teljesedés
Másképpen értse mind,
legyen elátkozott vetés.*

A korszak embere – átélve az I. világháború szenvedéseit, küzdelmeit – mindkét oldalon elszánt, önfeláldozó, esetenként kíméletlen módon harcolt eszméiért, a maga igazáért. Az eszmék által vezérelt korabeli – emberileg többnyire puritán és fanatikus szereplők esetében – csak a leg-ritkább esetekben beszélhetünk személyes anyagi célokról.

Kecskeméten Sinkó Ervin már említett, türelmes másfél hónapja után, június 19-én a Forradalmi Kormányzótanács Berkes Ferenc újságíró-t nevezte ki kormányzótanácsi biztossá. Az eredetileg kereskedői végzettségű Berkes érdeklődött a városi építkezések, a mezőgazdaság új lehetőségei iránt, azonban olyan szerepre kényszerült, amely meghatározta további sorsát is.

Szamuely Tibor utasítására intézkedett a Forradalmi Katonai Törvényszék eljárására, mely halálra ítélte a fiatal Horváth József, Szabó István, Hus Lajos, Tar János, Kugelman Henrik solti és hartai felkelőket, akik földművesek, napszámosok voltak. Őket az Erzsébet laktanyában végezték ki, majd a Matkói úti temetőben temették el. Exhumálásukra és hazaszállításukra 1919 őszén került sor. E tragédiát leszámítva, Kecskeméten június-július folyamán viszonylagos nyugalom volt, bár a közhangulatot rontotta a kötelező fővárosba történő élelmiszer-szállítás és a 18–45 éves korosztály kényszersorozása. A munkaerőhiány miatt Berkes a fővárosból kért ifjúmunkásokat a barackszedésre.

A Magyar Vörös Hadsereg kezdetben sikeresnek tűnő tiszai támadása, majd a visszavonulás, a román csapatok tiszai átkelése megpecsételte a kommün sorsát. Augusztus 2-án Farkas Sándor, a kommün utolsó városparancsnoka „A város közönségéhez” című kiáltványában ismertette a lakossággal a tanácskormány lemondását és a Peidl Gyula vezette szakszervezeti kormány létrejöttét, nyugodt, békés magatartásra hívott fel.

Augusztus 3-án már az I. hadtest parancsnoka, Werth alezredes által kinevezett új városparancsnok, Császár István csendőr főhadnagy kezében volt a hatalom a városban, aki visszahelyezte tisztségébe a március 21. előtti polgármestert, Sándor Istvánt, aki a Tanácsköztársaság alatt a 200 tagú munkástanács tagja és a közigazgatás hivatalvezetője volt. E nap Cegléd felől beérkeztek Kecskemétre az első román egységek.

Egyoldalú vélekedés, hogy az 1919 áprilisától kezdődő túszedést és a magyar kommün egyes hatalmi struktúráiban, belügyi szerveiben, nyilvánvalóan bolshevik vadhajtaszként megjelenő indokolatlan terrort lehet csak tekinteni a soktényezős rendszer meghatározó, kizárólagos jellemzőjeként.

Bármennyi, a korabeli és a korábbi munkásmozgalom ideológiájából fakadó eszmei és politikai korlát jellemezte, megpróbált valamiféle megoldást találni

Proletárdiktatúra, 1919.

az ország széthullásából fakadó helyzetre, a szociális viszonyokra. Március-április-május folyamán egyszerűen nem létezett más politikai erő, rendszer, kormány, mely alternatívát jelenthetett. Itt említhetjük meg, hogy az Ábrahám Dezső, majd gr. Károlyi Gyula aradi és szegedi ellenforradalmi kormányai is csak május-június folyamán szerveződtek meg, amikor viszont a Magyar Vörös Hadsereg a legnagyobb katonai sikereket érte el a csehszlovák hadsereg ellen.

1919 áprilisára, májusára a dualizmus politikai elitje vagy emigrált, vagy internálták (például Wekerle Sándor, br. Hazai Samu), vagy passzivitásba szorult. Voltak közöttük, akiket – példaként a Hollán Sándor államtitkárait, Návay Lajost, a képviselőház elnökét és testvérét (Kiskunfélegyházán) – a valóban vörös-terroristának tekinthető Cserny-különítmény (a későbbi Lenin-fiúk) lényegében minden értelmezhető ok nélkül kivégezte.

Itt csak zárójelben jelezzük, hogy a tragikus, az egyaránt mintegy 5-600 fő közötti áldozatot követelő vörös-, majd a retorzióként bekövetkező fehérterror veszteségeit a különféle politikai erők még ma is egyoldalú politikai befolyásolás céljaira igyekeznek felhasználni. Ehhez még azt is tegyük hozzá, hogy mindkét szám közel egyharmada harcokban esett el, csak a másik kétharmad eshetett a különféle leszámolások, retorziók áldozatául, vagy büntetőperben lett elítélve. Sem a történetírás, sem a politika nem szokta említeni a csehszlovák és a román hadseregek közel hasonló, hadifoglyok és civilek ellen irányuló terrorját. Bár minden egyes értelmetlen emberi veszteség tragikus, az 1919–20-as hazai veszteségek arányait nem lehet hasonlítani a korabeli orosz polgárháború vagy a görög–török–örmény konfliktusok milliós, százezres adataihoz.

A Tanácsköztársaság első két és fél hónapjában még nagyon sokan kerestek utat a rendszer felé. Teljesség nélkül említhetjük példaként az irodalmi életből Tóth Árpádot, Krúdy Gyulát, Fülep Lajost, Mórincz Zsigmondot, illetve Szabó Dezsőt, akinek az Elsodort falu című műve ekkor jelent meg. Természetesen mindebben szerepet játszhattak az Irodalmi Direktórium kifizetései is... Az igazsághoz viszont hozzátartozik, hogy példaként Herczeg Ferenc, Kiss József, Gárdonyi Géza és Molnár Ferenc már az ószirózsás rendszert sem fogadták el.

A hadsereg vezetése kikre is épülhetett? A május-júniusi katonai sikerek irányítói a későbbi évtizedekben jelentős katonai és politikai tisztségeket, később eltérően értékelhető szerepet betöltő, akkor még fiatal vezérkari tisztek, példaként: Tombor Jenő, Jány Gusztáv, Csataj Lajos, Gyóffy-Bengyel Sándor, Szombathelyi Ferenc, Nagybacsoni Nagy Vilmos, Werth Henrik, Sztójay Döme, Schwartz Géza, Beregyfő Károly voltak. A Tanácsköztársaság tisztviselői voltak példaként Endre László, Törs Tibor is.

Ma, 100 évvel 1919 után kötelességünk, hogy reálisan elemezzük, lássuk és mérlegeljünk az akkor szembenálló politikai erők, szereplők lehetőségeit, helyzetét, céljait, tetteit, a tanulságokat pedig be tudjuk építeni egy magyar jövőképhez.

Károlyfalvi József

Gyakorlaton a Székely Hadosztály

A Szovjetház vörös védői június 24-i akciója

AZ 1848–49-ES SZABADSÁG TAVASZI HADJÁRA

A magyar forradalom és szabadságharc legdicsebb fejezetének, a 170 évvel ezelőtt zajló tavaszi hadjárat eseménysorozata számít. A Habsburg-uralkodói körök álnok politikájára válaszul, az első felelős magyar kormány vezetői megkezdtek a honvédelem szervezését. Batthyány és Kossuth vezetésével – szinte a semmiből – létrehozták a Magyar Honvédséget, melynek a legnagyobb létszáma 1849 nyarán már elérte a 170 ezer főt. A honvédségben a honvédzászlóaljok és a huszárezredek jelentették a harcászati, hadászati tényezőket hadtest kötelékben szervezve. A gyalogság és a lovasság harcát különböző fegyvernemek és szakcsapatok is támogatták: műszakiak, tüzérek, vadászok és a különböző nemzetiségű idegenlégiók.

A tavaszi hadjárat előzményei

A hadjárat első fejezete visszanyúlik a Branyiszközi-hágó elfoglalásának idejére. A magyar honvédek ugyanis Görgei Artúr /1818–1916/ tábornok parancsára 1849. február 5-én bátor és heves rohammal áttörték a császári-királyi erők /osztrák hadsereg/ vonalát, így elfoglalták a Branyiszközi-hágót. Ebben az ütközetben aktívan részt vett Erdősi Imre /1814–1890/ szerzetes, táborigazgató is, aki a szabadságharc után Kecskeméten telepedett le. Erdősi kezében vallása szent jelével, a kereszttel bátorította rohamra a zászlóalj katonáit. A hazafias pap ezzel a tettével segítette Guyon Richard /1813–1856/ ezredes honvédjeinek sikeres és bátor előrenyomulását! Nem hátráltak meg a jelentős túlerő elől sem. A siker igen jelentős volt. Görgei tábornok a csata emlékére zászlószalagot adományozott a 33. honvédzászlóalj csapatzászlójára az alábbi felirattal: „*Branyiszko. Februárius 5-kén 1849*”. A zászlószalagot jelenleg a budapesti hadtörténelmi múzeum őrzi.

A Branyiszközi-hágó birtokbavétele óriási fegyvertény volt, ugyanis lehetővé vált Görgei Artúr /1818–1916/ tábornok és Klapka György /1820–1894/ ezredes seregeinek egyesülése. A magyar csapatok rendezetten és szervezeten vonultak vissza a Tisza bal partjára, hogy felkészüljenek a következő hónapok hadjárataira.

1849. február 11–12-én a császári 7. vétésezred, majd a 6. vétésezred alezredesi osztály is megszállta Kecskemétet. Egyik szárnya Nagykőrös felé is felderítést hajtott végre. Rövid idő múlva azonban Windisch-Grätz tábornagy, a császári-királyi erők főparancsnoka elrendelte Ottinger tábornoknak, hogy adja fel Kecskemétet és Nagykőröst, erőt pedig Abony térségében vonja össze. A császári-királyi hadvezetés március 3–4-én még azt tervezte,

ÁGHARC RATA

hogya a Jellacic tábornok hadteste vonuljon Cegléd–Nagykőrös–Kecskemét körzetébe, de az 1849. március 5-én történt szolnoki fényes magyar győzelem megváltoztatta az ellenséges erők felvonulását. A császári hadsereg parancsnoksága számára ugyanis teljesen váratlanul Damjanich János /1804–1849/ és Vécsey Károly /1813–1849/ tábornokok támadó harccal, hősiessen elfoglalták Szolnokot és átkeltek a Tiszán.

Damjanich tábornok, a III. honvédhadtest parancsnoka március 12-én értesítette Klapka ezredest, hogy a felderítés szerint az ellenség teljes seregével Kecskemétre szándékozik vonulni. Valószínűleg Szentesenél vagy Mindszentnél tervezi az átkelést a Tiszán. Damjanich János március 13-án utasította Nagysándor József /1803–1849/ ezredest, az egyik hadosztály parancsnokát, hogy jelentős osztaggal derítse fel Kecskemét és Nagykőrös térségében a császári-ki-rályi erők mozgását.

Felkészülés a hadjáratra

Az 1848/49 telén folytatott hadjáratok és kisebb harcok során a magyar honvédség jelentős tapasztalatokat szerzett, ame-

lyeket a következő hadjáratban sikeresen tudta hasznosítani. Szinte egyenrangúvá vált a császári-királyi hadsereggel. A magyar seregek a Tisza mentén he-

lyezkedtek el. A folyó adta természetes akadályokat jól fel tudták használni a következő hetekben a hadműveletek alkalmával.

Klapka György /1820–1894/ ezredes

Dembinski tábornok leváltása után a magyar seregek főparancsnokának Vetter Antal /1803–1882/ altábornagyot nevezték ki 1849. március 8-án. A honvéd főszereg három hadteste, március 16–17-én Cibakházánál sikeres folyamátkelést hajtott végre a Tiszán. De nem volt kellően felderítve az ellenséges csapatmozgás. Vetter tábornok, értesülve a császáriak nagykörösi összpontosításáról, visszavonta seregét a Tiszántúlra. Vetter Antal beteget jelentett. Az utódául március 28-án Görgeit jelölték.

Görgei tábornok, Klapka és Bayer ezredesek úgy döntöttek, hogy a honvédség részére egy új, támadásra épülő haditervet kell készíteni. Klapka dolgozta ki a nagyszerű tervet. /Klapka ezredes fiatal korában 1832–1834 között Kecskeméten folytatta tanulmányait./ Az új haditerv lényege az volt, hogy a honvédseregek két csoportosításban támadják meg az ellenséget!

Az egyik csoportosításba a VII. hadtest, amely 16 ezer katonát számlált, a Miskolc–Pest úton, a Zagyva folyó vonaláig előnyomul, és magára vonja a császári-királyi erőket. A VII. hadtest így leköti az ellenség figyelmét. A másik csoportosításban a három hadtest egy oldalmenetben az ellenséges haderő oldalába, esetleg hátába manőverezik. Ezután a négy magyar hadtest /a feldunai hadsereg/ megsemmi-

sító csapást mérhet a magyar fővárostól elvágott császári főerőkre.

A haditervet, amelyet Klapka ezredes dolgozott ki, Kossuth Lajos és a haditanács is jóváhagyott. Hadászati célja az volt, hogy a császári-királyi erőket kiszorítsák a Magyar Királyság központi területéről, illetve Komárom várának felmentése és a harcok súlyának áthelyezése a Dunántúlra.

Ezt a zseniális haditervet 1849. március 30-án az Egerben összeült haditanács is jóváhagyta. Kossuth Lajos is nagy várakozással tekintett a hadjárat elé. A magyar sereg számára a támadási feltételek csak április elejére értek meg igazán, ugyanis a hadtesteket megfelelő csoportosításba kellett előrevonni, valamint a raktári készleteket fel kellett tölteni megfelelő hadianyaggal, lőszerrel és tüzérségi eszközökkel. Az egységeket is fel kellett készíteni a támadó hadjáratra. A seregest-parancsnokok külön foglalkoztak az ezredek és zászlóalj parancsnokaival is.

A tavaszi hadjárat első sikere

A hadjárat nyitányánál jelentős szerep hárult a VII. hadtestet ideiglenesen vezető kecskeméti születésű Gáspár András /1804–1884/ huszár ezredesre. /Gáspár a szabadságharc kezdetétől hűséggel szolgált különböző seregestekben és kötelékekben. Feltétlen híve volt Görgei tábornoknak./

Gáspár hadteste a támadó magyar hadsereg jobb szárnyát képezte. A seregest 15.300 főt számlált, 66 lövegrel rendelkezett, amely jelentős haderőt képviselt. A feldunai hadsereg legegységesebb, legütőképesebb és legjobban kiképzett magasabb egysége volt. Gáspár ezredes

a kapott parancs alapján felkészítette hadosztályait a várható hadműveletre. Kiadta rendeleteit a manőverekre. Április 2-án reggel kezdte meg az előnyomulását. A Zagyva folyó felé közeledve Hortnál ellenséges erőkre ütköztek, akik éppen felderítésen voltak. Gáspár hadosztályai azonban felvették velük a harcot. Tüzérségi tűzpárbaj alatt a magyar gyalogság egy része a császáriak egyik szárnyát megkerüléssel fenyegette. Sőt, rövidesen újabb honvédsapatok jelentek meg a császáriak körül. Tehát kettős átkarolás fenyegette Schlik tábornok katonáit. Ezért a tábornok Hatvanba vonta vissza erőit. A VII. hadtest Gáspár ezredes parancsnoksága alatt kijutott a Zagyva folyóig. A magyarok vesztesége 150, a császáriaké pedig 200 katona volt.

A tavaszi hadjárat első ütközete Hatvannál Gáspárnak óriási sikert és dicsőséget hozott. Kinevezték honvéd tábornokká. Kossuth 1849. április 4-én tájékoztatta Görgeit: „Gáspár ezredes urat az április 2-ai Hort-hatvani csata derék vezérét, tábornok úr előterjesztése folytán ezennel tábornokká kinevezem...”. Egyúttal véglegesítették kinevezését a VII. hadtest parancsnoki beosztásában.

Sőt, Görgei tábornok 1849. április 7-én kitüntette Gáspár Andrást, addigi érdemei elismerése jeléül, a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályával. Gáspár részt vett még a tavaszi hadjáratban a váci és április 19-én a nagysallói csatákban is. Betegségére hivatkozva, később kivált a szolgálatból.

A tavaszi hadjárat újabb eredményei

Amíg a Gáspár vezette hadtest fényes győzelmet aratott Hatvan térségében, a többi hadtest a Jászságon át a császári-királyi haderők gödöllői védőállásai mögé menetelt a kidolgozott és jóváhagyott haditerv értelmében. A magyar II. hadtest félrevezető manővere rendkívül jól sikerült, ugyanis Windisch-Grätz Alfred tábornagy, az ellenséges erők főparancsnoka azt hitte, hogy Hort-Hatvannál a magyar főerőkkel áll szemben!

A honvédhadtestek azonban nem ültek sokáig a babérokon. Tovább folytatták meneteiket az ellenséges erők bekerítésére vagy átkarolására. A másik csoportosítás déli oldalán menetelt az I. hadtest Klapka

Magyar Katonai Érdemrendek 1949-ből

Gáspár András /1804–1884/
huszár ezredes

sága és leleményessége jelentős tényező volt a csata megnyerésében. Földváryt a vakmerő hőstettéért alezredekessé léptették elő és kitüntették a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályával is.

A magyar sereg továbbra is lendületben volt és ellenállhatatlanul nyomult előre. Üldözte az ellenséget heteken át. Két nappal később, április 6-án már Isaszegnél vívták újabb ütközetüket. A honvédek tisztjeik vezetésével nagyszerűen harcoltak minden csatában. Schulz Bódog /1804–1885/ őrnagy, dandárparancsnok rohamot vezényelt honvédjeinek a hegygerincen lévő császáriak ellenében. Az osztrákok meghátráltak a váratlan és igen vakmerő rohamtól. A bátor és rettenthetetlen főtisztet a katonái a Bátor előnévvel tisztelték meg! Görgői fővezér alezredekessé léptette elő Bátor Schulz őrnagyot, majd április közepén kitüntette a Magyar Katonai Érdemrend 3. osztályával.

Vác, Nagysalló, Komárom...

A következő ütközet előtt, Aulich Lajos /1793–1849/ vezérőrnagy, a II. hadtest parancsnoka több elterelő manővert hajtott végre a császári-királyi haderő megtévesztésére. Vácán, a városban valóságos kézitusa folyt az ellenséges erők között. Götz császári tábornok csapata utóvédjének harcosai közt elesett. Vácánál a honvédek ismét nagyszerű győzelmet arattak. Földváry Károly alezredes csaknem példátlan hőstettet hajtott végre. Az ellenség centruma, az erősen védett Gombás-patak hídja ellen vezetett elszánt támadást. Földváry lóháton, kezében zászlóval rohant csapata élén előre. A tiroli vadászok összetűzet zúdítottak rá. A harci paripája összerogyott alatta. Másik lóra kapaszkodott, de azt is kilőtték alóla. Ezután heves szuronyrohamot vezényelt. Az ellenállhatatlan roham következtében eldőlt a csata a magyarok javára. A nemzeti zászlót, melyet Földváry alezredes a kezében lobogtatott, legalább 75 golyó tépte. Hőstettéért Kossuth Lajos elnök kitüntette a Magyar Katonai Érdemrend 2. osztályával. Utasítására pedig kiutaltak az alezredesnek a Bábolnai Ménesből két jó hátsólovat.

A sorozatos vereségek miatt Windisch-Grätz tábornagyot felmentették beosztásából, utóda Ludwig Welden tábornagyszernagy lett.

ezredes parancsnoksága alatt. Április 4-én érkezett Nagykátára, onnan pedig Tápióbecskére. A váltakozó harcokban sok-sok egyéni hőstett született. Sajnos nem volt kellő felderítés, így a honvédeknek sok véráldozatába került a diadal.

Földváry Károly /1809–1883/ őrnagy a 3. honvédszászlóalj élén, a 9. kassai zászlóalj támogatásával megrohmozta, majd elfoglalta a Tápió folyó hídját. Az őrnagy személyes vezérsége, rettenthetetlen bátor-

Tiszti huszárcsákó (1948)

A magyar seregek továbbra is megállás nélkül üldözték az ellenséget. Április 19-én Nagysallónál súlyos vereséget mértek a császáriakra. Nagyszerűen küzdöttek a honvédek. Bátor alezredes, dandárparancsnok a csata előtt beszédet intézett a harcosaihoz. Gránátos-indulóval rohant az ellenségre zászlóaljai élén. Mindig ott tűnt fel honvédjeivel a harc forgatagában, ahol a legnagyobb szükség volt rájuk. A tavaszi hadjárat legszebb győzelme íródott Nagysallónál.

A honvédseregek folytatták sikeres előnyomulásukat a Dunántúlon is. Görgei parancsára hidat vertek a Dunán, és 1849. április 24-én átkeltek rajta. Április 26-án a szabadságharc hadserege teljesen felszámolta a Komárom vára körüli császári ostromzárat. Ezzel a jelentős haditettel a magyarok kiszorították hazánk nagy részéről az ellenséget. Nagy kérdés volt a politikai és a katonai vezetés előtt: Bécs vagy Buda?

Az 1849. április 29-én, Komáromban összeült haditanács úgy határozott, hogy a következő feladat Buda vára visszafog-

lalása a császáriaktól. A magyar főszeregerő, közte a huszárezredek, tüzérek, műszaki csapatok felvonultak Buda kőfalai alá. A szükséges ostromágyúkat Komárom várából hozták. Május 7-e után kezdték lövetni a budai vár falait, hogy rést üsse-nek rajta a gyalogsági rohamhoz.

A műveleteket a fővezér, Görgei tábornok személyesen irányította. A honvédcapatok két hétig ostromolták az erődítményt. A magyarok az ostrom során keletkezett réseken át a döntő rohamot 1849. május 21-én, a reggeli órákban hajtották végre. Halált megvető bátorsággal küzdöttek a roham idején is. Az ostrom során 17 tiszt, 351 harcos halt hősi halált, 29 tiszt és 671 honvéd pedig megsebesült. A magyarok visszafoglalták a császáriaktól Buda várát. Ez a csodálatos győzelem megkoszorúzta a dicsőséges tavaszi hadjáratot.

Feltétlen meg kell említeni, hogy nemcsak a főhadszíntéren arattak nagyszerű győzelmeket seregeink, hanem máshol is. József Bem altábornagy felszabadította Erdély egész területét az ellenséges

hadak uralma alól. Perczel Mór tábornok pedig a Délvidéken foglalta el március-május között az ellenségtől a magyar területeket.

A tavaszi hadjáratban a Kecskemétri sorozott/toborzott katonák is részt vettek. A szabadságharc idején a Kecskemétri és környékéről bevonulók főleg a 13., 25., 71., 92., 129. és a 130. honvédzászlóaljhoz, valamint a 13. és 18. huszárezrekhez lettek beosztva. A híros városból Muraközy János gerillakapitány csapatában és különböző nemzetőrkontingensben, valamint népfelkelőknél is küzdöttek szép számmal.

A Magyar Honvédség fényes győzelmi sorozatát látva Ausztria császára 1849. május 21-én Varsóban segítséget kért Oroszországtól. Ezzel a fiatal császár beismerte csapatai vereségét. A szövetséges két birodalom seregével szemben a magyar hadsereg alulmaradt a küzdelemben. Ezért augusztus 13-án, a Világos melletti szőlősi mezőn lerakták a fegyvereket és a csapatzászlókat.

Kenyeres Dénes

Fegyverek az 1848-49-es szabadságharc idejéből

KLAPKA GYÖRGYRŐL A KLAPKA-HÁZBAN

Kecskemét egyik legrégebb óta álló lakóépülete ad otthont Bozsó János festőművész gyűjteményének. A kecskemétiiek számára jól ismert sárga épület a mezővárosi parasztpolgári életmód kívánalmainak megfelelően épült 1786-ban. Ez az évszám a mai napig olvasható az épület alatti pince egyik mestergerendáján. Tehát a barokk lakóház korából adódóan is „részolgált” a műemléki védettségre, ám ezenfelül komoly helytörténeti jelentőséggel is bír: Klapka György, a későbbi 1848–49-es szabadságharc honvéd tábornoka piarista kisdíakként két éven keresztül élt ezen ház falai között. A Bozsó Gyűjtemény az elmúlt években – a nemzeti ünnephez, március 15-höz kapcsolódóan – vitrintárlatokkal emlékezett meg épületének egykori lakójáról. Az elkövetkezendőkben kiderül, hogyan került a fiatal Klapka György a ma már Klapka-házként tisztelt épületbe, miként alakult az épület sorsa „Klapka után”, és milyen érdekességek kerültek napvilágra a vitrintárlatok alkalmával.

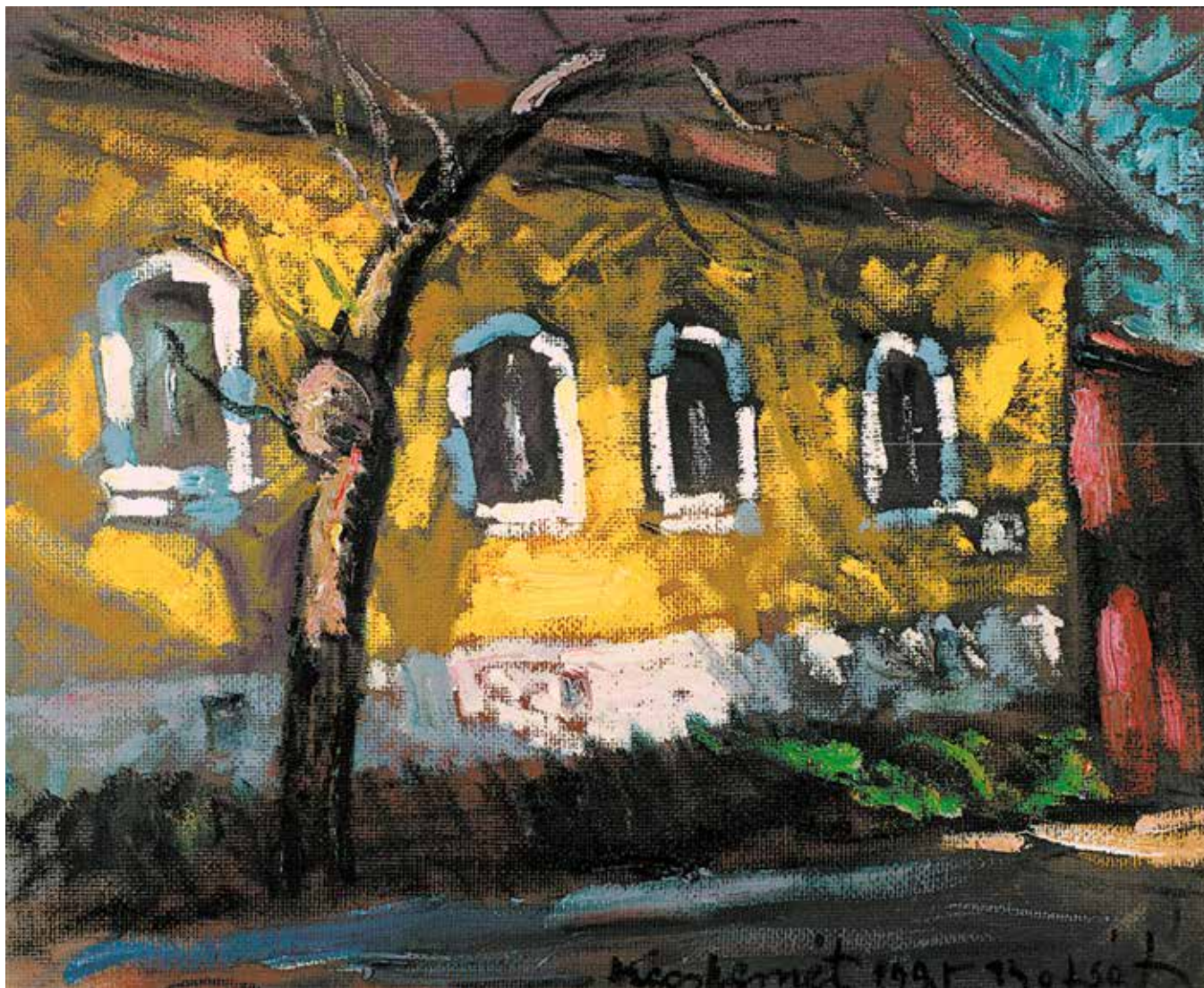
„Az a két esztendő, melyet Kecskeméten, atyám egyik fivérénel töltöttem, elég volt arra, hogy a magyar nyelvet is tökéletesen elsajátítsam. Itt a legjobb sikerrel végeztem be gimnáziumi tanulmányaimat, tudtam egész rakás latin és magyar; többnyire szabadságdalt [...]” – olvashatjuk Klapka György 1886-ban megjelent emlékirataiban. Ahogy ebből a pár gondolatból is kiolvasható, Klapka számára a Kecskeméten töltött idő összeforrt a magyar nyelv elsajátításával. De hogy lehet, hogy addig, azaz majdnem tizenkét éves koráig nem tudott magyarul?

Klapka György cseh-morva származású, német anyanyelvű kismemesi család, ráadásul igazi katonafamilia sarja. Nagypapja, Klapka Károly 1780 körül Morvaországból vándorolt be és telepedett le Temesvárott, tanult gyógyszerészként a táborigyógyászok felállításával bízták meg a Bánságban. Édesapja, Klapka József katonatiszt és nyomdatulajdonos, majd városbíró, 1819 és 1833 között Temesvár polgármestere.

Klapka György az emigrációban

Bozsó János: Klapka-ház, 1995, olaj, farost

Második, Kehrer Juliannával kötött házasságából született 1820-ban Klapka György.

Az édesanyját nagyon fiatalon, négyévesen elvesztő Klapka tanulmányait szülővárosában, Temesvárott kezdte, és míg otthon németül beszéltek, az iskolában latinul oktatták. A korszellemnek megfelelő magyar nyelv és identitás (a magyar szabadságharcokra ötven év távlatából is emlékszik!) elsajátításáért a kecskeméti piarista oktatás mellett legalább annyira „felelős” volt az itt élő nagybátyja és annak családja, akiknél 1832 és 1834 között élt. Valószínűleg ez a családi milió is közrejátszott abban a döntésben, hogy Klapka a híros városban folytatta tanulmányait, hiszen akár a temesvári piaristáknál is elvégezhetné volna azt a kétéves humanista osztályt, amelyet Kecskeméten járt ki. Mielőtt még bővebben rátérnénk a kecskeméti Klapka-rokonságra,

néhány szó arról, hogyan is zajlott akkoriban az oktatás a piaristáknál, és vajon jó tanuló volt-e a fiatal Klapka. Merthogy ez is kiderült a 2017-es Bozsó Gyűjteménybeli vitrintárlatból, amely Klapkát mint piarista kisdíákot vette górcső alá.

Az 1806-os II. Ratio Educationis alapvetően meghatározta a piarista oktatást – szemben például a protestánsok iskola-rendszerével. Ennek értelmében a „kisgimnázium”, azaz a grammatikai, más néven latin iskola négy osztályból állt, ezt követte a gimnázium, azaz a humanista osztály két éve, majd a filozófiai kurzus, azaz a líceum. Klapka idejében a kecskeméti gimnázium hatosztályos volt, ezért a szegedi piaristáknál végezte el a líceumot. A tanítás hivatalos nyelve 1844-ig a latin volt, ekkor vezették be országosan a magyar tanítási nyelvet. Kecskeméten a törvényt megelőzve, már

1841-től minden tantárgyat magyar nyelven oktattak, ami azt is jelenti, hogy Klapka idejében még „csak” a tantárgyak között szerepelt a magyar nyelv. Továbbá, noha már a 18. század utolsó harmadában jelentek meg magyar nyelvű iskolai tankönyvek, széles körű elterjedésük és használatuk a nyelvtörvény következtében történt. Összegezve tehát az eddigieket: Klapka Frigyesnek és családjának multhatatlan érdeme van abban, hogy Klapka György megtanult magyarul, csupán az iskolai keretek ezt nem valószínű, hogy lehetővé tették volna.

A Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtárának köszönhetően a 2017-es vitrintárlaton be tudtuk mutatni az első magyar nyelvű történelemkönyv egy eredeti példányát: Spányik Glicér 1833-ban megjelent Magyarország rövid történelmének című kötetét. Ezenfelül találkozhattak az

érdeklődők a kisdíák Klapka kézírásával is. Ugyanis a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltárában Koltai András levéltárvezető segítségével sikerült fellelni Klapka György 1833-as szépírásfüzetét (hivatalosan: „Szépírási gyakorlatok”). A Kecskeméti Piarista Iskolából, Nagy Attila akkori igazgató úrnak köszönhetően került kiállításra az 1827 és 1846 közötti időszakot felölelő Kecskeméti Piarista Iskola főnévkönyve, amely többek között a mai értelemben vett napló szerepét is betöltötte. Ebből kiderült az is, hogy milyen tanuló

volt Klapka György. Ennek megállapításához azonban hiába keressük az 1-től 5-ig (esetleg 10-ig) terjedő skála érdemjegyeit, mivel az értékelés más rendszeren alapult. A legjobb osztályzat az eminens volt, rövidítve „Em”, amit az első rend (prima classis, „1 Cl”), majd a második rend (secunda classis, „2 Cl”), esetleg a harmadik rend (classis tertia, „3 Cl”) követett. (Klapka osztályában ez utóbbi értékeléssel nem találkozunk.) Ezenfelül ez az értékelési módszer további „árnyalatokat” is lehetővé tett: az osztály összes eminens/első rendi/másod rendi

stb. tanulója belül is felállítottak egy sorrendet. Így tehát a kiérdemelhető legjobb érdemjegy az eminens 1-es volt, amelyet az eminens 2-es követett és így tovább. Klapka György neve mellett szinte kivétel nélkül az „Em” rövidítés, azaz eminens osztályzat szerepel.

De térjünk vissza Klapka György nagybátyjára, a Kecskeméten élő Klapka Friedrich (Frigyes) császári és királyi hadnagyra és nejeire, Deák Krisztinára, akik magukhoz vették és két éven keresztül nevelték, tanították unokaöccsüket. Juhász Istvánnak a Klapka-ház történetét feldolgozó részletes tanulmányából az is kiderül, hogy 1824-ben házasodtak össze, és Klapka Friedrich az 1827-28. évekre vonatkozó vagyoni összeírás szerint hivatalosan is tulajdonosa volt a VI. tized 1953. sz. alatt nyilvántartott telkes lakóháznak, amelyhez felesége apai örökségként jutott hozzá, és ezt hitestársától pénzen megváltotta. Ez az emlegetett telkes lakóház pedig nem más, mint a mai Klapka-ház. Építtetője Deák Krisztina apai nagyapja, (Nemes) Deák Pál volt, aki számos jelentős tisztséget viselt élete során, többek között volt városgazda, esküdt, tanácsos, adószedő, borbíró, sőt a város főbírájává is választották. Végrendeletében otthonának építéséről is megemlékezett, amely megerősíti a pince mestergerendáján olvasható 1786-os évszám jelentőségét. A 2018-as vitrintárlaton is bemutatott testamentum 6. pontjában a következőket olvashatjuk: „Mint hogy a házamat magam, fundamentomából újra minden épületestől készítettem, azt úgy rendelem, hogy az özvegyemnek még nevetem viseli becsületes lakás engedtessek neki benne. Megbecsültetvén fele része István fiamé, fele pedig nevetlen apró leányaimé legyen.” Így került tehát István fiának Krisztina nevű leányán keresztül Klapka Friedrich tulajdonába a telek és az épület, amely ha rövid időre is, de a fiatal Klapka György otthonát jelentette.

Innen járt a mai Klapka, korábban Csongrádi-kis utcán keresztül az 1832-ben újonnan átadott piarista iskolaépületbe, a templomtól jobbra eső épületszárnyba.

Klapka György útja ezután a szegedi piaristákhoz, majd a karánsebesi katonai iskolába vezetett, ahol 18 éves koráig tanult. Innentől indult el katonai karrierje, amelynek csúcán – az 1848–49-es szabadságharcban szerzett érdemei alapján – honvéd tábornok (még nincs 29 éves az előlépteteskor!), helyettes hadügyminiszter. A 2018-as kiállítás alkalmával a Hadtörténelmi Intézet és

Klapka György nejeinek ajánlott „Inez mazurka-polka” kottájának címlapja. Komáromi Klapka György Múzeum Történelmi Gyűjteménye

Múzeum jóvoltából Klapka György törökös díszszabljája is a Klapka-ház vendége lehetett.

A szabadságharc bukása után külföldre távozott, és aktívan részt vett a magyar emigráció politikai és katonai életében. 1864-ben, negyvenégy évesen Brüsszelben megnősült, Inés Martha d'Arbouint vette feleségül, a házasságból három gyermek született: György, Ernő és Mártha. A kiegyezést követően hazatért, néhány évig országgyűlési képviselőként tevékenykedett, majd végleg otthagyta a közéletet és gazdasági társaságokban lett érdekelt.

Így történhetett, hogy 1892 májusában – halála előtt egy héttel – két napra Kecskemétre látogatott az egyébként Párizsban élő Klapka. A célja az volt ugyanis – legalábbis egy „fővárosi lap értesülése szerint” –, hogy a Halász Ferencz és társa féle Első Alföldi Cognagyárból francia tőke segítségével részvénytársaságot hozzon létre, amelynek egyik igazgatói pozíciójába legidősebb fiát, Györgyöt javasolta volna.

Az idős Klapka látogatása idején egykori otthona már nagyon leromlott állapotban volt. A Klapka-ház akkori tulajdonosa, Szőke Mihály gazdálkodó már nem lakóépületként, hanem hátsó gazdasági épületként, magtárként használta.

Klapka György 1892. május 17-én hunyt el Budapesten. Halála után a budapesti Klapka-asztaltársaság javaslatára a kecskeméti Katona-kör felkérte a városi tanácsot, hogy a Csongrádi-kis utcát Klapka-utcának nevezzék el. A névadásra ünnepélyt szervez-

tek, így 1896-ban felavatták Klapka egykori lakóházának falán a rá emlékező emléktáblát, amit a kecskeméti Muth testvérek készítettek el. A város nevében a táblát a szabadságharcban szintén jelentős érdemeket szerző, akkor már 77 éves, életének utolsó hónapjait élő Lestár Péter polgármester vette át. Magára az épületre talán ekkor fordítottak kisebb-nagyobb figyelmet, innentől a Klapka-ház állapota – egészen a 20. század közepéig – folyamatosan romlott. Szőke Mihály fia, Sándor és családja „nagy telek Fecske utcai részére épített nagyobb és újabb épületben lakik, míg a Klapka utcai, emléktáblával megjelölt házat csak magtárnak használja, s mint hírlík, lebontását is tervezi, ami azért is kár volna, mert ez a ház magas falaival, kerek hajlású, vasrácsos kis ablakaival, magas pincéjével egyik legérdekesebb maradványa Kecskemét régi építészetének.” Ez a Fecske utcai „nagyobb és újabb épület” a kor szokásainak megfelelő, eklektikus-szecessziós polgári lakóházat jelentett, a kapubejáró feletti gipszstukkós homlokzati – mára már felújított – díszítményén ma is olvasható az „Sz. S.” monogram.

A Klapka-házat a Fecske utcai telekkel és épülettel együtt 1952-ben vették állami kezelésbe, majd műemléki védetségű épületként elindult a teljes körű helyreállítása: a II. világháború során az udvar felőli részét még egy bomba is megrongálta. A felújítás 1957-re fejeződött be, melynek során kialakítottak az épületben egy kisebb méretű lakást és egy nagyobb műtermet külön feljárárral, kis szobával. Utóbbiba költözhetett be

Exercitia stili per Georgium Klapka primi anni humanistam in Regio Majori Gymnasio Kecskemétiensi apud Scholas Pias Anno 1833 descripta. („Szépírási gyakorlatok)

Piarista Rend Magyar Tartományi Központi Levéltára, Archivum Provinciae Hungariae vetus (I.1.a), Divisiones (2), Opuscula salutatoria (VII), sorszám nélkül

még abban az évben a fiatal festőművész, Bozsó János, és idővel ide kezdte el gyűjteni a magyar néprajz és európai iparművészeti tárgyi emlékeit. A Klapka-ház 1973-ban, 1975-ben és 1988-ban egészült ki újabb helyiségekkel Bozsó János gyűjteményének bemutatása céljából. Majd a két ingatlan – a Bozsó Gyűjteménynek otthont adó, kibővített Klapka-ház és a 20. század során kisebb lakásokra felosztott Fecske utcai épület – 2012-től újra összekapcsolódva fogadja a látogatókat.

Kovács Ágnes

Klapka György törökös díszszabljája hüvellyel. Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, Hídefegyver gyűjtemény, 71.16.1.1-2.

Duna–Tisza közti Állami Építőipari Váll

Kecskemét szovjet megszállását követő közvetlen időszakról 1948 közepéig Bács-Kiskun megye területén építőipari szervezet nem működött. A vállalat megalapítása közvetlenül a szocializmus építkezési programjához kapcsolódott, amelynek alapjait az államosítás és a tervgazdálkodás céljai adták, munkaerőigényét a Duna–Tisza köze paraszti társadalmának felszámolása által generálódott munkaerő-felesleg teremtette meg, hiszen a szövetkezetbe tömörített (építő) munkások (Kecskeméti Építőmunkások Szövetkezete) kezdték meg e terület újjáépítését. A Minisztertanács 232/1949. számú, 1949. május 6-án kelt határozatával létrehozta a Kecskeméti Magasépítő Nemzeti Vállalatot, amelyet több név- és szervezeti változás követett egészen az 1982. január 1-jén felvett Duna–Tisza közti Állami Építőipari Vállalat (DUTÉP) névig, amely a vállalat tevékenységét már végigkísérte.

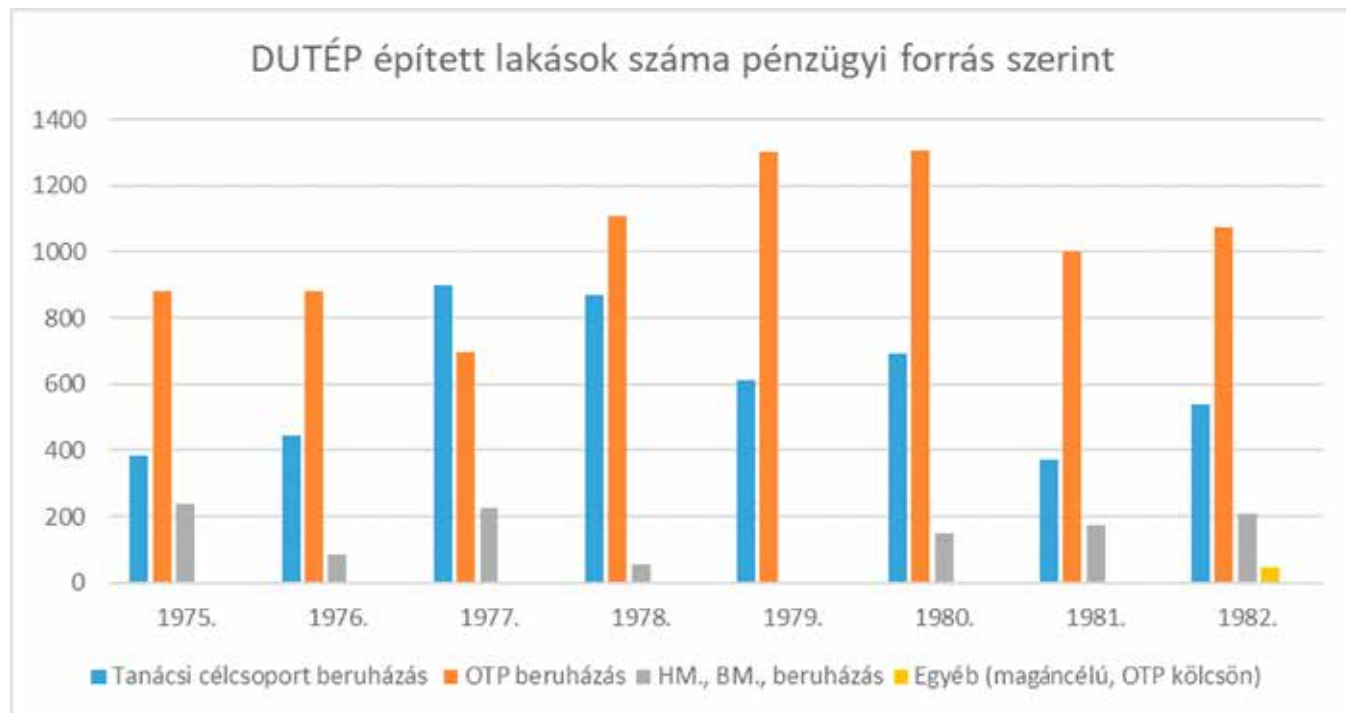
„Az állam megváltozott szerepének megfelelően erőteljesen háttérbe szorult a bérlakásépítés, s döntően a lakáscserék, lakások felújítása, lakások állagának megóvása, s netán a bérlakások megvásárlása került előtérbe. Úgy vetődött ez föl a tapasztalatszerzés kapcsán, hogy a helyi tanácsok a céltámogatásokat a költségvetésük csökkenés miatt saját forrásból kiegészíteni nem tudják, s így az egyes területeken erőteljesen előtérbe került az önerős lakásépítkezés. Az csak a kérdés egyik oldala, hogy nem egész 10 év alatt a lakásár 80%-os emelkedése

Az ország építőipara alakulását – az 1950-es évek végéig, illetve az 1960-as évek elejéig – folyamatos átszervezések, névváltozások kísérték, amelyek negatív hatással voltak a vállalat fejlődésére, de idetartozott az első 15 éves építési tervet követő lakásépítési igény hullámmása is.

A Kecskeméti Magasépítő Vállalat történetlen fejlődése valójában az 1956. esztendőben vette kezdetét, majd három évvel később – 1959-60 között – előtérbe került a tömeges lakásépítés. Jelentős ipari beruházások jelentek meg, ilyen volt a Kecskeméti Részleőgyár, a ZIM első rekonstrukciója, az AKÖV-telep, a konzervgyárbővítés. Kiskunfélegyháza, Nagykőrös, Cegléd, Baja is jelentősebb ipari létesítményekkel gazdagodott. Istállók, bortárolók építése is kiemelt

feladattá vált, amelynek második szakasza az 1970-es években zajlott. A vállalat 1982-re saját építési-szerelési és ipari, együttevén 3,3 milliárd forint össztermelési értékével, illetve több mint 6000 fős létszámával Bács-Kiskun megye legnagyobb vállalatává nőtte ki magát, országosan pedig a negyedik legnagyobb építőipari vállalatként volt jelen a kivitelezők között. A lakótelepi épülettömbök igénye, illetve a „szocreál” építészeti stílus következtében a vállalat építészeti tevékenysége 1949-hez viszonyítva több mint ötven-szeresére, a lakásépítés harmincöt-szörösére nőtt. A minőség javítása és a reklamációk csökkentése érdekében a vállalat 1976-ban létrehozta a minőségsszabályzásra és ellenőrzésre szakosodott osztályt, illetve a műszaki-tervezési csoportot.

DUTÉP épített lakások száma pénzügyi forrás szerint

alat (DUTÉP)

A vállalat névváltozásai időrendben:

- Kecskeméti Építőmunkások Szövetkezete
- Kecskeméti Magasépítő Nemzeti Vállalat (1949. május 6.)
- 64. ÁLLAMI ÉPÍTŐIPARI TRÖSZT KECSKEMÉT 1951.
- 64/1. Építőipari Vállalat Kecskemét (1951)
- 64/4. Szakipari Vállalat Kecskemét (1951)
- 64/5. sz. Építőanyagellátó Vállalat Kecskemét
- 64/6. sz. Segédipari Vállalat
- 64/7. sz. Épületszerelő Vállalat Kecskemét 1951.
- ÉM 64. sz. Állami Építőipari Vállalat Kecskemét, 1954.
- ÉM Bács Megyei Állami Építőipari Vállalat, Kecskemét, 1955.
- Bács Megyei Állami Építőipari Vállalat Kecskemét, 1968.
- Duna-Tisza Közi Állami Építőipari VállalatKecskemét (DUTÉP), 1982. január

nőtte ki magát, s egy 55m²-es lakás Kecskeméten mai ára az eddig 12 évi nettó kereset helyett 20 évi nettó átlagkeresettel azonos. A fiatalok első lakáshoz azért nem jutnak, mert a fizetőképes kereslet hiányzik. Gondolok itt az átlagos fiatalokra. Az „átlagos” alatt azt értem, hogy nem milliomos szülői háttér van mögöttük.” (MSZMP Bács-Kiskun Megyei Bizottsága, PB. ülés, 1988.)

Hajagos Csaba

Referenciaépületek:

- Aranyhomok szálloda, Kecskemét
- „Fém munkás” vasszerkezeti gyára, Kecskemét
- Rákóczi úti lakások, Kecskemét
- ZIM Kádgár, Kecskemét
- Barnevál főépület, Kecskemét
- Leninváros, Kecskemét
- Széchenyi tér, lakások, Kecskemét
- OTP-székház és lakások, Kecskemét
- Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat épülete

Eredeti sörösüveg
Kral Rezső főzdejéből.
Forrás:
KKJM Tört. Gy.

A DR MEGJELEN

„Annyi a világ, amennyit beletöltünk” – hangzik a Dreher sör 21. századi szlogenje. De mi volt a helyzet a sörrel, a sörmé-
réssel Kecskeméten a 21. század előtt?

Kecskeméten, a levéltárban megmaradt iratok tanúsága szerint, még az 1730-as évek végén is csak a bor- és pálinkamérést szabályozta a város előjárósága: *„A város kocsmáin, ünnepnapokon reggeltől fogva másnap reggelig, mint dolgozó napig, sem bort, sem pálinkát mérni nem szabad”*. Csak a borról és pálinkáról való rendelkezés nem meglepő, hiszen már egy 11. századi oklevél is említést tesz Kecskemét környéki szőlőkről, a török hódoltság korában pedig már számottevő szőlő- és gyümölcsstermesztés folyt Kecskeméten. 1707-re az adóköteles lakosság majdnem 80%-a termelt olyan mennyiségű bort, amely az adóköteles mértéket meghaladta. Kecskemét lakói a területi adottságból következően tehát jórészt bort vagy pálinkát fogyasztottak a korai századokban. 1848 előtt a városi magisztrátus előjoga volt a húsméréseken túl a bor-, sör- és pálinkaárusítás. A bort és a pálinkát a város kocsmáiban mérték, az engedély nélküli, ún. kurta kocsmák tartását tiltották.

Sört valószínűleg azonban már a 18. század előtt is fogyasztottak a kecskemétiiek. Erre utal, hogy 1688-ban a város perceptora lajstromába bejegyezte: *„9 Junii Ser árába fizettem gar[as] 12, d[énár] 6”*. Az is feltételezhető, hogy a város kocsmáiban sört is mérték. Egy 1717. évi megyegyűlésen meghatározták a sör fogyasztói árát a megyei településekre vonatkozóan. (A korabeli országos törvények szerint minden áru árának meghatározása a megyékre tartozott.) 1717-ben a megye határain belüli mezővárosokban és falvakban 1 csöbör (41,97 l) sör árát 1 forint 40 dénárban állapították meg.

„Kecskemét felé 1 csöbör sör ára a fa magasabb ára miatt 1 forint 50 dénár”. A sört Kecskemétre más településekről hozhatták be, mert helyi sörfőzészről a 18. század vége előtt nem tesznek említést az iratok. Hiteles adat van arra vonatkozóan, hogy pl. Pesten sörfőzőcéh működött, melynek szabályzatát VI. (magyar királyként III.) Károly 1722-ben hagyta jóvá. (Érdekes, hogy a szabályzatban megemlített sörfőzőmesterek mind németek voltak: Reider János, Schmidt Gotár, Eichmajer Gáspár és Aurer János.) A pesti sörcéh szabályzata a Bécsben, I. Lipót által 1696-ban jóváhagyott német nyelvű szabályzatot vette alapul.

A sörmérés és feltehetően a fogyasztás a 18. század végén lendült fel Kecskeméten, mikor 1793 februárjában a Tanács

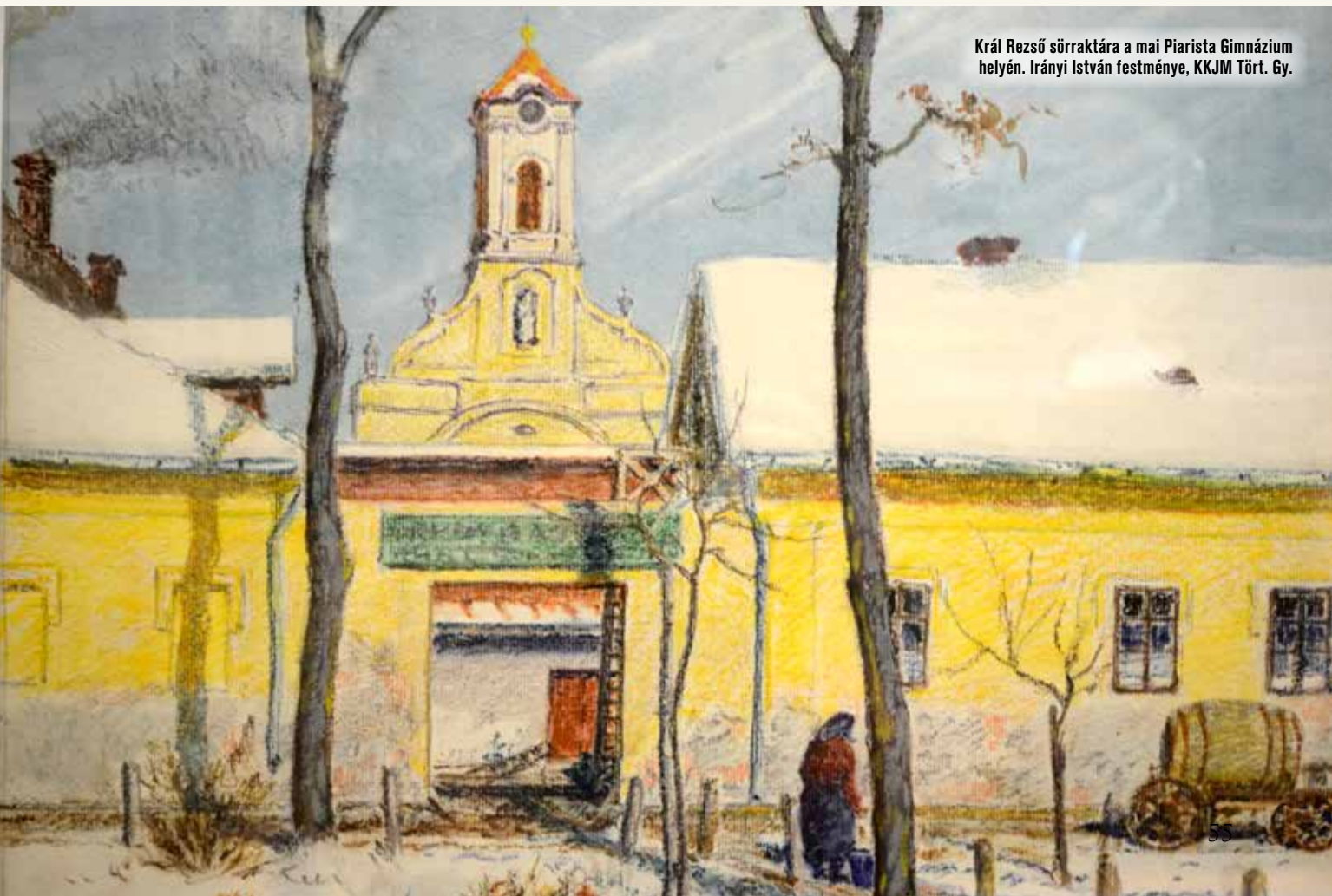
KEHER SÖR

NÉSE KECSKEMÉTEN

– „... minekutána a mostani Bor szűkinek üdeiben a város jövedelmeinek szaporítása tekintetibül” – egy Serháznak építését elhatározta. A Serház felépítése, főzőüstökkel, kádakkal való felszerelése 6.669 rénes forintjába került a városnak. A Serházhoz lakóház, istálló, szín és az udvaron egy kút tartozott, továbbá egy pálinkaház. A városi Tanács a Serházat bérbe adta vállalkozóknak. Az első bérlő Petz János

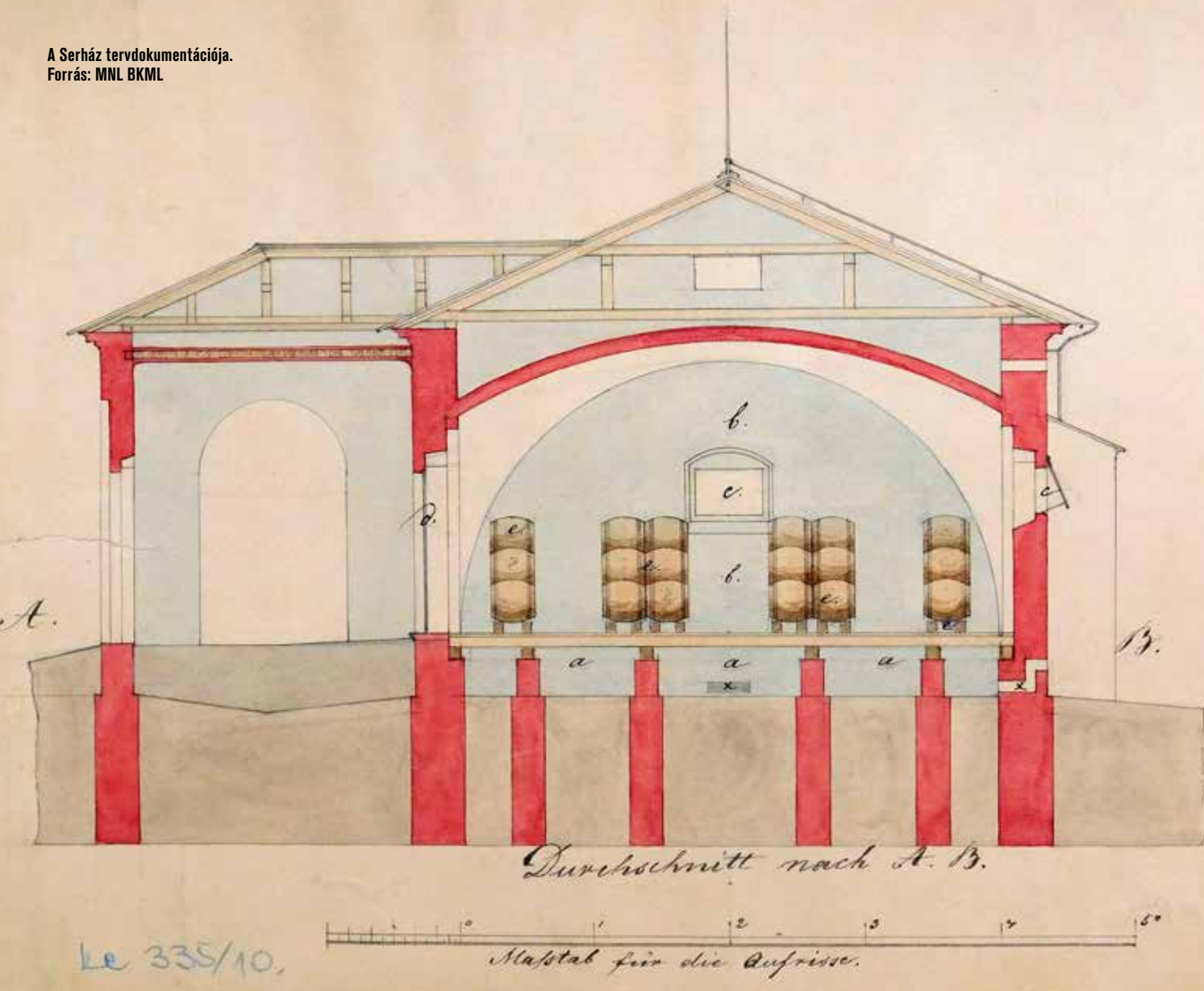
serfőzőmester volt (1794–1798). Évi 2000 rénes forintért bérelte Petz a Serházat és házánál, valamint négy városbeli kocsmában árulhatta a megkövetelt „jóféle” sört. Ezenkívül egy városi pincét is rendelkezésére bocsátott a város, ahonnan a Szent Gordián- és Szent Lőrinc-napi vásárok alkalmával is mérhette sörét. 1811-ben már egy szárazmalom és Monostoron 50 hold föld is a bérlemény részét képezte. Ek-

kor Sárközy Benjamin táblabíró, Tóth Imre és Hertzeg Sámuel vette bérbe hat évre a Serházat. A háromfős „társulat” valószínűleg belebukott a sörmérésbe, mert sok adósságot hátra hagyva 1812-ben odébb álltak. A felgyűlt adósság miatt 1813-ban az elöljáróság már a Serház eladásán gondolkodott (33.000 forintért tervezték eladni), amikor Majerfy Ferdinánd bérlőnek jelentkezett. Az általa ajánlott 500 forint évi

Kral Rezső sörraktára a mai Piarista Gimnázium helyén. Irányi István festménye, KKM Tört. Gy.

A Serház tervdokumentációja.
Forrás: MNL BKML

bért a városvezetők azonban túl kevésnek találták, végül egy szegedi „kitanult serfőző mesterrel”, Haaszlinger Mihállyal kötött a város bérleti szerződést. A bérleti díj évi 4.000 forint volt, és az előjáróság kikötötte, hogy évente, „midőn kívántatni fog”, a városnak 10 hordó jóféle sör jár.

Ettől kezdve a sör máshonnan való behozatala tilos volt, de a serélesztőnek akármely helyről való behozatalát nem tiltották. 1824 és 1830 között Schödl Lőrinc és neje bérelték a Serházat, évi 3.000 forintért. 1830-tól a Serház bérleti szerződésében kikötötték, hogy a bérletről sem a bérlő maga, sem hozzátartozói nem mondhattak le a szerződési időn belül. A bérlet feltételei között szerepelt, hogy „a kik ezen Serházat árendába ki venni, és arra licitálni

kívánnak, ha szinte külföldiek légyenek is, jó erkölcsű esméretes magok viseletén kívül elegendő vagyonbeli tehetséggel bírjanak”. A bérleti díj ekkor már évi 4.850 forint volt. A Serház bérletéhez tartozott Monostoron 50 hold föld (ezen állatot nem tarthatott a bérlő), egy szárazmalom, pálinkaház 2 üsttel, 120 véka árpa, 94 font csehországi komló, hordók, kádak, kazánok és egyéb eszközök, valamint évente 50 öl fa. A sört iccénként (1 icce 0,85 l) mérték öt helyen a városban: a Kávéháznál, az Arany Sas vendégfogadónál, a szűrszabó pincénél és két magánzemély (?) házánál. 1830–1836 között Brukker János, 1844–1850 között Czenner Kazimir, 1850–1856 között P. Fekete István – mint az árverésen legtöbbet ígérő – bérelte a Serházat. Utóbbi szerző-

désében már az szerepelt, hogy a malom melletti kocsmán, egy vásári pincén, vendégfogadóban (ekkor már csak a Bak volt) és Kávéházon kívül „12 tetszése szerint választandó, de bátorságos helyeken sert mérhet, melly helyeket azonban jóváhagyás és szükséges felügyelés végett a Kapitányi Hivatalnak bejelenteni tartozik”. Továbbra is tiltották idegen helyről a sör behozatalát, de a haszonbérlő köteles volt a város szükségletére elegendő és jó minőségű sört tartani, ellenkező esetben „az idegen jó sernek és serélesztőnek behozatása és árulása meg fog engedtetni”.

Az 1860-as évektől kezdve a város Tanácsa már külön adta bérbe a Serházat (ezt egy évre szóló szerződéssel) és a városi sermériési jogot (ezt négy évre), valamint a

sörmalmot. Az 1860-as években a Serház bérlői között szerepelt Schweiger Bernát, Csillag Gábor, Sárközy György, Kosztolányi István. A bérlőktől már kezes állítását is elvárták. A sörmérségi jogot 1862–1866 között Salamon Imre és Dunszt Ferenc szerezte meg. 1865-től azonban már nem csak a sörmérségi jogot adta haszonbérbe a városi előljárással, hanem a sörbehozatali jogot is. Az 1865. január 1-én kötött szerződés szerint: *„Kecskemét város javadalmához tartozó sörbehozatali és mérési jogot, Pálinka méréssel kapcsolatban egy, a volt serházi épület mögött a vásártéren levő pincével 1865. január 1-ső napjától 1867-ik évi December 31-i napjáig, vagyis három évre”* Schwarcz Móric bérelte. A szerződés szerint a sört a vásári pincénél, a vendégfogadón és kávéházon kívül 27 helyen tetszés szerint mérhette a vállalkozó. Megengedték Schwarczknak, hogy a megengedett helyeken pálinkát is mérjen, de bort nem árusíthattott. Az 1860-as évektől tehát több személy is hozhatott be sört a városba és mérhette azt, de kizárólag a Tanács engedélyével, szerződésben rögzített feltételekkel.

Dreher Antal hivatalosan 1871-ben kötött szerződést Kecskemét várossal sörének árusítására. Dreher Antal sörgyára már 1864-ben akarta sörért Kecskeméten árusítani. A városi Kapitányi Hivatal iktatókönyvi bejegyzése szerint levelet küldtek Beretvás Pálnak. Maga a levél azonban nem maradt meg. Az 1871-es szerződés szerint: *„Kecskemét Szabad Királyi Város [jogilag nem volt Kecskemét sz. királyi város, az 1870: 42. törvény cikk szerint pedig már törvényhatósági jogú város lett – szerző] javadalmához tartozó sörbehozatali és sörkimérségi jog a vásártéren levő egy pincének használatával együtt haszonbérbe adatott a fent megnevezett [Dreher Antal] bérlőnek három év tartamára, vagyis 1871-ik év Január havának 1-ső napjától kezdve 1873. December havának 31-ik napjáig”*.

A Dreher sör történetének kezdete 1796-ra nyúlik vissza, amikor Franz Anton Dreher (1735–1820) megvásárolta az 1632-ben alapított Klein-schwechati Városi Serházat. Fia, I. Dreher Antal (1810–1863) Ausztriában, Münchenben és Angliában tanulta ki a sörkészítés mesterességét. Schwechatra hazatérve 1840-ben bevezette az alsóerjesztésű sörtechnológiát, kikísérletezett egy új sörtípust, a Lagerbiert. (Később ennek köszönhette a „sörkirály” címet.) I. Dreher Antal 1856 és 1860 között többször járt Pesten, mivel egy München-

ben tanult pesti sörfőzőmesterek – Schmidt Péternek – a kőbányai sziklapincében érlelt söre felkeltette érdeklődését, nem utolsósorban konkurenciát látott a sikeres kőbányai sörben. Drehernek 1862-ben sikerült megvennie a cseh, osztrák és bajor konkurenciával küzdő Kőbányai Serház Társaság serfőzdéjét. A sörkészítés pesti fellendítése, az épületek bővítése már fiára maradt. II. Dreher Antal (1849–1920) még csak 14 éves volt apja halálakor, csak 1870-ben vette át a négy Dreher serfőzde (Schwechat, Kőbánya, Triest, Michelob) vezetését. A technológia fejlesztése, a kapacitás növelése révén a kőbányai hamarosan Magyarország legnagyobb sörgyárává vált. A 19. század végén egyre-másra épülő magyarországi sörgyarak (Polgári 1892, Király 1894) sem tudták megtörni Dreher Antal Serfőzdéjének fejlődését. (A négy gyárból álló konszern 1890-ben mintegy 1,2 millió hl sört termelt.)

Dreher a sörért Kecskeméten a vásártéri pincénél, a vendégfogadóban, a Kávéházban és ezeken kívül tetszés szerint 24 helyen árulhatta, amely helyeket jóváhagyás végett be kellett jelentenie a Polgármesteri Hivatalnál. A bérelti díj 7.200 forint volt, amit negyedévenként egyenlő részletekben kellett fizetnie. A fizetés elmulasztását 6%-os – lejáratától számított – kamattal büntette a város. Minden felmerülő költséget (adó stb.) magának a bérlőnek kellett fizetnie. A szerződés szerint Dreher köteles volt a legjobb minőségű sörrel ellátni a várost. A minőséget esetről esetre egy külön erre a célra alakult bizottság ellenőrizte. A bizottság orvosokból, „elismert jó ízlésű sörfogyasztókból”, valamint a Kapitányi Hivatal egy kiküldött tagjából állt. A bizottság vizsgálta a sör tisztaságát, a hab fényességét. Ugyanakkor a sörnek határozottan komló zamatúnak kellett lennie, malátacukor tartalmának pedig legalább 6%-nak. Ha a sör minősége nem felelt meg, a bizottság el is utasíthatta a sörmérsést, az engedélyt másnak adhatta. Dreher azonban kiváló minőségű sörrel szolgált pesti gyárából, így az 1873-ban lejáró szerződését meghosszabbíthatta a várossal.

Dreher Antal portréja

1875-ben Kecskemét város más célra vette igénybe a Serházat. Korábban a Kecskemétre rendelt katonaságot – lakatya híján – a lakosság között osztották szét elszállásolásra. Ezt a terhet akarta enyhíteni a város azzal, hogy a Serházat laktanyává alakíttatta át. (A század végén egymás után épült Kecskeméten lovassági és gyalogsági laktanya, így 1896-ban az ún. Serház-laktanya már nem a katonaság igényeit szolgálta.)

1884-től egy újabb sörmérségi helyszín jelent meg a szerződésekben, a Nagytemplom előtt állt egy emeletes épület (emeletén a Kaszinó helyiségei voltak), földszintjén is mérhettek sört a vállalkozók. 1884 és 1887 között Tomaskó Jakab – mint legtöbbet ígérő – kapott itt engedélyt sörmérésre.

Dreher Antal azonban a 19. század végén és a 20. század elején folyamatosan árusíthatta sörért Kecskeméten. 1896-ban házhelyet vásárolt a III. tized 165. helyrajzi szám alatt, melyen sörraktárt építtet. 1901 szeptemberében pedig helyi képviselője, Král Rudolf kérvényezte a városnál, hogy a Dreher telkén lévő raktárt jégkamrával bővíthessék. Még ebben az évben megépült a kamra, melyre 1902 januárjában kapták meg a használatbavételi engedélyt. Az első világháború előtt (1914-ben) Dreher újabb építkezésbe kezdett Kecskeméten. Feltehetően azért tudott terjeszkedni, mert söre a legnépszerűbb volt a városban.

Péterné Fehér Mária

Volt egyszer egy szálló

Beretvás-szálló.

A Beretvás fénykorában, az 1910-es években, képslapon. Forrás: KKJM TGY

Kecskemét mai lakói közül már keveseknek lehet ismerős a Beretvás fogalma. Mert bár szálloda, étterem és kávéház volt – mégis fogalommá, a város életének origójává lényegült át fennállásának 100 éve alatt. Éppen tavaly volt 60 éve, hogy lebontották a Koháry körút és a Nagykőrösi utca sarkán álló épületét – a mai Fehér ház vagy OTP ház helyén –, mely addigra folyamatos használat mellett is (vagy talán éppen ezért) méltatlan állapotba került. A megoldás, mint oly sok épületnél ebben az időben Kecskeméten, a végleges eltüntetés lett. Ma már tábla sem jelöli helyét.

Újkori történelmünkben, de még a XX. században is, minden városnak volt legalább egy olyan vendégfogadója, szállója, amely elhelyezkedésével és színvonalával jogos igényt tarthatott mind a helyi, mind az átutazó közönség megbecsülésére. Ilyen volt Debrecenben az Arany Bika, Szegeden a Fekete Sas, később a Kass szálló, Kecse-

da – a Beretvás alkonya

A Nagykőrösi utca az 1910-es évek elején, jobbra a Beretvás, balra a sarkon az 1957-ben lebontott Meinel-ház. Forrás: KKJM TGY

A Beretvás kávéháza a Kerekes Sándor-féle felújítás után, 1912 után, képeslapon. Forrás: KKJM TGY

méten pedig a Beretvás. E híres vendéglátóhelyek a helyi kulturális és gazdasági élet központjaként is működtek, a látogató itt tapasztalhatta meg a város miliójét, itt kaphatott némi ízelítőt a helyiek életéből.

A Beretvás-szálló története az 1850-es években kezdődött. Beretvás Pál kecskeméti építőmester és vállalkozó üzleti poten-

ciált vélt felfedezni a városi vendéglátás fejlesztésében, a helyi vendégfogadók azon hiányosságából fakadóan, mivel vendégszobákkal ezen intézmények csak elvétve rendelkeztek. Később a városi tanácsnál is megjelent a szándék egy, az igényeket jobban kiszolgáló, több szobával rendelkező vendégfogadó építtetésére, de pénzügyi

okok miatt le kellett erről mondania. Beretvás Pál ekkor felajánlotta, hogy újonnan épített házáat vendégfogadóvá alakítja, amit a tanács örömmel vett, így nyílt meg 1858. május 1-jén az akkor még A Magyar Királynak címzett fogadó. Az üzletmenetre nem lehetett panasz, mivel 1871-ben már emeletet húzatott rá, komoly befektetéssel.

A Béke Szálló az 1950-es években május elsején, eredeti homlokzatdíszeitől megfosztva, újakkal kiegészülve. Forrás: KKJM Fotótár

A Béke Szálló bezárva, nem sokkal lebontása előtt 1958-ban. KKJM Fotótár

Korabeli tervrajz nem maradt fenn, csak az építkezés tényéből tudjuk, hogy eredetileg földszintes volt az épület. Mind az eredeti, mind a megemelt ház talán saját tervei alapján, saját kivitelezésben készülhetett. Az új emeletes épület már Beretvás Szállóként nyitotta meg kapuit, ezt a nevet aztán dacára a sok üzemeltetőnek egészen 1951-ig meg is őrizte.

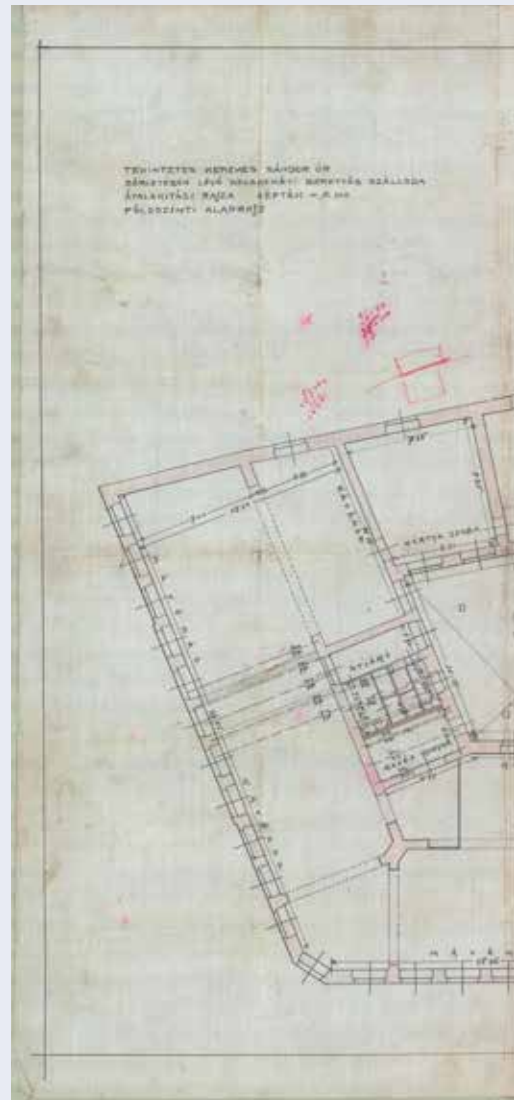
Ifjabb Beretvás Pál kezén 1902-ig maradt, ettől kezdve számos bérlő próbált vele hosszabb-rövidebb ideig szerencsét, mindazonáltal sikerült nívóját folyamatosan fenntartani. Az igények változásával azonban számos felújításon átesett. Az első nagyobb átalakítás Kerekes Sándor vendéglős nevéhez fűződik, aki 1912-ben vette át az üzletet. Ekkorra már meglehetősen ráért a modernizálás az intézményre: „A maszatos, kócos árva, elegáns, kívánatos, modern világfivő tondult”. – írta a Kecskeméti Nagy Képes Naptár a megújult szállóról 1913-ban. Ezen átalakításról maradt meg a jelenlegi tudásunk szerinti egyetlen alaprajz az épületről. Erről az eredeti alaprajz nem derül ki, viszont látszik egy-két újítás: üvegtetővel fedték be az udvart, így télikertként újabb belső térrel gazdagodott a ház, valamint új lépcsőházakat alakítottak ki.

Kerekes Sándor 1922-ig bérelte a szállót, utána Bozzay Lajos elismert szállodás üzemeltette 1932-ig, mikor is kénytelen volt tetemes tartozásaira hivatkozva csődöt jelenteni – a gazdasági világválság ideje is elérte, s ezzel megfosztotta Kecskemétet egy jelentős idegenforgalmi vonzerejétől.

A Beretvás jelentősége onnan is lemérhető, hogy Az Est országos napilapban részletes tudósítás jelent meg az áldatlan állapotokról, benne például ezzel a sorral: „A magyar szállodás, vendéglős, kávésipar egyik legnagyobb halottját egész Kecskemét gyászolja, sajnálja”. Rövid időn belül rendeződött a helyzet, Gottlieb Rudolf vette át az üzletet, a Beretvás ismét megnyílt. A II. világháború alatt már Gyenes Pál üzemeltette, akinek híres cukrászdája is volt.

Az 1944-es szovjet megszállást viszonylag szerencsésen vészelte át az intézmény, egyetlen aknatalálatot kapott, bár ez épp a télikert üvegtetejét tette tönkre. A Beretvás mint a város prominens vendéglátóhelye meglehetősen sok díszes ünnepségek (járt itt Jókai és Jászai Mari is), látványos előadásnak vagy emlékezetes mulatságnak volt helyszíne, de 1944 novemberében még ezen is túltett, polgármestert adott Kecskemétnek. Várady József, a Beretvás-szálló pincére oly elánnal látta vendégül a szovjet tisztet munkahelyén, hogy azok joviális hangulatba kerülve megállapították, hogy csak ilyen ember való polgármesternek. A botcsinálta polgármester csak pár hétig vezette a várost, később ugyanúgy a megszállók áldozata lett, mint oly sokan mások.

A háború utáni ínséges idők nem kedveztek a Beretvásnak se, de 1947-ben újjászervezték, átalakították Bogár Pál vezetésével. Sőt 1948-ban a szomszédos épületet a Nagykőrösi utcán a szállóhoz kapcsolták és Kisberetvás néven itt nyi-

A szálló alaprajza az 1912-es felújítás után. Forrás: MNL BKML XV.15./a. 530.1.

A Beretvás helyére épült OTP ház az 1970-es évek elején. KKJM Fotótár

tották meg az új éttermet. Ez a csalóka fénykor azonban nem tartott egy évig se, a régóta esedékes felújítások hiánya megbosszulta magát. 1948-ban a csatornarendszer felmondta a szolgálatot és repedések keletkeztek a falakon.

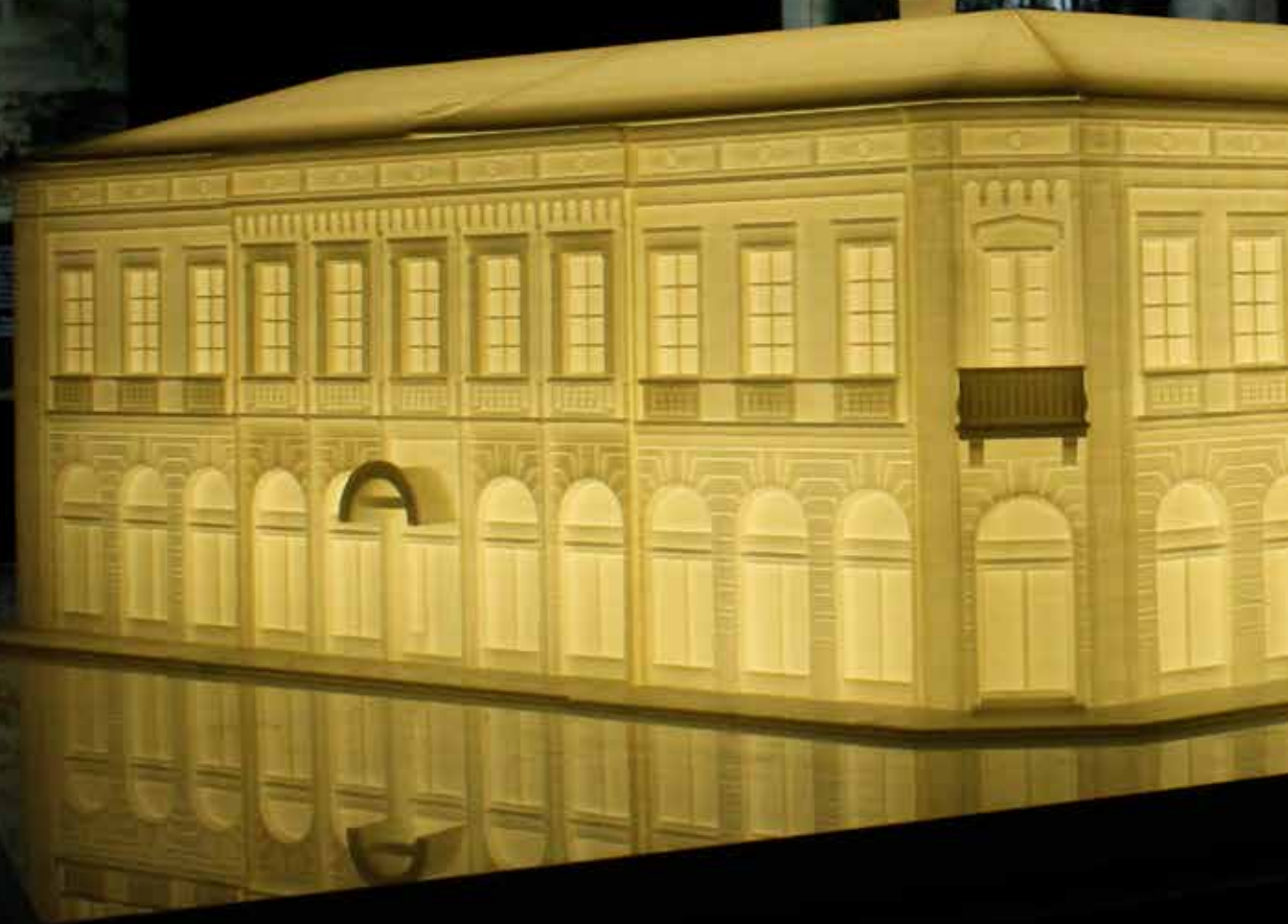
Az épület lassú agóniája ekkor kezdődött. 1948-ban még gyorsan kijavították, 1949-ben államosították, és újra tatarozták, viszont a kihasználtsága csak növekedett, ugyanis ez volt az egyetlen étterem a belvárosban. Közmondás lett, „*hogya Beretvásban fizetni és rendelni a legnehezebb.*” 1951-ben a régi urizáló múltat eltörölendő Béke Szálló lett a hivatalos elnevezése, de a közbeszédben továbbra is régi nevén emlegették.

A szálloda állapota 1955-re kezdett tartathatatlanná válni. Ismét átépítették, ezért szakvéleményt kértek az épület állapotáról, tervdokumentációt az átépítéshez, illetve talajmechanikai vizsgálatokat végeztek. Ekkor állapították meg először, hogy az épület süllyed, akár életveszélyes is lehet. A vizsgálatok még 3 éven keresztül folytak és vegyes eredményeket mutattak fel. Általában azonban 5-10 évre is fenntarthatónak vélték egy-két kritikus pont megerősítésével. Az utolsó, 1958-as szakvélemények is helyreállíthatónak vélték, de csak 5 év időtartamra – ugyanis ekkor már egy új szálloda építésével számoltak, amely úgyis a volt Beretvás helyét veszi majd át. Végül a megyei tanács a bontás mellett döntött, és éppen 100 évvel felépítése után, 1958 májusában bontócsákány alá került az egykor fényes napokat élt szálló.

Mi vezetett hát Kecskemét egykori ikonikus szállójának elvesztéséhez? Több tényező is közrejátszott ebben.

Az eredetileg földszintes vendéghozadónak épült Beretvás fennállása alatt számtalan átalakításon esett át, ezek pedig nem voltak mindig szakszerűek. Egyes szakvélemények már az emeletráépítést sem tartották jó konstrukciónak, ám az alapozás hiányosságaival együtt ez már komoly süllyedést okozhatott. Bizonyos tartószerkezeteket elbontottak térnövelés céljából, ezeket rosszul váltották ki, ami megint csak rontott a stabilitáson. Az emeleti folyosó falát rossz helyen terheltek rá a földszinti helyiségek fődémjére, a tetőzettel is akadtak problémák. Ehhez jött még a rossz vízvezetés, ami folyamatosan alámosta az épületet, tovább súlyosbítva annak süllyedését. Tehát az épület szerkezeti erősen megviselt állapotba került 100 éves korára. Az 1949-es szakszerűtlen felújítás homlokzati díszítő is megfosztotta az épületet, ami sokat elvett városképi és műemléki értékeiből.

Eredendő probléma volt még a szálló elhelyezkedése. A Gyenes tér helyén elterülő Dellő tóból kifolyó csatorna a Luther közön keresztül az Aradi utcán folyt tovább a Beretvás előtt a zsinagóga irányába. Ez a vízfolyás a terep természetes lejtéséből fakadóan folyt a város északi, magasabb térszínétől a déli felé. Ezt a csatornát ugyan 1895-ben kikövezték és befedték, de nagyobb esőzések idején szűknek bizonyult és folyamatosan áztathatta a földrétegeket, nem beszélve a talajvíz esetleges feltöréséről. A jobb

Az egykori Beretvás-szálló 3D-makettje a Kecskemét 650 kiállításán a Cifrapalotában 2019-ben.
Forrás: a szerző felvétele

alapozású épületek ezt még elviselték, de akadtak ellenpéldák bőven. A Beretvással szemben a Nagykőrösi utca túloldalán lévő, szintén emeletes Meinel-házat 1957 elején kellett süllyedése miatt lebontani – pedig műemlék jellegű besorolást kapott, majd ez a sors várt a mellette lévő, szintén emeletes házra is.

Városrendezési elképzeléseknek is útjában állt az épület, gátolta az egyenes közúti kapcsolatot a főtér felől a Koháry utca felé, kvázi beelógott a kiépítendő kiskörút vonalába, forgalmi akadályt képezve. Az 1958-ra elkészült városrendezési tervekben már nem is számoltak az épület hosszabb távú megtartásával, a telket az útforgalom növelése miatt eleve átszabták, a szálló épülete már az új telekhatáron kívülre került, helyére irodaházat terveztek.

Az utolsó szög a Beretvás épületének koporsójába viszont az volt, hogy a megyeszékhellyé avanszált Kecskemét nem engedhette meg magának, hogy ne építsen egy modern, minden igényt kielégítő szállodát. 1956-ban el is határozták az építését és meg is terveztették az új szállodát Janáky Istvánnal a Széchenyi térre, ami végül csak 1962-re készült el, ez lett az Aranyhomok, Kecskemét új idegenforgalmi zászlóshajója.

Végeredményben két fő irányvonal mentén érthető meg, miért lettünk szegényebbek az egykor híres épülettel. Az egyik probléma maga az épület volt, amely a szakszerűtlen átalakítások és az elhanyagoltság miatt kritikus állapotba került, komoly összegekbe került volna megerősítése. Műemléki értékeit sem tartották szem előtt, látható ez a komoly pusztításnak is beillő homlokzatfelújításnál is. Ezután nem csoda, hogy inkább a szomszédos Meinel-ház (melyet ráadásul hamarabb le is kellett bontani) került a műemlék jellegű épületek listájára, mint a jelentősebb kultúrtörténeti értékkel bíró Beretvás.

A másik nagy problémacsokor az 1958-as városrendezési tervben gyökerezett. Az elképzelt új szocialista város képéhez egyrészt nem illett a korábbi emberléptékű beépítés, mindenhova többemeletes tömbházakat vizionáltak, közvetlen a főtérre is. Eklatáns példája lett ennek az elsőként felépült modern épület, az Aranyhomok szálloda, mely épp az egykori Beretvás helyett, egyfajta őrsváltásként született meg. Jól érzékelhetően mutatta a változások szelét, az új városépítészeti irányát, mely később további aránytévesztésekhez és rombolásokhoz vezetett a történelmi belvárosban.

Mindemellett ma is létezik Kecskeméten a Beretvás emlékezete, ezt jelzi, hogy a város fennállásának 650 éves évfordulójára rendezett kiállítás egyik 3D-s makettje éppen az egykori nagyhírű szállodát idézi meg. **Bezsenyi Ádám**

A Gyenes család 1968-ban

Id. Gyenes István okleveles műkertész

KECSKEMÉTI DINASZTIÁK

Az ország második leghosszabb ideje működő, magánkézen lévő kertészeti vállalkozása a Gyenes Kertészet. Az immár 90 éves múlta visszatekintő kecskeméti cég – a 115 éve alapított szegedi Dobay Kertészetten kívül hazánkban nincs náluk régebbi hasonló profilú vállalkozás – generációkon átívelve végzi sikeres tevékenységét. Az alapokat Gyenes István teremtette meg, aki 1929-ben műkertészi oklevelet szerzett, és azután előbb virágkertetet létesített a Hunyadvárosban, majd üzletet nyitott a belvárosban. Vállalkozását az elemi csapások – az indulás után néhány évvel hatalmas jégverés tombolt a kertészetben –, a második világháború borzalmas tettei és az államosítás ellenére 1988-ban bekövetkezett haláláig sikeresen vezette. A szakma szeretetét azóta gyermekei viszik tovább, sőt, az utóbbi években az unokák közül is többen besegítenek. A Gyenes Kertészet – bár a nehézségek az utóbbi időben sem kerültek el a céget – továbbra is Kecskemét hírnevét gyarapítja.

Az első Hírös Héten kiállított virágkompozíció ezüstérmét kapott (1934)

A Gyenes testvérek: László, Melinda, Géza, Ferenc és István
(Fotó: Kada Erika)

90 ÉVE A VIRÁGOS KECSKEMÉTÉRT

Az egyik legismertebb kecskeméti familia, a Gyenes család valószínűleg az 1700-as évek végén érkezett az alföldi városba. Gyenes Mihály, Jókai Mór egykori szállásadója, aki a betegségeket terjesztő ún. Déllő mocsárt lecsapolta és városi sétatérre alakította, 1800-ban már Kecskeméten született. Fia, Gyenes Pál, a híres író jó barátja, megbesült erdőfelügyelőként szolgálta a várost, míg unokája, Mihály messze földön ismert cukrázmester volt.

A dédunoka, Gyenes Mihály és Dékány Erzsébet fia, Gyenes István 1907-ben látta meg a napvilágot. 1926-tól Budapesten, a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézetben tanult. Kiváló érdemjegyeinek köszönhetően műkertészi képesítést kapott, amit ma már úgy is mondhatnánk: a kertészet művésze lett. 1929-ben tért haza Kecskemétre és a Hunyadivárosban, az örökségként kapott Daróczi közti 5700 négyzetméteres telken, illetve a Külső kertnek nevezett Kőrösi-hegyen kertészkedni kezdett. Hatalmas ambícióval dolgozott. Hamarosan üzletet nyitott a Nagykőrösi utcán, majd később a Szabadság téren működtette „Európa legszebb virágboltját”. Emellett kertek tervezését, építését és karbantartását, ünnepi rendezvények díszítését, alkalmi csokrok, kosarak és koszorúk készítését is vállalta. Néhány év alatt komoly szakmai hírnévre tett szert. Az Okleveles Kertészek Országos Egyesülete a Kecskeméti Szőlősgazdák Egyesülete által 1932-ben rendezett barackkiállításán szép dísznövénye-ért elismerő oklevéllel tüntette ki, s még ugyanebben az

évben a Mezőgazdasági Kamara elismerését is kérdelemelte. Részt vett az első Hírös Héten, virágkompozíciójával ezüstérmét szerzett. Nemcsak Kecskeméten, hanem az egész országban ismerték, tisztelték, de vásárlóit, megrendelőit ő is megkülönböztetett figyelemmel vette körül. Híven tükrözi mindezt egy 1931-ből származó hirdetésének szövege is: *„Tisztelettel hozom a nagyra becsült termelő közönség becses tudomására, hogy mint okleveles kertész, üzleti tevékenységemet úgy virág, mint konyhakerti (zöldség) és mezőgazdasági magvak szállítására is kiterjesztettem. Szakképzettségem és a legelőkelőbb és legmegbízhatóbb magtermelő világcégekkel való összeköttetésem a fajtaazonosságot, a legkiválóbb minőséget, csiraképességet és biztos termelési eredményt garantálja. [...] Amidőn az igen tisztelt termelő közönséget kérem, hogy virág, zöldség és mezőgazdasági magszükségletét nálam szíveskedjék beszerezni, biztosítom, hogy legteljesebb megelégedését fogom szakszerű kiszolgálással elnyerni.”*

A Gyenes Kertészet napjainkban

Értesitem a n. é. közönséget, hogy X. kerület Hunyadi-város 26. sz. a. (Daróczi-köz.) modern

virágkertészetet

létesítettem. Virágzó cserepes növények, pálmák zöld, és szálas virágok állandóan kaphatók. A mai kor követelményeinek megfelelő telepemen vételkényszer nélkül bárkit szívesen látok és szakkérdésben készséggel állok rendelkezésre. Szíves vártfogást kér **GYENES ISTVÁN** okl. műkertész. 434 3

LEGSZEBB VIRÁGOK CSÖKROK

GYENES ISTVÁN
okl. műkertésznél
Kőrösi-utca 5. sz.

Telefon: 391. telep 413. üzlet

ALLANDÓ ÉLŐ VIRÁG KIÁLLÍTÁS

Tisztelettel értesitem a tisztelt vevőimet, hogy f. hó 25-től, vagyis vasárnaptól a Nagykőrösi u. 5. sz. alatti (oukrászdával szembeni)

üzletemet bezártam.

Új üzletemben (Lutheránus bérpalota, Szabadság-tér 3. sz. alatt)

tisztelettel állok vevőim rendelkezésére

Gyenes István okl. műkertész

A második világhétségben a kertészetet szétáldták, az üzletet szétlőtték. Gyenes István a munkát újakezdte, de jött az államosítás, és csak 1966-ban folytathatta a termelést és az árusítást. Gyermekei révén ekkor már segítők is akadtak és a Gyenes Kertészet ismét a város lakosságának kedvenc vásárlóhelyévé vált. A nemesített virágok – clivia, amarillisz, gyöngyvirág és gerbera – komoly szakmai hírnevet szereztek. 1979-ben a Kertészeti Egyetem aranydiplomát adományozott Gyenes István részére. 1984-ben a HUNGEXPO nagydíját nyerte el, 1986-ban pedig a Kecskemét Városért Emlékérmet vehette át. Hűségese kiállítója maradt a Hírös Napoknak, alapító tagként részt vett a „Virágos Kecskeméért” mozgalomban, református presbiterként az egyházi közéletben is. 1988-ban hunyt el.

Halála óta gyermekei – István, Ferenc, Melinda, László és Géza – örzik és viszik tovább a kertészörökséget. A virágok közül a muskátlira figyelnek a leginkább, mert úgy tartják, ezen az aszályos, száraz, meleg Dél-Alföldön ez a legidevalóbb dísznövény, de mindig próbálkoznak újabbak bevezetésével is. Vásárlóik közel százféle egynyári növény és jó néhány őszi virág – ciklámen, primula, árvácska – közül választhatnak. Vevőiket termelési, növényvédelmi és gondozási szaktanácsokkal is ellátják. Balkonláda- és kertbeültetést is vállalnak; követségek, szállodák, szupermarketek, közparkok, emlékhelyek, magánházak virágágyásai viselik a kezük nyomát. A Gyenes család vállalkozása napjainkban is Kecskemét egyik legnépszerűbb kertészete. A dinasztia munkáját a hírös város közgyűlése 2007-ben „Kecskemét Város Környezetvédelméért Díj”-jal ismerte el.

Sajnos, a nehéz helyzetek az utóbbi években sem kerültek el a családi birtokot. „Megrendítő kép. A melegágyakon, üvegházakon háromezer ablakot vert be a jég, semmivé tett sokezer drága virálpalántát, vagy ezerötszáz virágcserepet” – írta 1935-ben a helyi lap tudósítója. 2017 júniusában is hasonló látványban lehetett része annak, aki az újabb elemi csapás után körülnézett a kertészetben. Mindössze 29 percig tartott, hogy a Nagykőrös felől érkező, a szép kora nyári délutánt pillanatok alatt sötétítő változtatató felhőkből szakadó jég a kertészetet elpusztítsa. Azután kisütött a nap, de akkorra már mindenhol csak üvegcsé-

Az első kertészet főépülete

repeket és szétvert, kókadozó virágokat lehetett látni. Még aznap este összeült a familia, és úgy döntöttek, hogy a fáradtságosabbnak tűnő, de a család múltjához méltó utat választják: folytatják a kertészkedést.

A következő hetekre, hónapokra csak hálával tekintenek vissza. Már másnap sokan felajánlották, hogy személyesen is segítenek nekik. Jöttek szakemberek, akik a még fennmaradt, de életveszélyes sérüléseket okozható üvegdarabokat távolították el, és voltak olyanok is, akik a romokat takarították el. Azután az újjáépítéshez is sok segítséget kaptak. A város vezetése is támogatta őket, számtalan fölajánlás érkezett kecskeméti civilektől, de jó szándékú emberek az ország más részeiről is megkeresték őket. Szinte az egész kertésztársadalom melléjük állt, például az Orosházi Üvegyár soron kívül, méretve szabva legyártotta számukra a szükséges üvegeket, más feladataikat féltetve idesiettek az üvegház-üvegező szakemberek –

ehhez a társkertészetek jóváhagyása is kellett. A hallatlan összefogás révén – 2017-ben a Hunyadvárosért-díjat az önzetlenül segítő 67 család kapta meg – másfél hónappal a pusztítás után már újrakezdheték a munkát. Valamennyi korábbi dolgozóikat is sikerült megtartaniuk: akik 15-20 éve a kertészetben keresik meg a mindennapit, azok ma is minden nap együtt ültetnek, dugványoznak és együtt ebédelnek is.

A Gyenes testvérek – lehetőségeikhez mérten – igyekeznek másokon segíteni. A Mátyás iskola rendezvényeit gyakran ők díszítik, óvodáknak és más intézményeknek is szoktak dísznövényeket adni, egy-egy önkormányzati eseményen is az általuk ültetett virágkertekben gyönyörködhetnek a résztvevők. A Kecskeméti Városszépítő Egyesülettel és a woytylásokkal is vannak közös kezdeményezéseik, illetve a Virágos Kecskeméért mozgalmat is finanszírozzák. A kertészetet alapító Gyenes István halála után egy alapítványt is létrehoztak, amelynek ösztöndíjával már néhány tehetséges kertészdiák tanulmányait támogatták.

„Gyerekkorom óta a kertészet közelében élek, a növények ismerete, szeretete már akkor belém ivódott” – vallotta nemrég egy, a 75. születésnapja kapcsán készített interjúban Gyenes István virágkertész, dísznövénytermesztő. – „Nagyon örülök, hogy ez lett a szakmám, hogy ezen a területen dolgozhatok. Mindig tisztelettel tekintettem a generációkon átívelő vállalkozásokra, épp ezért jól esik, hogy fiaim is vonzódnak e pálya felé – sőt, az egyik unokám a kertészet automatizálásából épp most írja a szakdolgozatát –, de azt ők döntenek majd el, hogy átveszik-e tőlem a kertészetet.”

Varga Géza

Id. Gyenes István 1929-ben szerzett műkertész oklevele

SZÍNÉSZÓRIÁS, AKI KECSKEM

100 éve, 1919. április 7-én született Gábor Miklós Kossuth-díjas színész, a magyar színjátszás kiemelkedő egyénisége.

Apja moztulajdonos volt, gyermekkorra így a filmek bűvöletében telt. Műveltségét a gazdag családi könyvtár is megalapozta, gimnazista korában már eredetiben olvasott Proustot és Gide-et. Ugyanakkor remekül rajzolt, és középiskolás korától kezdve naplókban rögzítette érzéseit és gondolatait.

A Színművészeti Akadémia elvégzése után, 1941-ben a Madách Színházhoz szerződött. A II. világháborúban tűzérként szolgált. 1945-től kilenc éven át a Nemzeti Színház tagja volt, majd 1954-ben hosszú időre ismét a Madách Színházhoz kötelezte el magát. Innen 1975-ben, a közönség és a kritikusok meglepetésére a kecskeméti Katona József Színházhoz szerződött, mert úgy gondolta, az ott dolgozó Ruszt József mellett találja meg az ízlésének megfelelő színházat, játéktílust és társulatot. *„A kecskeméti évek pályám legszebb és legtermékenyebb évei közé tartoznak. Ha van ilyen: magányos és közösségi ember vagyok. Kecskeméten barátokra találtam, szükség volt rám, arra használtak, amire képes vagyok, se többre, se kevesebbre, se másra. Helyemre találtam.”*

Kecskeméten rendezett is, sokáig emlékezetes maradt Sarkadi Oszlopos Simeon című drámájának színre vitele. A helyi lap

Gábor Miklós

színikritikusa, Pavlovits Miklós így összegezte az előadás üzenetét: *„... a nézők egy nem mindennapos színpadi kísérletnek voltak tanúi. Egy olyan jelenségnek, amely a színháztörténetben is csak kivételes pillanatokban fordul elő... Amikor egy ritka tehetségű színész »kivetíti« önmagát, saját színpadi látomását. Azt a képet, amelyet egy szerepben alkotott magának a darabról. [...] »Simeon: egy szörnyű és nevetséges álom, amelyből röhögve*

ébredtjük fel magunkat» – írta Gábor Miklós naplójegyzetében. És hozzátette; Kis János nem akar különbözni a világtól, mert a világ az, ami nem illúzió. Sarkadi Imre darabja tehát – értelmezésében – az ébren álmódó ember valóságos patt-helyzete. A drámai valóság a mindennapok ténye, az álom pedig az, amit Kis János cselekszik... Fogadjuk el ezt az állítást, hiszen Gábor Miklós meggyőzően tudja bizonyítani logikájának helyességét. Egy egész előadással; amelyben sem jelzések, sem »kiagyalt« pillanatok nincsenek. Csupán hiteles emberi szándékok és cselekvések.”

Gábor Miklós 1979-től ismét Pesten játszott, előbb a Népszínházban, majd 1984-től a Nemzetiben. 1991-től újból Ruszt József mellé, a Független Színházhoz szerződött, 1994-től haláláig a Budapesti Kamaraszínházban lépett fel. A színház számára szenvedélyes és véresen komoly játéka, igazi kaland volt, amelynek minden apró mozzanatát utóbb egy boncmester alaposágával elemezte. Egész lényével játszott, nem voltak alkati határai: színpadon és filmben is szellemileg-testileg tökéletesen frissnek látszott. Nem volt kijelölt szerepköre, lehetett hős és intrikus, töprengő, moralizáló vagy

Pécsi Ildikó és Gábor Miklós (O'Neill: Boldogtalan halál – Kecskemét, 1975)

Az Oszlopos Simeon rendezőjeként (Kecskemét, 1977)

ÉTEN TALÁLTA MEG A HELYÉT

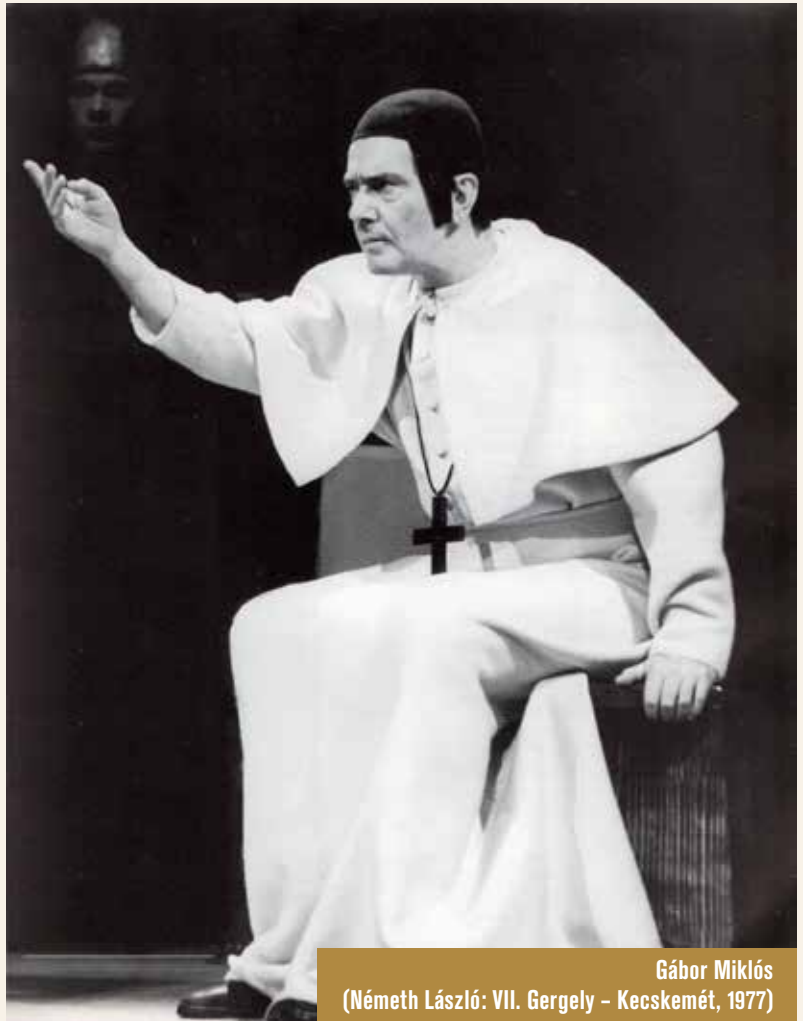
cinikus, kiábrándult figura. Műfaja sem igazán volt, drámában, vígjátékban, filmben, rádiójátékban egyaránt elvarázsolta a közönséget.

Színpadi szerepei közül kiemelkedik a Hamlet – amelyről egy angol kritikus azt írta, hogy Laurence Olivier után az övé a legjobb Európában –, Füst Milán IV. Henrikje, a Koldusopera Bicska Maxija és George alakítása Albee Nem félünk a farkastól című drámájában.

Filmszínészként is hatalmas népszerűségnek örvendett. Első igazi sikere az 1947-es Valahol Európában egyik főszerepe, a csavargó kamaszok vezére volt, ezt követte – a teljesség igénye nélkül – a Mág-nás Miska, a Budapesti tavasz, az Éjjélkor, az Apa, az N. N. a halál angyala, a Sértés, a Circus Maximus.

(Források: *Film, Színház, Muzsika, 1979

*Sarudi Ágnes: Gábor Miklós)

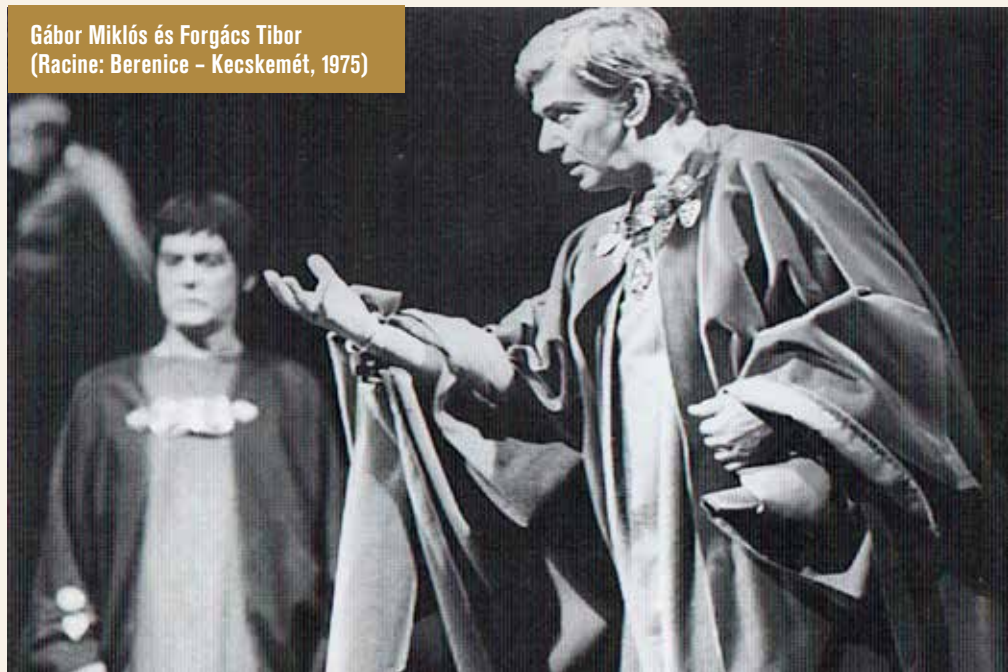
Gábor Miklós
(Németh László: VII. Gergely – Kecskemét, 1977)

Sára Bernadette és Gábor Miklós
(Németh László: VII. Gergely – Kecskemét, 1977)

Gábor Miklós és Forgács Tibor
(Racine: Berenice – Kecskemét, 1975)

KOSSUTH LAJOS TITKÁRA ÉS

125 ÉVE, 1894. MÁJUS 4-ÉN HUNYT EL LÁSZLÓ KÁROLY

Kecskeméten született 1815. március 30-án. Középiskolai tanulmányait a híros város református kollégiumában végezte. Debrecenben jogot és apja kívánságára „papi tudományokat” tanult, bár már ekkor vonzotta őt a mérnöki pálya. A civisvárosból Szent-mihályra ment, ahol mint iskola-rektor dolgozott. Három évvel később felhagyott a tanárkodással, Pestre költözött és mérnöki tanulmányokat folytatott.

Amikor 1852 júliusában Kossuth visszatért Európába, László Károly Amerikában maradt. Először Washingtonban, az Egyesült Államok tértani hivatalában, azután Mexikóban, az ottani állami birtokok felmérésén dolgozott, közben amerikai állampolgárságot szerzett. 1867-ben feleségül vette az angol konzul leányát és hazatért Magyarországra. Előbb Dunapatajra, majd 1871-ben

László Károly

Kecskeméten telepedtek le, a híros városban a Népbank könyvelője lett. 1872. április 2-án Kecskemét város mérnökévé választották. 1879-ben elkészítette a város részletes belterületi térképét. 1882. november 21-én a Szolnok-Csongrádi Jobbparti Tiszaszabályozó Társulat igazgató-mérnökévé nevezték ki, kecskeméti hivataláról leköszönt és Újkécskére költözött.

1892-ben Turinban meglátogatta Kossuth Lajost. Hazatérve romló egészségi állapotára hivatkozva lemondott állásáról. Szülővárosa iránti szeretete azonban ekkor sem csökkent, ezt egy a Kecskeméti Lapokban megjelent írás is jól példázta:

Emléktáblája Kecskeméten, a róla elnevezett utca egyik épületének homlokzatán

A diploma megszerzése után mérnökként működött. 1848-ban úgy gondolta, a hazának inkább katonára van szüksége, s nem mérnökre, ezért beállt közvitéznek a Hunyady-zászlóaljba. Később a tüzérségnél szolgált. A hadjárat folyamán több kitüntetés is kapott, hadnagyi, majd századosi rangra emelkedett. A temesvári csata után Bemmel és Kossuthal emigrációba kényszerült. Ezután Kossuth környezetében élt, legmeghittebb sorstársa, titkára és benső barátja volt. Legkényesebb dolgait, iratainak őrzését, levelezését Kossuth órá bízta. Törökországból Olaszországban, Franciaországban át az Egyesült Államokba is együtt utaztak, amerikai körútján is mindenüvé követte Kossuthot.

Síremléke a kecskeméti Köztemetőben

BARÁTJA

MÉRNÖK, ÍRÓ

„Azon kevesek közé számítom én őt, kik iránt úgy is mint hazafi, de úgy is mint ember magamat hála kötelezettnek érzem. Ha módom volna őt bármily szerény javadalmakkal ellátni, tőle nem válnék meg soha, mert meg vagyok győződve, hogy ő tapasztalt ragaszkodásánál fogva a mellettemi állást bármi más kényelmesebb és jutalmazóbb állásnak elébe tenné.”

Kossuth Lajos

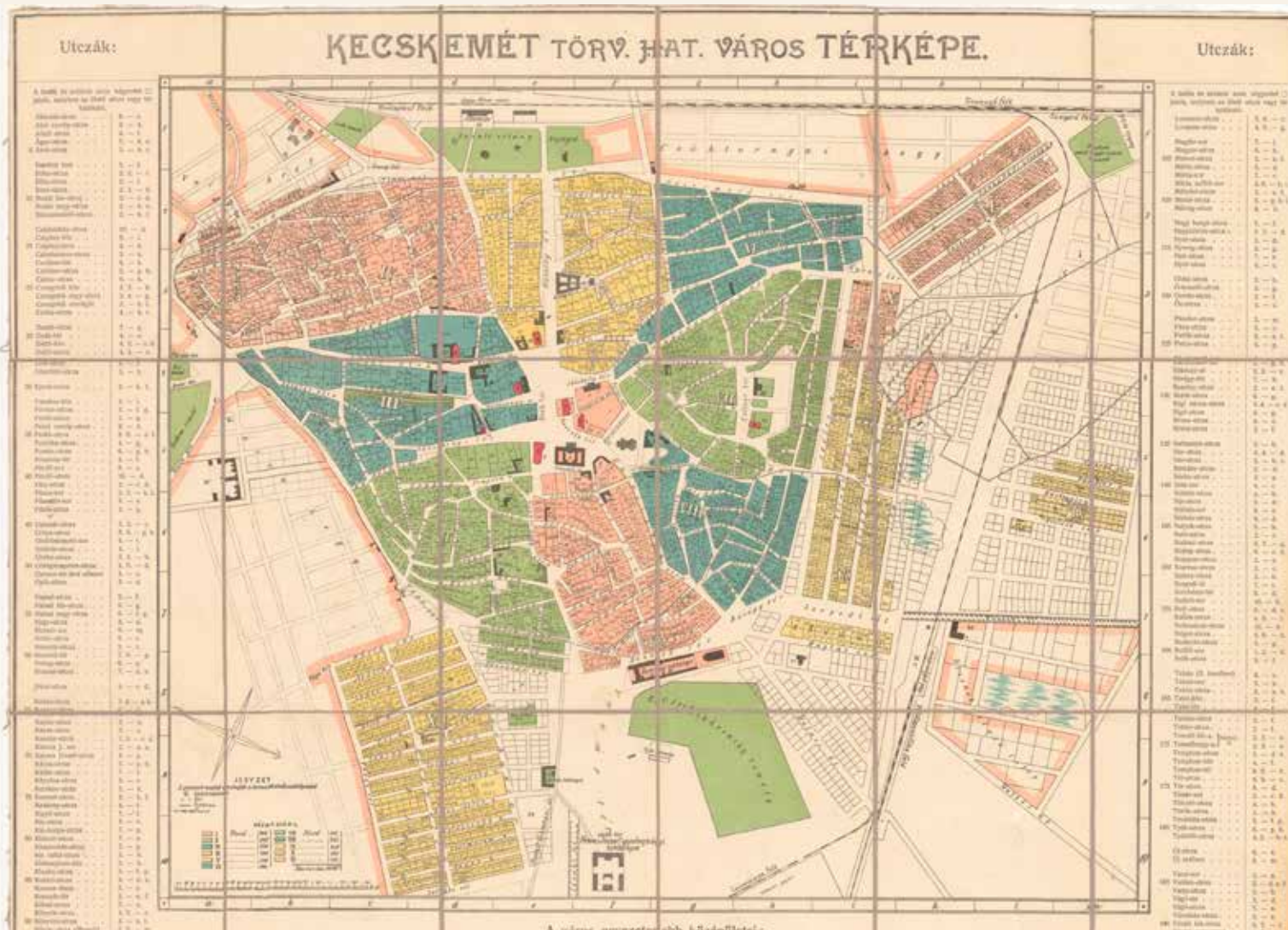
„László Károly [...] gyakrabban gyengélkedvén, elhatározta, hogy a bujdosás idején szerzett nevezetes emlékeit még életében oda ajándékozza a kecskeméti reform, főgimnáziumnak, mely iránt mindig kiváló szeretetet érzett. [...] A gyöngélkedő derék férfiú Parragh Gedeon tanár úrhoz címezve már nemcsak elküldte, de meg is érkezett az érdekes és értékes ajándék, nevezetesen: küldött egy olyan kiválóan érdekes könyvet, mely a Mexikó és az Egyesült államok határvonalát megállá-

pító küldöttség munkájának folyamatán készült s nemcsak alaposan ismerteti a tájakat földtani, természetrajzi szempontból, hanem a vonal táján élő népeket is és a mű igen sikerült, részben színezett képekkel van illusztrálva. Ez a mű könyvtári úton sohasem volt kapható. Beküldte még az Egyesült államok függetlenségi nyilatkozatát keretben. Körülbelül másfél négyzet meter nagyságú. Harmadszor az Egyesült államok fölszabadulása emlékére kiadott ujságot, mely 4 négyzetmeter

nagyságú egy darab papiroson van. Ez a szép küldemény fényesen igazolja László Károly úr szeretetét Kecskemét iránt, azért mi is szeretettel kívánjuk, hogy az Isten még sokáig éltesse.”

A hetilap kívánsága sajnos nem vált valóra, László Károly a cikk megjelenése után néhány hónappal elhunyt.

(Források: *Katona József Könyvtár
*Kecskeméti Életrajzi Lexikon *Kecskeméti Lapok, 1894 *Vasárnapi Újság, 1868)

Kecskemét város házszámokkal ellátott térképe, 1905 (a László Károly által 1879-ben szerkesztett és rajzolt térképet az 1905. évi állapotnak megfelelően átalakította Rihocsek Gusztáv)

„CSENDES MÚZEUMFALAK KÖZÜL EL AZ ISMERETLEN FÖLDRÉSZRE”

50 éve, 1969. június 20-án hunyt el dr. Szunyoghy János zoológus, címzetes egyetemi tanár, a biológiai tudományok kandidátusa.

1908. szeptember 28-án Kisújszálláson született. Édesapja Szunyoghy Farkas festőművész, a Kecskeméti Református Tanítóképző tanára volt. Középiskolai tanulmányait a Kecskeméti Református Gimnáziumban végezte és itt tett érettségi vizsgát is 1926-ban. 1931-ben a Budapesti Tudományegyetemen szerzett természetrajz-földrajz szakos tanári oklevelet. 1932-ben Kecskeméten, a Református Leánylíceumban kezdett tanítani, és ebben

az évben védte meg doktori disszertációját zoológiából. 1935-től hét tanévet töltött a Református Gimnáziumban tanárként, ahol kiváló, magával ragadó tanáregyniségként ismerték. 1937-től rendszeres előadója volt a Katona József Társaságnak és a Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek is. 1938-tól évente szervezett természetrajzi gyűjtő és tanulmányutakat, kirándulásokat, ezzel is gyarapítva a természetrajzi szertár állományát, amelynek őre is volt. A második világháború alatt a Pécsi Hadapródiskola tanáraként megmentette a siklósi vár levéltári anyagát. 1945-ben orosz hadifogságba esett. 1948-ban visszatért Kecskemétre tanítani, majd a Református

Gimnázium államosítása után Budapestre hívták a Természettudományi Múzeumba tudományos kutatónak, ahol hamarosan megvédte kandidátusi értekezését. Az állattár vezetőjeként tervezője és létrehozója volt a Magyar Nemzeti Múzeum Magyarország állatvilága című kiállításának.

1956-ban szinte teljesen leégett a múzeum nagy értékű, Közép-Európában egyedülálló Afrika-kiállítása. Ennek pótlására 1959 végén Dénes István és Széchenyi Zsigmond vezetésével öttagú expedíció indult útnak az afrikai Tanganyikába, zoológusként közöttük volt dr. Szunyoghy János is. Ő foglalkozott a lenyűzött állatbőrök kikészítésével, szárításával, a trófeák, az általa lőtt, illetve befogott gerinces állatok és ízeltlábúak kipreparálásával. A következő évek a gazdag anyag feldolgozásával és az új út tervezésével, előkészületeivel teltek el.

Az 1965-ben indult újabb expedíció egy évig tartott, és igen jelentős eredménnyel járt nemcsak zoológiai, hanem néprajzi téren is. Az expedícióról, annak eredményéről, saját tevékenységéről, élményeiről az 1968-

Az 1959 decemberében Afrikába induló vadászexpedíció tagjai: Dénes István, az expedíció vezetője, Schuller Imre filmoperatőr, dr. Szunyoghy János zoológus, Széchenyi Zsigmond Afrika-szakértő és Böröckei Kornél vadgazdaság-vezető

Mangati marhapásztorcsaláddal

UTAZOTT

Dr. Szunyogy János

ban megjelent „Egy év Tanganyikában” című könyvében számolt be. Több ismeretlen légy- és lepkefajta tőle kapta a nevét. Magyar és idegen nyelven 37 tudományos dolgozata jelent meg.

Dr. Szunyogy János mozgófilmet készített a mangati törzs tagjairól Tanganyikában

A Rungwa folyó mentén lőtt, 120 cm hosszú varánuszgyíkkal

Dr. Szunyogy János 1954-től haláláig Újpesten élt. Nekrológiájában az Esti Hírlap így búcsúzott tőle: „Csendes múzeumfalak közül utazott el az ismeretlen földrészre. Szenvedélyből ment, tudásvágyból, kíváncsiságból. Sok mindent tudott már, de sok mindent akart tudni még és minél többet átadni tudásából minél többeknek. [...] Súlyos betegséggel érkezett haza az egzotikus tanulmányútról. Sokan szerették, sokan ag-

gódtak érte. Sokan remélték, legyűri a kórt, amelyet »hivatása gyakorlása közben szerzett«. Most néhány soros nekrológok adták hírül: a professzor nincs többé. A tudomány – amelyet oly sok mindennel gazdagított – lett szegényebb áldozatos halálával.”

(Források: *Esti Hírlap, 1969 *Katona József Könyvtár *Kecskeméti Életrajzi Lexikon *Népszabadság, 1969 *Nimród, 2006 *Újpesti Közművelődési Kör)

MÚLT ÉS JELEN AZ ÉVFORDULÓK TÜKRÉBEN

100 éve, 1919. április 16-án hunyt el Pósta Béla régész, egyetemi tanár. 1862 augusztusában Kecskeméten született. Középiskoláit Kalocsán és Baján végezte, azután Budapesten jogot, majd bölcsészetet tanult. Első tanulmányait a Magyar Nemzeti Múzeum munkatársaként érem-, pecsét- és címertanból írta. 1899 áprilisában a kolozsvári egyetem régészeti tanszékének, s egyben az Erdélyi Múzeum Érem- és

Régiségtárának vezetésével bízták meg. Tudományos munkáiban a honfoglalás kori leletek mellett Erdély középkori és reneszánsz művészeti emlékeivel foglalkozott. Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából címmel 1910-ben megindította az első hazai kétnyelvű régészeti folyóiratot. Cikkeit, tanulmányait számos hazai és külföldi szaklap közölte.

125 éve, 1894. május 1-jén hunyt el Miklós Gyula királyi tanácsos, szőlész, borászati országos kormánybiztos. A filoxéra pusztításának meggátolására, a kárak megfékezésére, a szőlő- és bortermesztés korszerűsítésére, gazdaságosabbá tételére nevezték ki kormánybiztosnak. 1880-ban határozott úgy, hogy Kecskemét közelében, filoxéramentes homoktalajon szőlőtelepet hoz létre. A

Kecskemét-vidéki Gazdasági Egyesület szorgalmazására a híros város 200 hold területet ajánlott fel Szarkás és Úrihegy között. A telepet – melyet a létrehozásában döntő szerepet játszó kormánybiztosról „Miklós-telep”-nek neveztek el – 1884 szeptemberében avatták fel. Miklós Gyula nevéhez fűződik az „Országos Központi Mintapince” felállítása és a „Borászati törzskönyv” összeállítása is.

200 éve, 1819. május 3-án Kecskeméten született Salamon Antal kártyakészítő, aki az 1850-es években magyar kártyákat készített kecskeméti műhelyében. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kecskeméti Levéltárában található egy 1855-ben kelt helyhatósági végzés, amelyben két zugkártyás példás büntetéséről szólnak. A periratok mellett egy teljes, 32 lapos Tell-kártyát és egy 14 lapos, tükröképes soproni-képes kártya töredékét is őrizték 134 éven át. A kártyacsomagon felirat is áll: „Készült: Salamon Antal gyárábann ... Kecske-mé-

tenn”. A különleges tárgyakat először a kecskeméti Szókraténusz Játékmúzeum „Az ördög bibliája” című kártyatörténeti kiállításán láthatta a közönség 1990 októberében. A Tell-kártya reprodukcióját a Piatnik Kártyagyár adta ki 1992-ben.

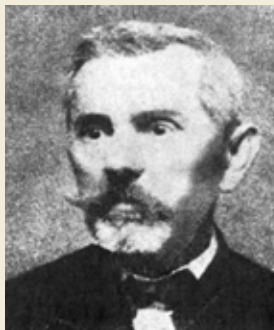
25 éve, 1994. május 14-én hunyt el Hetényi Pál színész, filmszínész. 1935 júliusában Budapesten született. 1961-ben végezte el a Hunnia Filmstúdió színészképző kurzusát. Pályáját az Egyetemi Színpadon kezdte amatőr színészként, majd a Vidám Színpadon és a Honvéd Művészegyüttesben lépett fel. 1970-ben Kecskemétre szerződött és nyolc évadon át a Katona József Színház társulatának tagja

volt. A híros város színházszerető közönsége kedvelte őt, például a Külvárosi ballada című magyar musical kritikusja így fogalmazott: „Hetényi Pál kapta a legnagyobb tapsot”. 1978-tól a Népszínházban, 1982-től a Nemzeti Színházban, 1985-től a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházban szerepelt. 1989-től haláláig a Vígszínház tagja volt. Filmfőszerpek sorát játszotta el.

50 éve, 1969. június 6-án hunyt el Homokay Pál színész, rendező, színiigazgató. 1900 januárjában született. A Színművészeti Akadémia elvégzése után Nagyváradon kezdte pályafutását. Később a pécsi, a kolozsvári, a marosvásárhelyi és a kecskeméti színházakban játszott. 1941-től 1949-ig Pozsonyban, Kaposváron és Fiumében színiigazgató volt. 1950-ben Kecskemétre, a Katona József Színház társulatához

szerződött. Öt évadon át szerepelt a híros városban, majd Kaposvárra ment. A Csiky Gergely Színház alapító tagja volt, 1966-ban onnan ment nyugdíjba mint színész és rendező. Jó képességű színházi szakember, kitűnő színész volt, Shakespeare, Schiller, Ibsen, Goethe és Herczegh Ferenc darabjaiban a lírai hősöktől az apaszerepekig szinte mindent játszott.

200 éve, 1819. június 27-én Kecskeméten született id. Bagi László ügyvéd, Kecskemét polgármestere. Iskoláit szülővárosában, a kegyesrendi gimnáziumban, valamint Szegeden és Pesten végezte. 1847-től Kecskemét város tiszti ügyésze volt, majd 1850-ben ügyvédi irodát nyitott. 1861-ben Pest megye kecskeméti törvényszékéhez táblabírónak választották, és mint ilyen a megyei hatóság

felosztatásáig működött. Ezután újra ügyvédi pályára lépett. 1867-ben a híros város főbírója lett. 1872 elején ő adta át a törvényszéki épületeket és a folyamatban lévő ügyeket a királyi törvényszék elnökének. 1872. április 2-án polgármesterré választották. 1878 novemberéig volt a város első embere. Később az árvaszék elnöke volt, onnan ment nyugdíjba 1896-ban. 1904 márciusában hunyt el.

JELES MAGYAROK KECSKEMÉTI KÖTŐDÉSEI

100 éve, 1919. április 17-én hunyt el Mednyánszky László festőművész. 1852 áprilisában született. Festői tehetsége korán jelentkezett, s bár előbb mérnöknek tanult, de 1872-ben átjelentkezett a müncheni akadémiára, majd Párizsban és Itáliában képezte magát. Később állandó utazásainak csomópontja Párizs, Bécs, Budapest és családi birtoka, Beczkó volt. Vonzotta a szegénység világa

és a társadalom perifériájára kerültek társasága. Modelljei főként egyszerű parasztleányok, cigányok, kocsisok, katonák, koldusok és a külvárosok „*kétes egzisztenciái*” voltak. Jellemző volt rá, hogy képeit általában eladta és pénzéből rászorulókat támogatott. Ő maga kevéssel is beírta. Érzékenyen reagált 1879-ben a nagy szegedi árvízre is – rögtön odautazott és segíteni próbált. Felfigyelt ugyanakkor korának művészeti kihívásaira is: Vágó Pál és Olgyay Ferenc festőkkel együtt jelentősen kivette a részét Feszty Árpád A Magyarok bejövetele című grandiózus körképének megfestéséből. Jó néhány alkotását – festményeket, grafikákat, vázlatkönyveket – a Kecskeméti Képtár őrzi, ezek többsége az ún. Wolfner/Farkas–Glücks-gyűjtemény részeként került a kiállítóhely birtokába.

75 éve, 1944. június 14-én hunyt el Róth Miksa, a magyar üvegfestő művészet legjelesebb alkotója.

1865-ben született Pesten. Édesapja, Róth Zsigmond üveges egyike volt az utolsó céhmestereknek. Fia az ő műhelyében sajátította el az üveg készítésének ismeretét. Később tudását több külföldi útján tökéletesítette. Évszázadok után éppen ekkor alakult ki az üvegfestés új módszere. Az

antik üveghez tértek vissza, és ezüstözéssel alakították ki a szép színeket. Róth Miksa tudatosan igyekezett feleleveníteni a középkori székesegyházakban alkalmazott eljárásokat. Mértani mintákkal ékesített, változatos üveglakait kivételes szépségben pompáznak máig. Ő készítette az 1896-os millenniumi kiállítás pavilonjának üveglakait is, ennek sikerét a király érdemkereszt adományozásával ismerte el. Munkái megtalálhatók az ország sok közintézményében és magánházában egyaránt. Többek között az Többek között az Országházban, a Magyar Országos Levéltárban, a Gresham-palotában és a Zeneakadémián, sok templomban, bérházak és villák lépcsőházaiban láthatók gyönyörű színes üveglakait. Kecskeméten is dolgozott: az egykori Iparos Otthon dísztermének mennyezeti üvegmozaik-díszítése az ő műhelyéből került ki.

50 éve, 1969. május 30-án hunyt el Genthon István művészettörténész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1940-től a római Magyar Akadémia igazgatója, 1945-től a Szépművészeti Múzeum főigazgatója volt. A Rákosi-korszak kezdetétől, 1948-tól már csak osztályvezető lehetett ugyanott. A negyvenes évektől jelentek meg topográfiai munkái. Részt vett a városképi

és műemléki vizsgálatokban és állandóan dolgozott a műemléki bibliográfián. Mint művészettörténész számtalan tanulmányt jelentetett meg Szőnyi Istvántól Cézanne-ig. Ferenczy Károlyról írott monográfiájára kapta meg a művészettörténeti tudományok doktora címet. Élete talán legfontosabb műve a Magyarország művészeti emlékei című munkája. Halála után Szekér Endre így méltatta: „Nekünk, kecskemétieknek, Bács megyeieknek különösen fájó Genthon István elvesztése. Kicsit »földinek« éreztük őt, hiszen Entz Gézával és Szappanos Jenővel ő írta az 1961-ben megjelent »Kecskemét« című könyvet. Másrészt azért is Kecskemét »jelesének« tartottuk őt, mert személyes szálak kötötték városunkhoz: Feleségének családja kecskeméti, s ő maga is sokszor járt Kecskeméten és környékén, pl. Katonatelepen.”

50 éve, 1969. június 17-én hunyt el Sinka István költő.

Pásztor költőként is emlegették, a bihari puszták esellett juhászai közül emelkedett az irodalomba. Az elmúlt század húszas és harmincas éveinek nehéz sorsú Magyarországnak énekes volt. Verseiben annak a rétegnek a hangja szólalt meg, amelyről korábban senkinek nem volt szava: hősei a juhászok, a bojtárok, a pásztorok voltak. 1934-ben

Kecskeméten szerepelt. „A Katona József Társaság tegnapi, szezonzáró felolvasó ülése különlegességgel szolgált s ennek tudata már a kezdet előtti percekben megteremtette azt a melegebb légkört, amit »nagy premerek« lázából ismer az ember. [...] Végül Sinka István. A napégetett arcú földműves. Verseket adott elő. »Szeretet napja«, »Álmok csatája«, »Szomorúság a falu szemén«, »Csordultig«, »Magyar remények«, »Isten«, »Kelet siratója«, csillogó-villogó keleti miniatűrök. Sűrűn felugró taps osztotta a szeretet melegét az előadók felé.” Sántha György, illetve a mezőgazdasági középiskola vendégeként Sinka István később is többször járt Kecskeméten. Itteni letelepedésre is biztatták, ez azonban nem valósult meg. Kadocsa merre vagy? című regénye 1944-ben a Részvény Nyomdában készült.

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2015. ŐSZ-TÉL
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

A beszélő köntös városa
8-11. oldal

A TARTALOMBÓL:

- TÖRÖK KÜT A NAGYKÖRÖSI UTCABÓL
- AZ ELSŐ KECSKEMÉTI REPÜLŐLÁP
- A SOSEMVOLT VIZTORONY TÖRTÉNETE
- A MÉLYBE MÉRÜLT "SENKI SZIGETE"
- A FEKETE HALAL UTOLSÓ LÁTOGATÁSA
- EGY REJTÉLYES FUTBALLMECCS 1945-BEN

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2017. TAVASZ
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

Közel 2000 szöveg és képe, 100-120 oldalnyi tartalommal, 2017. tavasz

• MI IS AZ AZ ARANY HEMOKRI NŐKÖR? A BARÁK ÉS A PÁRIKNA KECSKEMÉTI GYÖKEREI

• A KATONA-REJTÜSZ KECSKEMÉTEN

• BORBEVŐK, BARÁK A 18-19. SZÁZADI KECSKEMÉTEN

• A SZÉKÉLYI HÍRDO FÜZZADÓZOS TÖRTÉNETE

• BOZSI JÁNOS ÖRÖKSÉGE

• A STEINHERZ RUDOLF-GYILKOSSÁG KÜLSŐJAI

• DEKÁNY ANDRÁS IRÓ, KECSKEMÉTI SZÜLTÖTTÉ

• A MÁR HÍRŐS PIKTORUNK 120 ÉVES SZÜLETETT FÉNYES ADOLF

Közel 2000 szöveg és képe, 100-120 oldalnyi tartalommal, 2017. tavasz

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2017. NYÁR
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

Közel 2000 szöveg és képe, 100-120 oldalnyi tartalommal, 2017. nyár

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2017. TÉL
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

Megszállt Kecskemét 1944-1945

Avar leletek a Kiskunságból

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2018. TAVASZ
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

KECSKEMÉTI 650

90 éve hunyt el az ereklyés hölgy

Kecskeméti nemzetőrök 1848-ban

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2018. NYÁR
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

A KIRÁLY HARMADIK ESKÜJE
ELEFELDOTT TÖRTÉNETEK A HÍRŐS VÁROS MŰLTJÉRŐL. I. RÉSZ

Árpád-kori kincsek a belvárosból

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2018. ŐSZ-TÉL
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

KASZAP TÁLTOS LEGENDÁJA
KISZAP TÁLTOS TÖRTÉNETE A MŰLTBŐL A MAIGÁIG

SZENZÁCIÓS REGÉSZETI LELET: Már az avarok is malmoztak Kecskeméten?

HÍRÖS KECSKEMÉTI MŰLTJA ÉS JELENE 2019. TAVASZ
Históriák
A KECSKEMÉTI MÉDIACENTRUM HELYTÖRTÉNETI MAGAZINJA

5334 négyzetméter történelmi tér

LESTÁR ÁLMA: A VÁROSHÁZA

MÁRIA TERÉZIA KORABELI KRAJNCÁR
Mit rejt a föld a városmağ alatt?

Keresse a Kecskeméti Médiacentrum nagy érdeklődéssel kísért helytörténeti kiadványát, a Hírös Históriák magazint!

A Hírös Históriák új száma megvásárolható Kecskeméten:

- Kecskeméti Médiacentrumban (Szabadság tér 2.)
- Lira Könyvesboltban (Hornyik J. krt. 2.)
- Kóborló Könyvesboltban (Csongrádi u. 1.)
- Piaccsarnokban a könyvárusnál és az újságárusnál.